

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: Αστικό Δίκαιο και νέες τεχνολογίες
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2018-2019

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Του Λουκά Λαουδίκου του Νικολάου
Α.Μ.: 7340010218014

**Πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα και προστασία δεδομένων
προσωπικού χαρακτήρα**

Επιβλέποντες:

Ελισάβετ Οικονομίδου-Πούλου
Μιχαήλ Αυγουστιανάκης
Ευγενία Δακορώνια

Αθήνα, 25 Σεπτεμβρίου 2019

Copyright © [Λουκάς Λαουδίκος, Σεπτέμβριος 2019]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Πίνακας Περιεχομένων

1. Εισαγωγή.....	1
1.1. Το συνταγματικό και νομοθετικό πλαίσιο του δικαιώματος πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα .	1
1.2. Το συνταγματικό και νομοθετικό πλαίσιο του δικαιώματος στην προστασία από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα	4
1.3. Εισαγωγή στην προβληματική της σύγκρουσης των δύο δικαιωμάτων	6
2. Το δικαίωμα πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα	8
2.1. Η έννοια του διοικητικού εγγράφου	9
2.2. Η έννοια του ευλόγου ενδιαφέροντος.....	12
2.3. Τα ιδιωτικά έγγραφα και η προϋπόθεση συνδρομής ειδικού έννομου συμφέροντος	16
2.4. Οι περιορισμοί της πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα κατά το άρθρο 5§3 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας	17
2.4.1. Ειδικότερα η περίπτωση των εγγράφων που αναφέρονται στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή τρίτου και η διάκριση της έννοιας από αυτήν των προσωπικών δεδομένων.....	18
2.4.2. Ειδικότερα η περίπτωση εγγράφων που αναφέρονται σε απόρρητο καθιερωμένο από ειδική διάταξη νόμου	20
3. Το δικαίο των προσωπικών δεδομένων ιδίως ιδωμένο από τη σφαίρα του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα	21
3.1. Η έννοια των προσωπικών δεδομένων	21
3.2. Η διάκριση σε απλά δεδομένα και ειδικές κατηγορίες (ευαίσθητα δεδομένα)	23
3.3. Η έννοια της επεξεργασίας	25
3.4. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας, ο εκτελών την επεξεργασία, ο τρίτος και ο υπεύθυνος προστασίας δεδομένων	26
3.5. Οι αρχές της επεξεργασίας.....	28
3.5.1. Οι αρχές της νομιμότητας, του περιορισμού του σκοπού, και της ακρίβειας των δεδομένων.....	29
3.5.2. Η αρχή της λογοδοσίας	30
3.6. Οι βάσεις της επεξεργασίας	31
3.7. Τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων	34
3.7.1. Το δικαίωμα πρόσβασης	34
3.7.2. Το δικαίωμα ενημέρωσης.....	36
4. Η επίλυση της σύγκρουσης	37
4.1. Η αρχή της αναλογικότητας και η πρακτική εναρμόνιση των αντιθέτων δικαιωμάτων ως πυξίδες για την επίλυση της σύγκρουσης.....	38
4.2. Προσεγγίσεις.....	41
4.2.1. Η οπτική της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα	41

4.2.2.	Η οπτική των Γνωμοδοτήσεων του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους	43
4.3.	Ο εφαρμοστικός του Κανονισμού νόμος 4624/2019.....	46
5.	Διοικητικά και δικαστικά μέσα έννομης προστασίας	47
5.1.	Η εισαγγελική παραγγελία χορήγησης εγγράφων του άρθρου 25 του ν. 1756/1988	47
5.2.	Δικαστική προστασία του αιτούντα το έγγραφο και του υποκειμένου των δεδομένων	49
5.3.	Διοικητικές κυρώσεις της Αρχής.....	51
6.	Συμπεράσματα	52
I.	Βιβλιογραφία.....	53
II.	Αρθρογραφία	54
III.	Δικτυακοί τόποι	55

ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΜΚΑ	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
ΑΠΔΠΧ	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
ΑΦΜ	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
Βλ.	Βλέπε
ΓΚΠΔ	Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων
Γνμδ.	Γνωμοδότηση
ΔΕΠ	Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό
ΔΦΝ	Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας (νομικό περιοδικό)
ΔιΜΕΕ	Δίκαιο Μέσων Ενημέρωσης και Επικοινωνίας (νομικό περιοδικό)
ΔτΑ	Δικαιώματα του Ανθρώπου (νομικό περιοδικό)
εδ.	Εδάφιο
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕισΑΠ	Εισαγγελία Αρείου Πάγου
Επ.	Επόμενα
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΔΕΚΟ	Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί
ΔεφΑθ	Διοικητικό Εφετείο Αθηνών
ΕΚ	Ευρωπαϊκές Κοινότητες
Εκδ.	Εκδόσεις
ΕλλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη (νομικό περιοδικό)
ΕφημΔΔ	Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου (νομικό περιοδικό)
ΘΠΔΔ	Θεωρία και Πράξη Διοικητικού Δικαίου (νομικό περιοδικό)
ΚΔΔιαδ	Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας
Κεφ.	Κεφάλαιο
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΚπολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΚΦΕ	Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΝοΒ	Νομικό Βήμα (νομικό περιοδικό)

ν.	Νόμος
Ν.δ.	Νομοθετικό διάταγμα
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ο.π.	όπως παραπάνω
Π.δ.	Προεδρικό διάταγμα
Περ.	Περίπτωση
Π.χ.	Παραδείγματος χάριν
Σ.	Σύνταγμα
Σελ.	Σελίδα
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
στοιχ.	Στοιχείο
ΣτΠ	Συνήγορος του Πολίτη
ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ	Τραπέζα Νομικών Πληροφοριών «ΝΟΜΟΣ»
Τομ.	Τόμος
ΤΠΕ	Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας
ΥΠΔ	Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων
Υπ'αριθ.	Υπ'αριθμόν
υποσημ.	Υποσημείωση
GDPR	General Data Protection Regulation
PNR	Passenger Name Record

1. Εισαγωγή

1.1. Το συνταγματικό και νομοθετικό πλαίσιο του δικαιώματος πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα

Απαραίτητα συστατικά για την εύρυθμη λειτουργία μιας κοινωνίας, την εμπιστοσύνη του πολίτη απέναντι στο κράτος, την πραγμάτωση της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας και την ικανοποίηση των θεμελιωδών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του ανθρώπου, αποτελούν τα δικαιώματα στην πληροφόρηση και την αναφορά, που καθιερώνονται στα άρθρα 5Α και 10 του Συντάγματος αντίστοιχα. Μία από τις πολλαπλές εκφάνσεις, αλλά και ένας από τους πολλούς τρόπους πραγμάτωσης των εννοιών αυτών, αποτελεί και το δικαίωμα του πολίτη για πρόσβαση στα έγγραφα του δημοσίου τομέα. Το δικαίωμα αυτό βρίσκεται έρεισμα, εκτός από το Σύνταγμα, και στο Δίκαιο της Ε.Ε., αλλά και κατόπιν νομοθετικής εξουσιοδότησης, στον κοινό νόμο.

Σε κοινοτικό επίπεδο, η διάταξη του άρθρου 255 των Κοινοτικών Συνθηκών καθιερώνει το δικαίωμα πρόσβασης σε έγγραφα της Ε.Ε, ενώ αυτό έχει εξειδικευθεί και με τον Κανονισμό 1049/2001/ΕΚ, που αφορά τη δυνατότητα πρόσβασης στα έγγραφα των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το δικαίωμα στηρίζεται επίσης στο άρθρο 19§2 Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, που κυρώθηκε στην Ελλάδα με το ν. 2462/1997, στο άρθρο 6 και 10§1 της ΕΣΔΑ, και στο άρθρο 42 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, όπου αναγνωρίζεται ρητά. Αξιοσημείωτη είναι τέλος και Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόσβαση στα Δημόσια έγγραφα (CETS no. 205), οποία αν και δεν έχει υπογραφεί ακόμη από την χώρα μας, αποτελεί το πρώτο δεσμευτικό διεθνές νομικό κείμενο που αφορά το ζήτημα.¹

Σε ελληνικό συνταγματικό επίπεδο, πριν την αναθεώρηση του 2001 το δικαίωμα έβρισκε έρεισμα μόνο στο άρθρο 5 του Συντάγματος, ενώ με την αναθεώρηση του 2001 στηριζόταν στο άρθρο 5Α , για το δικαίωμα πρόσβασης στην πληροφόρηση, το οποίο αναμφισβήτητα

¹ Βλ. αναλυτικά Μ. Λεβεντοπούλου, Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα και η πρόσβαση στα έγγραφα και τις πληροφορίες του δημοσίου τομέα στην ελληνική έννομη τάξη , ΘΠΔ 1/2012 σελ. 77 και Ιωάννη Α. Συμεωνίδη, Η πρόσβαση στα έγγραφα και λοιπά στοιχεία της Διοίκησης, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 41-42.

κατοχυρώνει δικαίωμα του πολίτη για πλήρη γνώση όλων των διοικητικών στοιχείων.² Ακολούθησε η αναθεώρηση του άρθρου 10§3 του Συντάγματος, με την οποία θεσπίστηκε ρητή υποχρέωση των αρμόδιων υπηρεσιών να απαντούν σε αιτήματα παροχής πληροφοριών και χορήγησης εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων. Στο άρθρο αυτό προβλέπεται ότι «[...]3. Η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά στα αιτήματα για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων, μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών, όπως νόμος ορίζει». Η θεσπιζόμενη από το άρθρο 10§3 υποχρέωση της Διοίκησης να απαντά στα αιτήματα των διοικουμένων αντιστοιχεί στην εξειδικευμένη προς τούτο αξίωση του τελευταίου για πληροφόρηση, όπως αυτή καθιερώνεται στη διάταξη του άρθρου 5Α, της οποίας αποτελεί «συνέχεια και συνέπεια»³ Η εν λόγω συνταγματική διάταξη έτσι έπαυσε να έχει το χαρακτήρα υπόδειξης προς τη Διοίκηση, αποτελώντας πλέον επιταγή, και καθιστώντας το μέχρι πρότινος «ατελές» δικαίωμα της αναφοράς, τέλειο.⁴ Η διάταξη του άρθρου 10§3 αποτελεί διάταξη αμέσου ισχύος, με την έννοια ότι επιβάλλεται στη Διοίκηση να απαντά αιτιολογημένα στις αναφορές των ενδιαφερομένων. Όμως, δεν επιβάλλεται με αυτή τη διάταξη στη Διοίκηση, χωρίς άλλη ειδική διάταξη νόμου, η υποχρέωση να εκδίδει εκτελεστές διοικητικές πράξεις ως απάντηση στις αναφορές των ενδιαφερομένων, ούτε να χορηγεί άνευ ετέρου αντίγραφα εγγράφων ή να επιτρέπει την με άλλο τρόπο πρόσβαση στα διοικητικά στοιχεία.⁵ Έτσι, το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων απαιτούσε νομοθετική εξειδίκευση: αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά με το άρθρο 16 του ν. 1599/1986, ο οποίος καταργήθηκε με το άρθρο 33 ν. 2690/1999 (Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας-στο εξής ΚΔΔιαδ), το άρθρο 5 του οποίου αποτελεί πλέον το βασικό νομικό έρεισμα για την πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα στην ελληνική έννομη τάξη.⁶ Οι κανόνες του προϊσχύοντος νόμου που αφορούν τις προϋποθέσεις για την πρόσβαση διατηρούνται και υπό του καθεστώος του νέου. Με το άρθρο 5

² Αντώνης Π. Αργυρός, Πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα-Χορήγηση αντιγράφων εγγράφων-Εύλογο ενδιαφέρον-Διαδικασία-Αρχή Διαφάνειας, ΝοΒ τόμ. 64, σελ. 796.

³ Ράϊκος Δημήτριος, Δημόσια Διοίκηση και Διαφθορά από τη σκοπιά του διοικητικού δικαίου, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 367.

⁴ Τάχος Αναστάσιος, Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008, σελ. 813.

⁵ ΣτΕ 1590/2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁶ Παράλληλα, στην ελληνική έννομη τάξη ισχύουν και άλλα ειδικότερα νομοθετήματα για πλειάδα περιπτώσεων πρόσβασης σε έγγραφα. Ενδεικτικά αναφέρονται το π.δ. 138/2014 για την πρόσβαση σε δεδομένα, προϊόντα και υπηρεσίες της Εθνικής Μετεωρολογικής Υπηρεσίας και το ν.δ. 1013/1971 για την πρόσβαση στο υλικό της γεωγραφικής υπηρεσίας στρατού. Το σύνολο των νομοθετημάτων αυτών έχει κωδικοποιηθεί σε ενιαίο νομοθέτημα, το π.δ. 28/2015.

του ΚΔΔιαδ, ο νομοθέτης θέσπισε κανόνες, που αποβλέπουν κατά κύριο λόγο στην λειτουργική αποτελεσματικότητα της Διοίκησης και την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων προς τον πολίτη υπηρεσιών, ειδικά δε στη δραστηριοποίηση των διοικητικών υπηρεσιών για την ταχεία και αποτελεσματική εξυπηρέτηση των πολιτών.⁷

Παράλληλα με το άρθρο 5 ΚΔΔιαδ, στην ελληνική έννομη τάξη με τον ν. 3448/2006 καθιερώνεται το δικαίωμα περαιτέρω χρήσης εγγράφων του δημοσίου τομέα. Οι δύο νόμοι ομοιάζουν, όμως ο δεύτερος αφορά ουσιαστικά το επόμενο στάδιο του πρώτου, ο οποίος αποτελεί προϋπόθεσή του. «Η περαιτέρω χρήση αποτελεί επόμενο στάδιο σε σχέση προς την πρόσβαση, αφού πρώτα αποκτάται μια πληροφορία και μετά χρησιμοποιείται. Κατά τούτο το θεσμικό πλαίσιο για την περαιτέρω χρήση συνιστά κατ'ουσία διεύρυνση του ισχύοντος πλαισίου για το δικαίωμα πρόσβασης στην πληροφορία.»⁸

Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία σχετίζεται και με τα συνταγματικά δικαιώματα του άρθρου 1§2 Συντάγματος (αφού η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας απαιτεί τη διαφάνεια της διοικητικής δράσης) των άρθρων 2§1 και 5 Συντάγματος (αφού αποτελεί απόρροια της αξίωσης για σεβασμό και προστασία της αξίας του ανθρώπου και προστασίας της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς του) και των άρθρων 10§1 και 20 (αφού τα δικαιώματα αναφοράς, προηγούμενης ακρόασης⁹ και δικαστικής προστασίας έχουν ως προϋπόθεση την επαρκή πληροφόρηση του διοικουμένου).

Από δικαιοπολιτική σκοπιά, η απαίτηση για πρόσβαση του διοικουμένου στα έγγραφα που τηρεί η διοίκηση υπαγορεύεται από την αρχή της φανεράς δράσης των διοικητικών οργάνων και την αρχή της διαφάνειας, που αποτελούν εκφάνσεις της αρχής της νομιμότητας. Η αποδοχή της ύπαρξης ενός ειδικού δικαιώματος στα δημόσια έγγραφα συνιστά τομή στη λειτουργία του

⁷ Αργυρός ο.π., σελ. 84.

⁸ Συμεωνίδης, ο.π., σελ. 75.

⁹ Βλ. Γεραπετρίτη Γεώργιο, Το δικαίωμα του πολίτη για πρόσβαση στα διοικητικά στοιχεία: Τάσεις και προτάσεις, Πειραϊκή Νομολογία τόμ. 19 1997, σελ. 372, όπου «το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης έχει μόνο τυπική αξία αν δεν συνοδεύεται από ρυθμίσεις οι οποίες δεσμεύουν την αρμόδια διοικητική αρχή να γνωστοποιήσει στο ενδιαφερόμενο μέρος της διαδικασίας όλα εκείνα τα στοιχεία τα οποία θα του επέτρεπαν να ασκήσει ουσιαστικά το δικαίωμα εκθέτοντας τις απόψεις του αλλά παράλληλα διευκολύνοντας τη Διοίκηση στη λήψη απόφασης που θα περιλαμβάνει όλες τις παραμέτρους τις υπό εξέταση περίπτωσης [...]Κανένα από τα δύο δικαιώματα δε μπορεί από μόνο του να εγγυηθεί την ουσιαστική συμμετοχή των πολιτών στη διοικητική διαδικασία».

παραδοσιακού κράτους το οποίο βάσισε την ανάπτυξή του στη μυστικότητα της διοικητικής δράσεως.¹⁰

1.2. Το συνταγματικό και νομοθετικό πλαίσιο του δικαιώματος στην προστασία από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Πέρα όμως από το δικαίωμα πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα, εξ ίσου θεμελιώδες και ουσιαστικό για έναν άνθρωπο μίας σύγχρονης, πολιτισμένης, και ανοιχτής κοινωνίας, αποτελεί το δικαίωμα προστασίας από την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων, το οποίο σχετίζεται τόσο με το δικαίωμα του στην προστασία της ιδιωτικής ζωής, όσο και στην προστασία του από την επεξεργασία δεδομένων που αφορούν την επαγγελματική, εργασιακή και γενικότερα δημόσια παρουσία του.

Το πρώτο δεσμευτικό διεθνές κείμενο αναφορικά με την προστασία από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων αποτελεί η Ευρωπαϊκή Σύμβαση υπ' αριθ. 108, η οποία ψηφίστηκε την 29.1.1981 από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Έπειτα, την 24^η Οκτωβρίου 1995, δημοσιεύθηκε η κοινοτική Οδηγία 95/46 ΕΚ, η οποία αποτέλεσε τη «σπονδυλική στήλη»¹¹ της προστασίας των προσωπικών δεδομένων σε όλα τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας. Η επιταγή του κοινοτικού νομοθέτη ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με το ν. 2472/1997, «Για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», ενώ μετέπειτα την ακολούθησε και ο αναθεωρητικός νομοθέτης, προσθέτοντας το άρθρο 9Α για το δικαίωμα του ατόμου στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό, στο Σύνταγμα. Η κατά το εδ. α' του άρθρου 9Α Συντάγματος προστασία των προσωπικών δεδομένων, δεν συνεπάγεται την απόλυτη απαγόρευση της συλλογής και επεξεργασίας και χρήσης τους, αλλά καθιερώνει μία υποχρέωση προς τον κοινό νομοθέτη να διαμορφώσει ένα «περιοριστικό θεσμικό πλαίσιο», μέσα στο οποίο και μόνο να καθίσταται θεμιτή η συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών δεδομένων. Έτσι δημιουργείται με το 9Α ένα θεσμικό πλαίσιο, με αποτέλεσμα να μην είναι συνταγματικά επιτρεπτή η κατάργηση των ισχυουσών διατάξεων της νομοθεσίας, χωρίς την αντικατάστασή τους με άλλες, ικανές να παράσχουν παρεμφερή προστασία.¹²

¹⁰ Σκουρή Παναγιώτης, Το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα», ΝοΒ 2006 τόμ. 54, σελ. 620.

¹¹ Βενέρης Αντώνιος, Η διαφάνεια στη Δημόσια Διοίκηση ως λόγος δημοσίου συμφέροντος και η προστασία των προσωπικών δεδομένων: «ηλεκτρονικό δικαίωμα πρόσβασης και «document tracing», ΕφημΔΔ 3/2015, σελ. 379

¹² Χρυσόγονος Κώστας και Βλαχόπουλος Σπυρίδων, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016, σελ. 252.

Η ισχύς της Οδηγίας όμως δεν απέτρεψε την ανασφάλεια δικαίου και το αίσθημα ότι υπάρχουν σημαντικοί κίνδυνοι για τα προσωπικά δεδομένα στο χώρο της Ένωσης. Έτσι, εκδόθηκε ο Γενικός Κανονισμός 679/2016 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (General Data Protection Regulation -GDPR-στο εξής «Κανονισμός»)¹³ ο οποίος από τις 25 Μαΐου 2018 έχει εφαρμογή και στην Ελλάδα, και ο οποίος καταργεί την οδηγία 95/46/EK. Η επιλογή της ΕΕ να εκδώσει Κανονισμό για το θέμα αυτό, αποσκοπεί στην επίτευξη ενός κειμένου με χαρακτήρα γενικό, αφηρημένο και δεσμευτικό¹⁴, που θα χαίρει άμεσης, ομοιόμορφης και συνεκτικής εφαρμογής από τα κράτη μέλη, και θα οδηγήσει στην επίτευξη πληρέστερης εναρμόνισης των δικαιών των κρατών μελών στον τομέα των προσωπικών δεδομένων, και στην άρση των εμποδίων της κυκλοφορίας αυτών στα πλαίσια της Ένωσης. Βασικός στόχος του Κανονισμού είναι η ενδυνάμωση των δικαιωμάτων των πολιτών, μέσω της αναγνώρισης νέων δικαιωμάτων, της επικαιροποίησης των υπαρχόντων για τους πολίτες, και της θέσπισης νέων μηχανισμών αναφορικά με την προστασία των σχετικών δικαιωμάτων, μέσω της ενισχύσεως των υποχρεώσεων των υπεύθυνων επεξεργασίας, της δημιουργίας του θεσμού του

¹³ Μαζί με τον Κανονισμό, και στο πλαίσιο προσπάθειας εναρμόνισης του δικαίου προσωπικών δεδομένων στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, εκδόθηκαν και δύο Οδηγίες που ρυθμίζουν ειδικότερα θέματα, η Οδηγία 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, και η Οδηγία 2016/681, σχετικά με την χορήγηση των δεδομένων που περιέχονται στις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR) για την πρόληψη, ανίχνευση και δίωξη τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων, η εξέταση των οποίων παρέλκει στην παρούσα θεματική.

¹⁴ Βλ. αναλυτικά σε Καλαβρό Γρηγόριο-Ευάγγελο και Γεωργόπουλο Θεόδωρο, Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τόμος Ι-Θεσμικό πλαίσιο, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2010 σελ. 222-223, όπου αναλύεται ότι ο Κανονισμός έχει χαρακτήρα γενικό «καθόσον παράγει αποτελέσματα *erga omnes*, δηλαδή απέναντι σε όλα τα κράτη μέλη», αφηρημένο «στο βαθμό που οι διατάξεις του δεν απευθύνονται σε ρητώς καθορισμένο αποδέκτη, αλλά σε όλα τα υποκείμενα δικαίου, που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του», είναι δεσμευτικός προς όλα τα μέρη του, αφού «σε αντίθεση με την οδηγία δεν αρκείται στο να επιβάλλει υποχρεώσεις, αλλά [...] όλα τα στοιχεία του θα πρέπει να εκτελούνται, συμπεριλαμβανομένων των παρατηρημάτων του» έχει άμεση ισχύ αφού «ως *lex perfecta* δεν εξαρτά την παραγωγή των εννόμων αποτελεσμάτων του από την έκδοση εθνικών μέτρων, που θα μεταγράψουν τις διατάξεις του κανονισμού στην εσωτερική έννομη τάξη».

υπεύθυνου προστασίας προσωπικών δεδομένων και τις επιβολής αυστηρών κυρώσεων σε περιπτώσεις παραβάσεων.¹⁵

Ο Κανονισμός, λόγω του υποχρεωτικού χαρακτήρα του, δεν απαιτεί την έκδοση νομικής πράξης εφαρμογής από τα κράτη μέλη, δεσμεύοντας άμεσα τα κρατικά όργανα, τις δημόσιες αρχές, και όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του. Όμως, περιέχει αρκετές «ρήτρες ευελιξίας» και «ρήτρες ανοίγματος», που επιτρέπουν στα κράτη μέλη να εξειδικεύουν τους κανόνες του. Έτσι, εκδόθηκε στις 30 Αυγούστου 2019, ο ν. 2624/2019, του οποίου σκοπός είναι, μεταξύ άλλων, κατά το άρθρο 1§β', η λήψη μέτρων εφαρμογής του Κανονισμού.

1.3.Εισαγωγή στην προβληματική της σύγκρουσης των δύο δικαιωμάτων

Με το π.δ. 28/2015 είχαν κωδικοποιηθεί σε ενιαίο κείμενο, με σκοπό συστηματοποίησης, εκτός των άλλων, οι διατάξεις του άρθρου 5 του ΚΔΔιαδ, για την γνώση των εγγράφων της διοίκησης, διατηρουμένων των εκεί μνημονευόμενων ειδικών προϋποθέσεων και εξαιρέσεων και οι διατάξεις των άρθρων 2 έως και 5, 7 και 11 ως 13 του ν. 2472/1997, όπως ίσχυαν κατά το χρόνο της πιο πάνω κωδικοποίησης.

Γίνεται φανερό έτσι, ότι οι δύο αναλυθέντες τομείς του δικαίου μεταξύ τους, συνδέονται και συμπλέκουν, πράγμα που δημιουργεί ποικίλα ερμηνευτικά προβλήματα. Από τη μία πλευρά, υπάρχει η αρχή της διαφάνειας στα πλαίσια του κρατικού και διοικητικού συστήματος, που επιτάσσει την ελεύθερη πρόσβαση του πολίτη στα έγγραφα που τον αφορούν, και μόνο τον κατ'εξαίρεση αποκλεισμό της πρόσβασής του αυτής. Από την άλλη, υπάρχει το θεμελιώδες δικαίωμα της προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων, η οποία μόνο κατ'εξαίρεση είναι επιτρεπτή. Οι εκάστοτε νομοθεσίες, είναι ξεκάθαρες η κάθε μία ως προς το πεδίο που την αφορά. Τι γίνεται, όμως, στις περιπτώσεις που τα ρυθμιστικά τους πεδία «συναντώνται»; Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τέτοιας περίπτωσης, αποτελεί η πρόσβαση του συμμετέχοντος σε έναν δημόσιο διαγωνισμό, στα γραπτά των άλλων συμμετεχόντων. Είναι εμφανές ότι εδώ «διεκδικούν» εφαρμογή, τόσο η νομοθεσία για την πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα, όσο και η νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα –εν όψει του ότι, όπως θα αναλυθεί παρακάτω, ακόμα και το όνομα ενός συμμετέχοντα μπορεί να αποτελέσει προσωπικό δεδομένο.

¹⁵ Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φερενίκη, Τα νέα δικαιώματα για τους Πολίτες βάσει του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων: μια πρώτη αποτίμηση και συνταγματική αξιολόγηση, ΕφημΔΔ 1/2017 σελ. 81.

Ενόψει του ότι και τα δύο δικαιώματα στηρίζονται σε συνταγματικούς κανόνες ίσης τυπικής ισχύος, δεν υπάρχει ιεραρχική σχέση μεταξύ τους. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται και από το άρθρο 86 του Κανονισμού, που προβλέπει την εναρμόνιση των δύο έννομων αγαθών, και παραπέμπει ουσιαστικά στην εθνική έννομη τάξη, προβλέποντας ότι πρέπει «να συμβιβάζεται η πρόσβαση του κοινού σε επίσημα έγγραφα με το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δυνάμει του παρόντος Κανονισμού», σύμφωνα με όσα ορίζει το δίκαιο του κάθε κράτους μέλους.¹⁶

Έτσι, μοναδική λύση είναι να κρίνεται *in concreto* το ποιο δικαίωμα υπερτερεί στην κάθε περίπτωση. Η οδός αυτή συμβαδίζει με τα γενικώς αποδεκτά στη συνταγματική θεωρία κριτήρια της επίλυσης των συγκρούσεων μεταξύ ατομικών δικαιωμάτων με την λύση της πρακτικής εναρμόνισης. Για την επίλυση της σύγκρουσης αυτής έχουν λάβει θέση τόσο η θεωρία, όσο και φορείς, όπως το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (στο εξής: ΝΣΚ)¹⁷, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (στο εξής: ΑΠΔΠΧ ή Αρχή), αλλά και ο Συνήγορος του Πολίτη (στο εξής: ΣτΠ)¹⁸. Ταυτόχρονα, όπως θα αναλυθεί (βλ. κεφ. 5.1. , 5.2.) το ζήτημα αφορά και τις κατά τόπους Εισαγγελίες, την Εισαγγελία του Αρείου Πάγου, αλλά, κυριότερα, και τα διοικητικά δικαστήρια και ειδικά το Συμβούλιο της Επικρατείας (στο εξής: ΣτΕ)¹⁹, του οποίου η

¹⁶ Βλαχόπουλος Σπυρίδων, Η πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα, σε Κοτσαλή Λεωνίδα-Μενουδάκο Κωνσταντίνο, Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR)-Νομική διάσταση και πρακτική εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2018, σελ. 45.

¹⁷ Αρμοδιότητα του οποίου αποτελεί, άλλωστε, μεταξύ άλλων και βάσει του άρθρου 2§1 περ. β' του ν. 3086/2002, η έκδοση γνωμοδοτήσεων σε ερωτήματα της Διοίκησης.

¹⁸ Ο οποίος, κατά τον ιδρυτικό του νόμο 2477/1997 (άρθρο 1§1) «[...] έχει ως αποστολή τη διαμεσολάβηση μεταξύ των πολιτών και των δημοσίων υπηρεσιών, των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, των ν.π.δ.δ. και των οργανισμών κοινής ωφελείας [...] για την προστασία των δικαιωμάτων του πολίτη, την καταπολέμηση της κακοδιοίκησης και την τήρηση της νομιμότητας».

¹⁹ Βλ. για την ερμηνευτική αρμοδιότητα των διοικητικών δικαστηρίων: Ντουχάνη Χρήστο, Το Συμβούλιο της Επικρατείας και η πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα, σε Συνήγορος του Πολίτη: Πρόσβαση στα έγγραφα και διαφάνεια της κρατικής δράσης (επιμέλεια Σπανού Καλλιόπη), εκδ. Αντώνη Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2010, σελ. 188, ο οποίος αναλύει το γεγονός ότι τα διοικητικά δικαστήρια και συγκεκριμένα το ΣτΕ, έχουν πλέον τη δυνατότητα εφόσον οι πράξεις της διοίκησης επί θεμάτων χορήγησης εγγράφων θεωρούνται εκτελεστές διοικητικές πράξεις «να απαντήσουν σε ερωτήματα όπως ποιος διοικούμενος μπορεί να ζητήσει και να λάβει τα διοικητικά έγγραφα που ενδιαφέρουν και ποιος πρέπει να είναι ο σύνδεσμος του διοικουμένου με την υπόθεση, στα πλαίσια της οποίας έχουν εκδοθεί τα έγγραφα αυτά, ποια θεωρούνται διοικητικά έγγραφα στα οποία ο διοικούμενος έχει πρόσβαση, και, τέλος, αν οι διατάξεις αυτές επιτρέπουν την πρόσβαση του διοικουμένου, που έχει τον απαιτούμενο σύνδεσμο με ορισμένη υπόθεση, σε κάθε έγγραφο, που έχει εκδοθεί στα πλαίσια της υπόθεσης αυτής.»

αρμοδιότητα, ως ανωτάτου ακυρωτικού δικαστηρίου της χώρας, είναι προφανής σε τέτοιες υποθέσεις, που μπορούν να οδηγηθούν στην ακυρωτική δικαστική κρίση.

Έτσι έχουν διαμορφωθεί, μέσα από τη χρόνια τριβή των θεωρητικών αλλά και των ανωτέρω φορέων πάνω στο θέμα, συγκεκριμένα κριτήρια για την επίλυση της σύγκρουσης, τα οποία με το πέρασμα του χρόνου έχουν παγιωθεί ως πρακτική. Παρόλο που παλιότερα, οι φορείς αρνούνταν να δεχτούν την «διασταύρωση» των δύο νομοθεσιών, προτείνοντας ότι κάθε μία αποβλέπει σε διαφορετικό στόχο, πλέον, γίνεται ευρύτερα δεκτή η σύγκλισή τους και η στάθμιση κάθε φορά των συμφερόντων. Την ανεπηρέαστη εφαρμογή του άρθρου 5 ΚΔΔιαδ και στην περίπτωση που τα πεδία των δύο νόμων συγκρούονται, αναγνωρίζει πλέον ρητά ο ν. 2642/2019, στο άρθρο 42.

Η πρόσβαση στην πληροφορία και η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να δρουν προεχόντως συμπληρωματικά και δευτερευόντως μόνο αντιθετικά²⁰ ενώ «μία ώριμη κοινωνία οφείλει να θέτει επί ίσοις όροις τόσο τα προσωπικά δεδομένα όσο και την υπό όρους ελεύθερη ροή τους.»²¹ Στην παρούσα διπλωματική εργασία, θα γίνει μία σύντομη περιγραφή των κυριότερων όρων που αφορούν τη θεματική, ήτοι του διοικητικού εγγράφου, του ευλόγου ενδιαφέροντος, και των χρήσιμων για αυτήν όρων που αφορούν το κομμάτι των προσωπικών δεδομένων, και θα παρουσιαστούν ενδεικτικά κριτήρια για την επίλυση της σύγκρουσης, έτσι όπως έχουν ιδωθεί από την πρακτική.

2. Το δικαίωμα πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα

Φορείς του δικαιώματος πρόσβασης σε δημόσια έγγραφα μπορεί να είναι τόσο φυσικά πρόσωπα, ημεδαποί και αλλοδαποί –αφού η συνταγματική διάταξη του άρθρου 10§3 δεν διακρίνει, ενώ και η διάταξη του άρθρου 24 του ν.1599/1986 που επεκτείνει την εφαρμογή του νόμου και στους αλλοδαπούς δεν αφήνει περιθώρια ερμηνείας, όσο και νομικά πρόσωπα, εφόσον είναι φορείς δικαιωμάτων και το δικαίωμα προσιδιάζει στη φύση τους.²²

Αποδέκτες είναι κατά βάσει δημόσιοι φορείς. Με το άρθρο 7 του ν. 4325/2015 προστέθηκε εδάφιο στο άρθρο 1 του ΚΔΔιαδ, και διευκρινίστηκε, ότι οι διατάξεις των άρθρων 4 έως 7 και του άρθρου 12 του ΚΔΔιαδ εφαρμόζονται αναλογικώς και στα Ν.Π.Ι.Δ. που ανήκουν στο

²⁰ Βλαχόπουλος Σπυρίδων, Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή, 2007 σελ. 74.

²¹ Φερενίκη Παναγοπούλου-Κουτνατζή, ο.π. σελ. 83.

²² Ανδρική Κυριακή, Το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα. Οριοθέτηση του δικαιώματος, σε Συνήγορος του Πολίτη (επιμέλεια Σπανού Καλλιόπη), ο.π. σελ. 22.

κράτος ή επιχορηγούνται τακτικώς από τακτικούς πόρους κατά 50% του ετήσιου προϋπολογισμού τους, στα Ν.Π.Ι.Δ. και τις ΔΕΚΟ, καθώς και στα νομικά πρόσωπα και τις επιχειρήσεις του Ο.Τ.Α., εντός ή εκτός της Γενικής Κυβέρνησης, καθιστώντας σαφές πλέον ότι το άρθρο 5 εφαρμόζεται στο σύνολο των οργάνων του δημοσίου τομέα. Επομένως, το δικαίωμα γνώσης εγγράφων βάσει του άρθρου 5 καλύπτει πλέον αιτήσεις που απευθύνονται στο σύνολο των οργάνων του δημοσίου τομέα.²³ Άλλωστε, και από τη σκοπιά του δικαίου προσωπικών δεδομένων «δημόσιο φορέα» κατά την έννοια του άρθρου 4§1 του ν. 4624/2019 αποτελούν: «οι δημόσιες αρχές, οι ανεξάρτητες και ρυθμιστικές διοικητικές αρχές, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού και τα νομικά πρόσωπα και οι επιχειρήσεις αυτών, οι κρατικές ή δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί, τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που ανήκουν στο κράτος ή επιχορηγούνται κατά 50% τουλάχιστον του ετήσιου προϋπολογισμού τους ή η διοίκησή τους ορίζεται από αυτό».

Δημόσια είναι τα έγγραφα στα οποία έχει την κατοχή και τον έλεγχο η Δημόσια Διοίκηση, και κατά βάσει νοούνται αυτά που συγκεντρώνουν τα κατά το νόμο (άρθρο 13 ΠΚ, 438 ΚΠολΔ, και 169§1, 170 ΚΔΔιαδ) γνωρίσματα, και επιπλέον οι φωτογραφικές ή κινηματογραφικές αναπαραστάσεις, φωνοληψίες και άλλες μηχανικές απεικονίσεις (άρθρο 16§1 ν. 1599/1986, 444§3 ΚΠολΔ)²⁴ Με το άρθρο 9 του ν. 3979/2011 για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση διευκρινίζεται άλλωστε ότι το άρθρο 5 του ΚΔΔιαδ αφορά και τα ηλεκτρονικά έγγραφα και η πρόσβαση σε αυτά μπορεί να επιχειρηθεί και με χρήση ΤΠΕ (§1), όπως και η μελέτη του εγγράφου και η χορήγησή του (§2).

Θα μπορούσε να λεχθεί ότι τα δημόσια έγγραφα αποτελούν μία έννοια γένους, που περιλαμβάνει από τη μία τα διοικητικά έγγραφα, δηλαδή αυτά που έχουν συνταχθεί από διοικητική αρχή, και από την άλλη τα ιδιωτικά έγγραφα, τα οποία σε κάποιες περιπτώσεις έχει στη διάθεσή της η διοίκηση.

2.1. Η έννοια του διοικητικού εγγράφου

Ως διοικητικά έγγραφα, βάσει της παραγράφου 1 του άρθρου 5 του ΚΔΔιαδ (άρθρο 8 του π.δ. 28/2015) , νοούνται όσα συντάσσονται από όργανα της Διοίκησης ή από άλλα όργανα του δημοσίου τομέα²⁵ (κατά μία άποψη, ελληνικά²⁶) όπως εκθέσεις²⁷, μελέτες, πρακτικά²⁸,

²³ Αναλυτική «λίστα» των οργάνων του δημοσίου τομέα, περιλαμβάνει το άρθρο 14§1 του ν. 4270/2014.

²⁴ Τάχος Αναστάσιος,. Ερμηνεία Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009, σελ.252.

²⁵ ΣτΕ 3943/1995 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιες οδηγίες, απαντήσεις της Διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις. Από τη γραμματική διατύπωση της πιο πάνω διατάξεως, και λόγω της χρήσης της λέξης «όπως», ευθέως προκύπτει ότι η πιο πάνω αρίθμηση του νομοθέτη είναι «ενδεικτική, διευκρινιστική, και πάντως όχι περιοριστική».²⁹ Όπως, δε συνάγεται και από την εισηγητική έκθεση επί του άρθρου 16 του προγενέστερου ν. 1599/1986, η έννοια του διοικητικού εγγράφου, σύμφωνα με το άρθρο αυτό, είναι ευρεία και περιλαμβάνει ό,τι ευρίσκεται στα αρχεία της Διοίκησης. Κατά κανόνα λοιπόν διοικητικό έγγραφο είναι αυτό που καταρτίζεται και εκδίδεται από διοικητικό όργανο. Συνεπώς, έγγραφο προερχόμενο από ιδιώτη ακόμα και αν αυτός ασκεί δημόσιο λειτούργημα, όπως π.χ. είναι ο συμβολαιογράφος, δεν εντάσσεται στην έννοια αυτή.

Για να υφίσταται διοικητικό έγγραφο πρέπει να έχει εκδοθεί κατά το νόμο, από ορισμένη διοικητική αρχή, να τέθηκε ημερομηνία έκδοσης και υπογραφή του αρμοδίου οργάνου της εκδούσας αρχής. Αρχικά τα διοικητικά έγγραφα λαμβάνουν την μορφή ενός σχεδίου, που αποτελεί το πρώτο στάδιο της διοικητικής αλληλογραφίας, φυλάσσεται στον οικείο φάκελο κάθε υπόθεσης, και φέρει τις μονογραφές του συντάκτη του και των ιεραρχικά προϊστάμενων του μέχρι την τελική υπογραφή του αρμόδιου οργάνου. Τα σχέδια αυτά «θεωρούνται διοικητικά έγγραφα εφόσον φέρουν τα στοιχεία της εκδούσας διοικητικής αρχής, την ημερομηνία σύνταξής τους, αριθμό πρωτοκόλλου της υπηρεσίας, μονογραφές όλων των ενδιαμέσων, μέχρι τον τελικό υπογράφοντα οργάνων, καθώς και την υπογραφή του οργάνου που έχει την τελική αρμοδιότητα έκδοσης, οπότε και απαγορεύεται κάθε επέμβαση προς αλλοίωση του περιεχομένου τους.» Επομένως σχέδια ή απλές σημειώσεις τα οποία δε φέρουν υπογραφή, δεν αποδεικνύουν την από ορισμένη διοικητική αρχή προέλευσή τους και περιέχουν αβέβαιο κείμενο, διότι δεν περιέχουν βούληση διοικητικού οργάνου τελειωμένη με την υπογραφή του, δεν αποτελούν διοικητικά έγγραφα.³⁰

²⁶ Βλ. ΝΣΚ 462/2005 [Οι γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ είναι διαθέσιμες στο δικτυακό τόπο www.nsk.gr], περί εγγράφου συνταχθέντος από ξένη Πρεσβεία στην Ελλάδα, αλλά και γνώμη μειοψηφίας στην ίδια, που υποστηρίζει ότι εφόσον η υπό κρίση ρηματική διακοίνωση εισήχθη σε ελληνική Υπηρεσία (Υπουργείο Εξωτερικών), αποτελεί στοιχείο φακέλου, και άρα διοικητικό έγγραφο.

²⁷ Βλ. ΝΣΚ 50/2017 , όπου αναφέρεται η σύνταξη έκθεσης για σοβαρό ή θανατηφόρο εργατικό ατύχημα από το Σ.Ε.Π.Ε. ως διοικητικό έγγραφο.

²⁸ Βλ. ΣτΕ 3308/2007 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ όπου κρίθηκε ότι πρακτικά συνεδριάσεων συλλογικών οργάνων ΔΕΠ ΑΕΙ, εμπίπτουν στην έννοια των διοικητικών εγγράφων (και η άρνηση χορήγησής τους πρέπει να αιτιολογείται) , ενώ αντίθετα δεν εμπίπτουν σε αυτά οι σημειώσεις του γραμματέα κατά τη συνεδρίαση και τα σημειώματα που παραδίδονται σε αυτόν.

²⁹ ΝΣΚ 117/2006.

³⁰ ΝΣΚ 117/2006, 1/2017.

Ως διοικητικά έγγραφα (και όχι ιδιωτικά) θεωρούνται και εκείνα τα οποία δε συντάχθηκαν από όργανα της Διοίκησης, αλλά βρίσκονται σε αρχεία (φακέλους) δημόσιας υπηρεσίας υποβληθέντα από ιδιώτες, επειδή απαιτούνται κατά νόμο ως δικαιολογητικά ή ως προϋπόθεση (αιτιολογική βάση) για την έκδοση μίας διοικητικής πράξεως, οπότε ως διαμορφωτικά ή επιβοηθητικά της κρίσεως του διοικητικού οργάνου έχουν αποτελέσει στοιχεία της διοικητικής δράσεως και έτσι έχουν καταστεί δημόσια έγγραφα.³¹ Έτσι, στην ως άνω έννοια υπάγεται οποιοδήποτε γραπτό στοιχείο (συνεπώς και ιδιωτικό έγγραφο) εισήλθε στην οικεία υπηρεσία και χρησιμοποιήθηκε για τη θεμελίωση ή με οποιοδήποτε τρόπο διαμόρφωση γνώμης ή κρίσης του διοικητικού οργάνου, στο πλαίσιο της διοικητικής του δράσης³², όπως είναι για παράδειγμα ένα αρχιτεκτονικό σχέδιο, μία καταγγελία, φορολογικά έντυπα, υπεύθυνες δηλώσεις. Παρότι παλιότερα υπήρχε διχασμός ως προς το αν πρέπει τα ιδιωτικά έγγραφα αυτού του είδους να είναι προσπελάσιμα με αυτό τον τρόπο μόνο με την επίκληση εύλογου ενδιαφέροντος, η λύση αυτή φαίνεται να βρίσκεται εγγύτερα στην αρχή της διαφάνειας και στο πνεύμα του άρθρου 10§3, αφού ο σκοπός του νομοθέτη ήταν να μπορεί ο πολίτης να έχει πρόσβαση σε όσο το δυνατόν περισσότερα στοιχεία, χωρίς να αποδεικνύει έννομο συμφέρον.³³

Ο νόμος δε πρέπει πάντως να ερμηνευθεί έτσι, ώστε να περιλάβει τη δυνατότητα προσβάσεως και γνώσεως, γενικώς και αορίστως, ολόκληρων φακέλων τηρουμένων από τη Διοίκηση, αλλά συγκεκριμένων διοικητικών εγγράφων, προσδιοριζόμενων με σαφήνεια, ατομικά ή βάσει συγκεκριμένου κριτηρίου, στην αίτηση. Ο ίδιος ο νομοθέτης απέφυγε, εν γνώσει του, να υποχρεώσει τη διοίκηση, σε παροχή, γενικώς, «πληροφοριών», μη επιθυμώντας να εμπλέξει τη Διοίκηση σε ερμηνείες ή συμπεράσματα επί εγγράφων ή να υποχρεώσει αυτή σε σύνθετες ενέργειες προκειμένου να παράσχει «πληροφορία» με κίνδυνο η πληροφόρηση να είναι ατελής ή μη προσήκουσα. Η Διοίκηση δεν είναι λοιπόν υποχρεωμένη να προβαίνει, χωρίς επακριβή στοιχεία, στην έρευνα των αρχείων της για την εξεύρεση αορίστως και ασαφώς προσδιοριζόμενων από τον ενδιαφερόμενο διοικητικών εγγράφων. Αντίθετη άποψη θα είχε ως αποτέλεσμα την άσκοπη και αδικαιολόγητη ανάλωση του παραγωγικού χρόνου της Διοίκησης.

³¹ Ενδεικτικά ΝΣΚ, 336/1996, 119/1997, 265/1998, 620/1999, 326/2005, 70/2017.

³² Βλ. ΝΣΚ 500/2011 όπου «διοικητικό έγγραφο καθίσταται και η έγγραφη απολογία του πειθαρχικώς διωκόμενου ενώπιον του αρμοδίου υπηρεσιακού (πειθαρχικού) συμβουλίου κατ'άρθρο 135 του ν. 3528/2007, διότι αν και δε συντάσσεται από δημόσια υπηρεσία, φυλάσσεται σε αρχείο δημόσιας υπηρεσίας και λαμβάνεται υπόψη για την διαμόρφωση κρίσεως και την έκδοση πειθαρχικής αποφάσεως του υπηρεσιακού συμβουλίου» και ΝΣΚ 152/2012, όπου «τα δικαιολογητικά που προσκομίζουν οι διαγωνιζόμενοι για την πλήρωση κενών θέσεων στο Δημόσιο, μετά την κατάθεσή τους αποτελούν διοικητικά έγγραφα κατά την έννοια του άρθρου 5 του ΚΔΔιαδ».

³³ Ανδρικάκη, ο.π. σελ. 25.

Για τους λόγους αυτούς, θέτει στη διάθεση του ενδιαφερομένου αυτά τούτα τα διοικητικά έγγραφα, τα οποία εκείνος θα επιλέξει και θα ζητήσει να μελετήσει ή να λάβει αντίγραφά τους, με την αίτησή του. Η αρχή αυτή κάμπτεται μόνο όταν ζητείται πληροφορία για τα εξωτερικά γνωρίσματα συγκεκριμένου εγγράφου (πρωτόκολλο, υπογραφές κτλ.) για την παροχή της οποίας δεν απαιτείται αξιολόγηση ή κρίση επί του εγγράφου αυτού από τη Διοίκηση.³⁴ Τέλος, είναι αυτονόητο ότι η αίτηση χορήγησης εγγράφων αφορά μόνον έγγραφα που έχουν ήδη εκδοθεί και φυλάσσονται στην αρμόδια υπηρεσία και όχι αυτά που είναι ενδεχόμενο να εκδοθούν στο μέλλον.

2.2. Η έννοια του ευλόγου ενδιαφέροντος

Δεν φαίνεται ορθό, να επιτρέπεται η απεριόριστη πρόσβαση οποιουδήποτε σε οποιοδήποτε έγγραφο –πράγμα που ενθάρρυνε η παλαιότερη διάταξη του άρθρου 16 ν. 1599/1986 που αναφερόταν σε «κάθε πολίτη». Έτσι, η νέα διάταξη του άρθρου 5 ΚΔΔιαδ αναφέρεται σε «κάθε ενδιαφερόμενο», πρόβλεψη που συνάδει και με το άρθρο 10§3 Συντάγματος, («Η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντήσει [...] όπως νόμος ορίζει») το οποίο δεν καθιερώνει απλά την υποχρέωση απάντησης στο διοικούμενο, και της περαιτέρω εξειδίκευσης του περιεχομένου και των προϋποθέσεων από τον κοινό νομοθέτη, όπως θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς από την ανάγνωσή του, αλλά εξασφαλίζει και την ουσία της απάντησης, η οποία δε θα μπορεί να είναι «παράνομη άρνηση».³⁵

Γίνεται δεκτό από την συντριπτική πλειονότητα των γνωμοδοτήσεων του ΝΣΚ και των αποφάσεων του ΣτΕ, ότι ως ενδιαφερόμενος να λάβει γνώση των διοικητικών εγγράφων νοείται το πρόσωπο εκείνο, το οποίο δικαιολογεί «εύλογο ενδιαφέρον». Ο όρος αντιδιαστέλλεται και είναι ευρύτερος από την έννοια του «έννομου συμφέροντος». Έννομο είναι το συμφέρον που δεν αντίκειται στο δίκαιο και επιπλέον αναγνωρίζεται από το δίκαιο θετικά, ως άξιο έννομης προστασίας. Από την άλλη εύλογο θεωρείται όχι το ενδιαφέρον κάθε πολίτη για την εύρυθμη άσκηση των γενικών καθηκόντων της Υπηρεσίας και την τήρηση των νόμων³⁶, αλλά εκείνο το οποίο προκύπτει, κατά τρόπο αντικειμενικό από την ύπαρξη μιας συγκεκριμένης προσωπικής εννόμου σχέσεως συνδεόμενης με το περιεχόμενο των διοικητικών στοιχείων, στα οποία

³⁴ Ενδεικτικά ΟλΝΣΚ 273/2000, ΝΣΚ 551/1999, 295/2000, 49/2001, 200/2001, 324/2002, Γνμδ ΕισΑΠ. 1/2005.

³⁵ Βλ. Ντουχάνη ο.π. σελ. 196.

³⁶ ΣτΕ 1214/2000 όπου κρίθηκε ότι δε θεμελιώνει εύλογο ενδιαφέρον πολίτης που αιτείται πρόσβαση σε έγγραφα που αφορούν την εύρυθμη άσκηση του γενικού καθήκοντος της Διοικήσεως προς βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών και για την εφαρμογή των νόμων.

ζητείται η πρόσβαση. Δεν είναι, δηλαδή, ένα «γενικό, αόριστο και αφηρημένο ενδιαφέρον για την εύρυθμη λειτουργία της Διοίκησης, αλλά εκείνο το οποίο κατά στοιχειώδη, αντικειμενικό σύνδεσμο καθιδρύει ένα δικαίωμα στον πολίτη σαν απόρροια έστω και μιας *in abstracto* σχέσης, όχι αναγκαίως έννομης, αναφορικά με το περιεχόμενο του αιτούμενου εγγράφου».³⁷ Ειδικότερα, κατά την εισηγητική έκθεση του ν. 2690/1999, για το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων δεν υφίσταται «ανάγκη επίκλησης και απόδειξης έννομου συμφέροντος» και αρκεί η διαπίστωση ότι «τα έγγραφα αυτά είναι σχετικά με υπόθεση του ενδιαφερομένου εκκρεμή ή περαιωμένη».

Η απαίτηση εύλογου ενδιαφέροντος μπορεί να ξενίζει τη διοίκηση, ωστόσο κρίνεται από πολλούς αναγκαία, γιατί με αυτήν εξασφαλίζεται η εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών, οι οποίες στις περιπτώσεις που θα μπορούσε ο οποιοσδήποτε να ζητά οτιδήποτε από δημόσια έγγραφα, θα υπήρχε κίνδυνος να διαταραχθούν και να προσβληθεί η εύρυθμη λειτουργία τους.³⁸

Έτσι κρίθηκε, στην περίπτωση συμμετέχοντος σε δημόσιο διαγωνισμό, ότι αυτός έχει εύλογο ενδιαφέρον γνώσης των εγγράφων που αφορούν το μειοδότη, μόνο όμως αυτών που αφορούν άμεσα το διαγωνισμό, και όχι π.χ. αυτών που αφορούν την μετέπειτα έκπτωση του μειοδότη από την σύμβαση για οποιοδήποτε λόγο.³⁹ Ακόμα, «ενδιαφερόμενος» κατά την έννοια του άρθρου 5§1 ΚΔΔιαδ σχετικά με την πρόσβαση σε φάκελους μεταδημότευσης που τηρούνται σε Δήμο, κρίθηκε ότι είναι και ένας υποψήφιος δημοτικός σύμβουλος, ο οποίος προτίθεται να προβάλλει ενστάσεις κατά αποτελέσματος εκλογών.⁴⁰ Τέλος κρίθηκε ακόμα και ότι θεμελιώνει εύλογο ενδιαφέρον κάτοικος σχετικά με έγγραφα που αφορούν απόφαση για αύξηση της αντικειμενικής αξίας των ακινήτων στην περιοχή του.⁴¹

Συχνά είναι τα νομολογιακά παραδείγματα για την πρόσβαση σε έγγραφα ή δικαιολογητικά σχετιζόμενα με πανεπιστημιακό ή επαγγελματικό διαγωνισμό, ή ανέλιξη μέλους διοικητικού οργάνου, όπως ΔΕΠ ΑΕΙ. Αυτονόητο είναι βέβαια, ότι ο κάθε διαγωνιζόμενος έχει δικαίωμα πρόσβασης στο δικό του γραπτό, και ότι τα γραπτά δεν αποτελούν απόρρητα αρχεία ώστε να

³⁷ Μαυρίκας Νικόλαος, Η πρόσβαση στα έγγραφα από τη σκοπιά του ΝΣΚ σε Συνήγορος του Πολίτη (επιμέλεια Σπανού Καλλιόπη), ο.π σελ. 126.

³⁸ Ανδρικήκη, ο.π. σελ.23.

³⁹ ΝΣΚ 92/2005.

⁴⁰ ΣτΕ 94/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴¹ ΝΣΚ 131/2008.

αποκλείεται η πρόσβαση σε αυτά βάσει του άρθρου 5§3 ΚΔΔιαδ.⁴² Στο δικαίωμα αυτό ο μόνος περιορισμός που θα μπορούσε να τεθεί θα ήταν στην περίπτωση ύπαρξης μεγάλου αριθμού διαγωνιζομένων που θα παρακώλυε σοβαρά τη λειτουργία των αρμοδίων υπηρεσιών, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας. Προβληματισμός δημιουργείται, σχετικά με το αν έχει πρόσβαση και στα γραπτά των άλλων συνυποψηφίων, και υπό ποιες προϋποθέσεις. Όσον αφορά το εύλογο ενδιαφέρον έχει κριθεί, καταρχάς μεταξύ άλλων, περί πρόσβασης στα συνυποβαλλόμενα δικαιολογητικά που τηρούνται στους ατομικούς φακέλους των εκπαιδευομένων στη Σχολή Δικαστών μπορεί να έχει πρόσβαση ο επιτυχών στο διαγωνισμό υποψήφιος, ο οποίος δεν ενεγράφη στη Σχολή διότι κατετάγη στον πίνακα των οριστικών αποτελεσμάτων επόμενος εκείνων που κάλυψαν τις θέσεις των εισακτέων.⁴³ Αντίθετα κρίθηκε από το ΝΣΚ σε περίπτωση αιτήματος πρόσβασης σε γραπτά διαγωνισμού για σημαιοφόρο του Λιμενικού Σώματος ότι η βαθμολόγηση αποτελεί τεχνική κρίση ακυρωτικώς ανέλεγκτη (εκτός αν αποτελεί προϊόν πλάνης περί τα πράγματα) και ότι για να συντρέχει εύλογο ενδιαφέρον πρέπει σε κάθε περίπτωση ο αιτών να συγκεντρώσει την ελάχιστη συνολική βαθμολογία που απαιτείται.⁴⁴ Παρατηρείται έτσι ότι το ζήτημα είναι ιδιαίτερο πολύπλοκο, πράγμα που επιβεβαιώνεται από την πληθώρα γνωμοδοτήσεων και αποφάσεων που υπάρχουν επάνω σε αυτό.⁴⁵

⁴² ΔΕφΑθ 368/2011 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

⁴³ ΣΤΕ 2699/2008 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, όπου το αίτημα της προσφεύγουσας απερρίφθη λόγω παράλειψης τήρησης της προθεσμίας της αίτησης ακύρωσης, και μη προσδιορισμού επακριβώς των αιτούμενων εγγράφων. Βλ. σχολιασμό της απόφασης σε Ντουχάνη σε Συνήγορος του Πολίτη (επιμέλεια Σπανού Καλλιόπη), οπ.π., σελ. 200, όπου «Πράγματι, εφόσον ο ενδιαφερόμενος έχει χάσει την προθεσμία αίτησης ακύρωσης κατά της πράξης [...] η πρόσβαση στα στοιχεία φαίνεται, εκ πρώτης όψεως, περιττή. Δεδομένου, όμως, ότι εκτός από την αίτηση ακυρώσεως ο διοικούμενος έχει πλέον στο νομικό του οπλοστάσιο και άλλα ένδικα βοηθήματα π.χ. την αγωγή αποζημιώσεως, που δεν προϋποθέτει την ακύρωση της ζημιογόνου διοικητικής πράξης, αλλά είναι δυνατόν να ευδοκιμήσει και ύστερα από παρεμπόδιτο έλεγχο του κύρους της πράξης αυτής, ο οποίος μπορεί ανά πάσα στιγμή να ασκηθεί, η πρόσβαση στα στοιχεία αυτά θα είχε νόημα και μετά την εκπνοή της προθεσμίας της αίτησης ακυρώσεως, διότι θα μπορούσε να βοηθήσει τον διοικούμενο να θεμελιώσει αποζημιωτική αξίωση έναντι του φορέα δημόσιας εξουσίας.»

⁴⁴ ΝΣΚ 393/2014.

⁴⁵ Πάντως, η Αρχή με την αποφάσή ΑΠΔΠΧ 17/2002 [Οι γνωμοδοτήσεις της Αρχής είναι διαθέσιμες στο δικτυακό τόπο www.dpa.gr], απηύθυνε σύσταση προς τους δημόσιους φορείς ως προς την περίπτωση πρόσβασης σε γραπτά συνυποψηφίων σε διαγωνισμό, ξεκαθαρίζοντας ότι ακόμα και στην περίπτωση που ο αιτών δεν αναφέρει τον λόγο για τον οποίο ζητά την πρόσβαση, αυτός πρέπει να θεωρηθεί δεδομένος και μάλιστα πρέπει σε κάθε προκήρυξη να γίνεται μνεία της δυνατότητας πρόσβασης των υποψηφίων σε στοιχεία που αφορούν λοιπούς συνυποψηφίους, προκειμένου να ασκήσουν τα εκ του νόμου δικαιώματά τους, με μόνη πρόσθετη προϋπόθεση να ασκούν τα

Η πολυπλοκότητα του ζητήματος έγκειται ακόμα στις συνηθέστερες περιπτώσεις που στα γραπτά περιέχονται προσωπικά δεδομένα τρίτων προσώπων. Σε αυτές τις περιπτώσεις επιτρέπεται η πρόσβαση, όπως θα αναλυθεί (βλ. κεφ. 4.2.1.), μόνο αν κριθεί κατά περίπτωση ότι η δυνατότητα άσκησης των σχετικών με την αμφισβήτηση των αποτελεσμάτων δικαιωμάτων του αποτυχόντος υποψηφίου, συνιστά περίπτωση έννομου συμφέροντος υπέρτερου από το έννομο συμφέρον των τρίτων για προστασία των απλών προσωπικών δεδομένων τους, κατά άρθρο 5§2 περ. ε' ν. 2472/1997 (πλέον 6§1 περ. στ' Κανονισμού 679/2016). Πάντως, σαφής είναι η στάση των γνωμοδοτήσεων ως προς τα γραπτά των πανελλαδικών εξετάσεων, όπου επιτρέπεται η πρόσβαση του διαγωνιζόμενου μόνο στο δικό του γραπτό.

Το δικαίωμα γνώσης ενισχύεται για ό,τι αφορά την προστασία του περιβάλλοντος, διότι ρητά αναγνωρίζεται, από το άρθρο 24§1 εδ. α' Σ, ότι η προστασία αυτού αποτελεί «δικαίωμα του καθενός»⁴⁶ Στην ελληνική έννομη τάξη εκδόθηκαν, κατόπιν των επιταγών των Οδηγιών 90/313/ΕΟΚ και 2003/4/ΕΚ, οι ΚΥΑ 77921/1440/1995 και ΚΥΑ 11764/653/2006 αντίστοιχα. Καθιερώνεται βάσει αυτών ένα δικαίωμα πρόσβασης σημαντικά ευρύτερο, αφού πρόσβαση έχει κάθε φυσικό και νομικό πρόσωπο χωρίς την ανάγκη επίκλησης εύλογου ενδιαφέροντος, οι περιορισμοί για την άσκηση του δικαιώματος είναι όλοι σχετικοί, ενώ για τον έλεγχο και την εφαρμογή των σχετικών διατάξεων συστήνονται ειδικές Επιτροπές στο Υπουργείο Περιβάλλοντος.⁴⁷

Σε περίπτωση αίτησης που δεν προσδιορίζει το εύλογο ενδιαφέρον, γίνεται δεκτό⁴⁸ ότι ο αιτούμενος γνώσης του εγγράφου μπορεί να επανέλθει με νέα αίτηση από την οποία θα προκύπτει εναργώς το εύλογο ενδιαφέρον. Δεν προβλέπεται, από τις διατάξεις του νόμου, αλλά και από άλλες διατάξεις σχετικές με την επίδειξη εγγράφων ή χορήγηση αντιγράφων (π.χ. 902-903 ΑΚ, 450-252 ΚΠολΔ), η δυνατότητα της υπηρεσίας που κατέχει τα έγγραφα, να ζητήσει την επιστροφή των εγγράφων τα οποία τυχόν χορήγησε χωρίς να συντρέχουν οι προϋποθέσεις του νόμου, ή να απαγορεύσει τη χρησιμοποίησή τους. Αυτό, μπορεί να επιδιωχθεί μόνο μέσω των

αιτήματα τους εμπρόθεσμα. Η τοποθέτηση αυτή επαναλαμβάνεται και σε μεταγενέστερες αποφάσεις, ενδεικτικά ΑΠΔΠΧ 75/2011.

⁴⁶ Τάχος, Ερμηνεία Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, ο.π. σελ. 250. Βλ. και ΣτΕ 3943/1995 που έκρινε ότι έχουν εύλογο ενδιαφέρον σωματεία με καταστατικό σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος να ζητήσουν στατιστικά στοιχεία για λεκάνες απορροών περιοχών της Ελλάδας.

⁴⁷ Γέροντας Απόστολος, Λύτρας Σωτήρης, Παυλόπουλος Προκόπης, Σιούτη Γλυκερία, Διοικητικό Δίκαιο, 2018, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σελ. 287-288.

⁴⁸ ΝΣΚ 70/2017.

νόμιμων διαδικασιών (π.χ. με αίτηση ασφαλιστικών μέτρων)⁴⁹ Δεν επηρεάζει, κατά γενική ομολογία, τη δυνατότητα πρόσβασης το αν το διοικητικό έγγραφο είναι δυσμενές ή ευμενές για τον διοικούμενο.⁵⁰ Αυτονόητο είναι επίσης ότι δεν απαιτείται επίκληση εύλογου ενδιαφέροντος επί αιτήσεων για έγγραφα που έχουν νομίμως δημοσιευθεί ή τοιχοκολληθεί σύμφωνα με προβλεπόμενη διαδικασία –κατά κύριο λόγο θα πρόκειται για κανονιστικές πράξεις.⁵¹

2.3. Τα ιδιωτικά έγγραφα και η προϋπόθεση συνδρομής ειδικού έννομου συμφέροντος

Διαφορά του άρθρου 5 ΚΔΔιαδ από το προγενέστερο άρθρο 16 του ν. 1599/1986, αποτελεί η δυνατότητα πρόσβασης και σε ιδιωτικά έγγραφα που φυλάσσονται από τις διοικητικές αρχές. Τα ιδιωτικά έγγραφα είναι αυτά που κατατίθενται μεν στις υπηρεσίες του δημοσίου τομέα, δεν λαμβάνονται όμως υπόψη για την έκδοση μίας διοικητικής πράξης, αλλά παραμένουν φυλασσόμενα στα αρχεία της υπηρεσίας, όπως για παράδειγμα υπομνήματα, επιστολές ιδιωτών, ιδιωτικά συμφωνητικά μίσθωσης.⁵² Για την πρόσβαση σε αυτά, απαιτείται από το διοικούμενο επίκληση «ειδικού έννομου συμφέροντος».

Ως προς την έννοια του «ειδικού έννομου συμφέροντος», έχει γίνει πάγια δεκτό, ότι αυτό ταυτίζεται με το έννομο συμφέρον του άρθρου 902 ΑΚ, και έτσι η ερμηνεία της συγκεκριμένης πρόβλεψης ταυτίζεται με την ερμηνεία της διάταξης αυτής. Έτσι, για να υπάρχει «ειδικό έννομο συμφέρον», πρέπει να στοιχειοθετούνται τρεις προϋποθέσεις: Πρώτον, το έγγραφο «α συντάχθηκε για το συμφέρον αυτού που το ζητεί. Κατά ορθή ερμηνεία της πρόβλεψης αυτής, συμφέρον υπάρχει όταν το έγγραφο αναφέρεται σε έννομη σχέση του αιτούντος –όχι όμως αποκλειστικά δικό του-, είτε αντλεί αξίωση είτε οριοθετεί υποχρέωση, ενώ το συμφέρον αυτό μπορεί να μην είναι εξ αρχής ορισμένο και συγκεκριμένο. Ο αιτών αρκεί δηλαδή να είναι μέσα στα οριστά πρόσωπα που εύλογα αναμένεται να αντλήσουν συμφέροντα από το κείμενο του εγγράφου.⁵³ Δεύτερον, το έγγραφο πρέπει να πιστοποιεί έννομη σχέση που αφορά και τον

⁴⁹ ΝΣΚ 727/2001.

⁵⁰ Βλ. όμως και αντίθετη άποψη σε ΝΣΚ 19/2017.

⁵¹ Βλ. π.χ. ΝΣΚ 131/2008 και ανάλυση επί του θέματος σε Σπηλιωτόπουλο Επαμεινώνδα, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου-Τόμος Πρώτος, σελ. 154 και 160.

⁵² Λαζαράκος Γρηγόριος, Το δικαίωμα πρόσβασης στη δημόσια πληροφορία, Ανοιχτή Διοίκηση και Κοινωνία της Πληροφορίας, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ. 84.

⁵³ Παπαϊωάννου Χ., Άρθρο 902, σε Καρακώστα Ιωάννη, Αστικός Κώδικας: Ερμηνεία-Σχόλια-Νομολογία, Τόμος 6, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ. 808.

αιτούντα. Θεωρείται πώς εντάσσονται στην περίπτωση αυτή συστατικά ή αποδεικτικά έγγραφα δικαιοπραξιών, όπως συμβάσεις μίσθωσης, έργου ή δωρεάς, αλλά και αδικοπραξιών. Δυνατή είναι η στοιχειοθέτηση της προϋπόθεσης αυτής με την επίκληση έννομης σχέσης τόσο ιδιωτικού, όσο και δημοσίου δικαίου, ενώ η έννομη αυτή σχέση δεν απαιτείται να αποτελέσει το αποκλειστικό αντικείμενο του ζητούμενου εγγράφου, αλλά αρκεί απο αυτό να διαπιστώνεται ή να αποδεικνύεται κάποιο δηλωτικό της έννομης σχέσης γεγονός.⁵⁴ Τρίτον, το έγγραφο πρέπει «να σχετίζεται με διαπραγματεύσεις που έγιναν σχετικά με τέτοια έννομη σχέση είτε απευθείας από τον ίδιο είτε για το συμφέρον του, με τη μεσολάβηση τρίτου. Στην περίπτωση αυτή αρκεί το περιεχόμενο του εγγράφου να αφορά διαπραγματεύσεις για τη δημιουργία έννομης σχέσης, ανεξάρτητα αν επήλθε συμφωνία ή όχι.⁵⁵

Κατά άλλη γενικότερη ερμηνεία, εκλαμβάνεται το ιδιωτικό έγγραφο αυτό, που είναι σχετικό με υπόθεση του ενδιαφερομένου, εκκρεμή ή διεκπεραιωθείσα από τη διοίκηση. Σε κάθε περίπτωση δεν αρκεί η αόριστη επίκληση ότι θα γίνει νόμιμη χρήση των αιτούμενων στοιχείων χωρίς αναφορά ειδικότερου λόγου που θεμελιώνει αντίστοιχα ειδικό έννομο συμφέρον.⁵⁶

Γίνεται σαφές πάντως, ότι η πρόσβαση στα ιδιωτικά έγγραφα που φυλάσσονται στις δημόσιες υπηρεσίες είναι «συρρικνωμένη», αφού αφορά μόνο εκείνα τα πρόσωπα, των οποίων το έννομο συμφέρον συνδέεται προσωπικά και άμεσα με τις πληροφορίες που περιέχονται στα φυλασσόμενα έγγραφα.⁵⁷

2.4.Οι περιορισμοί της πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα κατά το άρθρο 5§3 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας

Οι περιορισμοί που αναφέρονται στον νόμο, διακρίνονται σε απόλυτους και σε σχετικούς. Απόλυτοι είναι αυτοί που αφορούν πρόσβαση σε διοικητικά στοιχεία, που αφορούν την ύπαρξη δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας⁵⁸, την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή τρίτου, καθώς και στοιχεία που προστατεύονται από απόρρητο που θεσπίζεται από ειδική διάταξη. Σχετικοί είναι αυτοί στους οποίους η Διοίκηση διαθέτει διακριτική ευχέρεια για τη χορήγηση, όπως στην

⁵⁴ Άνθιμος Απόστολος, Άρθρο 902, σε Γεωργιάδη Απόστολο, Σύντομη Ερμηνεία Αστικού Κώδικα, τόμος Ι, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας Δίκαιο και Οικονομία, 2010, σελ. 1745.

⁵⁵ Παπαϊωάννου, ο.π. σε Καρακώστα, ο.π. σελ. 810-811.

⁵⁶ Γνώμη 1/2005 ΕισΑΠ, ΝΣΚ 371/1998.

⁵⁷ Γέροντας, Λύτρας, Παυλόπουλος, Σιούτη, ο.π. σελ. 286.

⁵⁸ Βλ. ΝΣΚ 65/2017 σχετικά με γραπτά δοκίμια διαγωνισμού ΙΚΥ στο πλαίσιο προγράμματος υποτροφιών, τα οποία θεωρήθηκαν «πρωτότυπες ερευνητικές προτάσεις με στοιχεία καινοτόμα».

περίπτωση εγγράφων που αναφέρονται στις συζητήσεις του Υπουργικού Συμβουλίου. Κατά τη γραμματική έτσι ερμηνεία της διάταξης, οι περιπτώσεις που αναφέρονται, τίθενται κατά τρόπο περιοριστικό, με αποτέλεσμα να είναι αναγκαία, «αφενός η στενή ερμηνεία των διατάξεων αυτών, και αφετέρου η απαγόρευση εφαρμογής τους σε πεδία που ο νομοθέτης σκόπιμα δεν επέλεξε να αναφερθεί.»⁵⁹

2.4.1. Ειδικότερα η περίπτωση των εγγράφων που αναφέρονται στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή τρίτου και η διάκριση της έννοιας από αυτήν των προσωπικών δεδομένων

Έτσι φαίνεται φαινομενικά όσον αφορά συγκεκριμένα την απαγόρευση που αφορά την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή, να δίνεται προβάδισμα σε αυτήν, σε περίπτωση που συγκρούεται με το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα. Ωστόσο προβληματισμό δημιουργεί το γεγονός ότι ένα απόλυτο προβάδισμα σε συγκεκριμένο συνταγματικό δικαίωμα δε συνάδει με τη τυπική ισότητα των συνταγματικών διατάξεων, ούτε είναι πρακτικό αφού δεν ανταποκρίνεται στις συνεχείς κοινωνικές εξελίξεις που απαιτούν ευελιξία και προσαρμοστικότητα ανά περίπτωση. Η θέσπιση απόλυτων «τομεακών» προβαδισμάτων σε συγκεκριμένα συνταγματικά δικαιώματα προσκρούει στην αρχή της αναλογικότητας.⁶⁰ Άλλωστε δεν πρέπει να λησμονείται ότι πρόκειται κατά βάσει για ζήτημα συνταγματικού δικαίου, βασική αρχή του οποίου είναι αυτή της πρακτικής αρμονίας, η οποία απαγορεύει την απολυτοποίηση ενός δικαιώματος έναντι σε άλλο, αλλά επιβάλλει την «με αμοιβαία οριοθέτησή τους πρακτική εφαρμογή και των δύο στο μέτρο του δυνατού».⁶¹

Ειδικότερα, πρέπει κατά την ίδια άποψη, να κρίνεται κάθε φορά *in concreto*, αν τα οφέλη που προκύπτουν από την υπεροχή και προστασία του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής, είναι δυσανάλογα μικρά σε σχέση με τον περιορισμό του δικαιώματος της πρόσβασης στα έγγραφα. Σε τέτοιες περιπτώσεις, ο παραμερισμός του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής μπορεί να καθίσταται κατ'εξάίρεση δικαιολογημένος. Επί αυτού του προβληματισμού υποστηρίζεται επίσης⁶², ότι η απαγόρευση της §3 που αφορά την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή πρέπει να προσεγγισθεί σε συνδυασμό με την §2, που θεμελιώνει δικαίωμα πρόσβασης, όταν το στοιχείο βρίσκεται σε δημόσια αρχή και έχει άμεση σχέση με το δικαίωμα του αιτούντος, δηλαδή

⁵⁹ Δετσαρίδης, Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 127.

⁶⁰ Βλαχόπουλος, Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων, ο.π. σελ. 122.

⁶¹ Λαζαράκος, ο.π. σελ. 104.

⁶² Δετσαρίδης, ο.π. σελ. 141.

αποδεικνύεται από τον ενδιαφερόμενο, το ειδικό έννομο συμφέρον που η §2 του άρθρου 5 απαιτεί. Δηλαδή τα «όρια» της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής φτάνουν μέχρι το σημείο που δεν σχετίζονται με ατομικό δικαίωμα άλλου ατόμου. Κατά άλλη διατύπωση⁶³, «αν και η απαγόρευση του εδ. α' της §3 του άρθρου 5 του ν. 2690/1999 είναι απόλυτη, το τι εμπίπτει σε αυτή είναι σχετικό με το έννομο συμφέρον ή δικαίωμα που εξαρτά ο αιτών από τη γνώση του διοικητικού (ή και ιδιωτικού) εγγράφου».

Πρέπει να τονιστεί σε αυτό το σημείο η διαφορά της έννοιας «ιδιωτική και οικογενειακή ζωή» από την έννοια των «προσωπικών δεδομένων». Ιδιωτική χαρακτηρίζεται η σφαίρα της ζωής του που δεν εκτυλίσσεται δημόσια. Αφορά το ίδιο το άτομο και όσους συνδέονται στενά με αυτό, και περιλαμβάνει οπωσδήποτε την ερωτική του ζωή. Οικογενειακή χαρακτηρίζεται η ζωή του ατόμου μέσα στην οικογένειά του υπό την ευρύτερη έννοια του όρου. Στην ιδιωτική ζωή του το άτομο ούτε συναλλάσσεται με απεριόριστο αριθμό προσώπων (π.χ. με πελάτες) ούτε έχει ανάμιξη στα κοινά. Περαιτέρω, το ίδιο το άτομο οριοθετεί τι θα κρατήσει εν οίκω και τι θα αφήσει εν δήμω.⁶⁴ Οι έννοιες «ιδιωτική και οικογενειακή ζωή» προσδιορίζονται από τις αντικειμενικές κοινωνικές αντιλήψεις αλλά και από την υποκειμενική αντίληψη του ατόμου.⁶⁵ Στην έννοια «προσωπικά δεδομένα» περιλαμβάνεται μεν ένας «βασικός πυρήνας» των στοιχείων αυτών, αλλά επιπλέον περιλαμβάνονται και δεδομένα που άπτονται της δημόσιας παρουσίας του υποκειμένου και επομένως προστατεύονται από τη νομοθεσία περί αυτών, δεν αφορούν όμως την ιδιωτική ή οικογενειακή του ζωή. Έτσι ως «πυρήνας» της ιδιωτικής ζωής θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν τα ευαίσθητα δεδομένα που αφορούν την υγεία, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και την ερωτική ζωή. Υπάρχουν όμως κι άλλα ευαίσθητα δεδομένα που δεν πλήττουν τον πυρήνα αυτό, αλλά εμπίπτουν περισσότερο στο δημόσιο βίο του ατόμου.⁶⁶

⁶³ Χρυσόγονος και Βλαχόπουλος, ο.π. σελ. 455.

⁶⁴ Παντελής Αντώνιος, Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου, εκδόσεις Λιβάνη 2016, σελ. 491.

⁶⁵ ΓνμΔΕισΑΠ 6/2006.

⁶⁶ Βλ. ΑΠΔΠΧ 53/2000 Βλ. για το θέμα Ακριβοπούλου Χριστίνα, Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, εκδ. Σάκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2012, σελ. 330, όπου «το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή αποτελεί το κανονιστικό θεμέλιο για την ουσιαστική δικαιολόγηση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων του υποκειμένου. Το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων «απορροφά» μία σειρά από προσβολές της ιδιωτικότητας του υποκειμένου, ενισχύοντας και διαμεσολαβώντας την άμυνά της. Μέσα από τη λειτουργία του αυτή, επεκτείνει κανονιστικά το περιεχόμενο του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή και πέρα ακόμη από τον πυρήνα της «στενής οικειότητας» προστατεύοντας πιο εξωστρεφείς, πιο κοινωνικές και πιο δημόσιες πρακτικές της ιδιωτικότητας του υποκειμένου. Βλ. επίσης Λαζαράκο, ο.π. σελ. 104, που αναφέρει ως παραδείγματα ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων που δεν αναφέρονται στον «πυρήνα» της ιδιωτικής ζωής, τη συμμετοχή σε ένωση, σωματείο ή συνδικαλιστική οργάνωση.

2.4.2. Ειδικότερα η περίπτωση εγγράφων που αναφέρονται σε απόρρητο καθιερωμένο από ειδική διάταξη νόμου

Ως απόρρητο θεωρείται «κάθε γεγονός, πληροφορία, ή οποιασδήποτε μορφής στοιχείο, που ανεξάρτητα από το ποιος το κατέχει, δεν είναι κοινοποιήσιμο σε οποιονδήποτε τρίτο, αλλά παραμένει και εξυπηρετεί τις ανάγκες του κατέχοντος αυτό και μόνο.»⁶⁷ Ενδεικτικά αναφέρονται το φορολογικό, το τελωνειακό, το ιατρικό και το τραπεζικό απόρρητο. Ο χαρακτηρισμός ως «απορρήτου» πρέπει λοιπόν να προκύπτει ευθέως από ειδική διάταξη νόμου.⁶⁸ Υπό το κράτος του ν. 1599/1986, καθιερώνονταν και άλλες περιπτώσεις απορρήτου με Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις (ΚΥΑ), οι οποίες με την ισχύ του ΚΔΔιαδ, κατέστησαν ανενεργές και δεν παράγουν έννομα αποτελέσματα.⁶⁹

Η πρόσβαση σε έγγραφο που χαρακτηρίζεται απόρρητο από κείμενη διάταξη καταρχάς απαγορεύεται. Κατ'εξάιρεση επιτρέπεται η γνωστοποίηση του εγγράφου σε συγκεκριμένες περιπτώσεις που αυτό προβλέπεται από την αντίστοιχη διάταξη, πράγμα που τις περισσότερες φορές θα συμβαίνει όταν το έγγραφο αφορά τον ίδιο τον αιτούντα ευθέως, όπως όταν αναφέρεται στην ατομική ή υπηρεσιακή του κατάσταση. Αυτό διότι οι διατάξεις περί απορρήτου, ερμηνευόμενες σύμφωνα με τα άρθρα 2§1, 5§1, 5Α, 10§1 και 20§1 του Συντάγματος, δεν αποκλείουν την ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης, εφόσον πάντως η Διοίκηση κατ'ενάσκηση της διακριτικής της ευχέρειας σταθμίσει το συμφέρον του εν λόγω προσώπου προς το δημόσιο συμφέρον διατηρήσεως του απορρήτου του επίμαχου εγγράφου και κρίνει ότι του τελευταίου υπερτερεί το πρώτο.⁷⁰

Εύλογα αναρωτιέται κανείς, ποια είναι η διαπλοκή και τα σημεία τομής των εννοιών «απόρρητο» και «προσωπικά δεδομένα». Όπως έχει τοποθετηθεί επί του θέματος και η Αρχή⁷¹, ειδικώς επί του φορολογικού απορρήτου, «Πράγματι, τα φορολογικά στοιχεία αποτελούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχ. α' του ν. 2472/1997. [...]Εν τούτοις, αναφορικά με τα φορολογικά στοιχεία τυγχάνει εφαρμογής ο ειδικότερος νόμος 2238/1994, ήτοι ο Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (ΚΦΕ), ο οποίος εισάγει ειδικό απόρρητο

⁶⁷ Δετσαρίδης, ο.π. σελ. 141.

⁶⁸ Αντίθετα, δεν συνιστά απόρρητο κατά την έννοια της διάταξης αυτό που χαρακτηρίζεται ως τέτοιο από το συντάκτη του εγγράφου. Βλ. ενδεικτικά ΝΣΚ 67/2006, εγκύκλιο ΔΙΣΚΠΟ/Φ16/6228/19-4-2005, ΝΣΚ 401/2010.

⁶⁹ Μαυρίκας, ο.π. σελ. 133.

⁷⁰ ΝΣΚ 566/2004, 401/2010, ΟΛΣτΕ 3130/2000.

⁷¹ Στην ιστοσελίδα της, www.dpa.gr

για μια σειρά φορολογικών δεδομένων, με συνέπεια να αποκλείεται η εφαρμογή των διατάξεων του ν. 2472/1997 ως προς τα στοιχεία αυτά.» Διαπιστώνεται άλλωστε ⁷² ότι «η συλλογή των στοιχείων επιτρέπεται από το νόμο περί επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, η δε διάδοση αυτών απαγορεύεται από τις φορολογικές διατάξεις περί απορρήτου». Τα απόρρητα είναι απόλυτα και ισχύουν έναντι πάντων, μόνο αν αυτό προκύπτει σαφώς από τη διάταξη που τα καθιερώνει. Έτσι στην περίπτωση που το απόρρητο δεν είναι απόλυτο, και εφόσον κριθεί κατά περίπτωση ότι επιτρέπεται η πρόσβαση στα στοιχεία που το συνιστούν, καθώς και στην περίπτωση που προβλέπεται άρση του απορρήτου για οποιοδήποτε λόγο, τότε έχει νόημα η εφαρμογή της νομοθεσίας για τα προσωπικά δεδομένα, ώστε να κριθεί σε δεύτερο στάδιο, και βάσει της διαδικασίας που θα αναλυθεί παρακάτω (βλ. Κεφ. 4.2.1, 4.2.2.) αν βάσει των διατάξεων αυτής είναι δυνατή η χορήγηση των εγγράφων.⁷³

Όσον αφορά τον νόμο περί προσωπικών δεδομένων, γίνεται δεκτό, ότι αυτός δε συνιστά «απόρρητο» κατά την έννοια του άρθρου 5§3.

3. Το δικαίωμα των προσωπικών δεδομένων ιδίως ιδωμένο από τη σφαίρα του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα

3.1.Η έννοια των προσωπικών δεδομένων

Ο ορισμός των προσωπικών δεδομένων δίνεται από το άρθρο 4§1 του Κανονισμού: «κάθε πληροφορία που αφορά ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο («υποκείμενο των δεδομένων»). Το ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο είναι εκείνο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως μέσω αναφοράς σε αναγνωριστικό στοιχείο ταυτότητας, όπως όνομα, σε αριθμό ταυτότητας, σε δεδομένα θέσης, σε επιγραφικό αναγνωριστικό ταυτότητας ή σε έναν ή περισσότερους παράγοντες που προσιδιάζουν στη σωματική, φυσιολογική, γενετική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική ταυτότητα του εν λόγω φυσικού προσώπου». Ο ορισμός είναι ευρύτερος και αναλυτικότερος από τον αντίστοιχο που προβλεπόταν στο άρθρο 2α της Οδηγίας και στο άρθρο 2α του νόμου.

Για να γίνει λόγος για «προσωπικά δεδομένα» πρέπει κάποια πληροφορία να έχει καταρχάς καταγραφεί, με την έννοια ότι η μορφή της πρέπει να είναι αναγνώσιμη και όχι προφορική. «Προσωπική» θεωρείται εφόσον συνδέεται με ένα στοιχείο προσδιορισμού του προσώπου, στο

⁷² Γεώργιος Β. Φουφόπουλος, Το δικαίωμα πρόσβασης του φορολογουμένου στα στοιχεία του φακέλου, ΔΦΝ τεύχος 1335 σελ. 1823.

⁷³ ΑΠΔΠΧ 75/2011, ΝΣΚ 187/2017.

οποίο αναφέρεται.⁷⁴ Αποκλείονται όσες αφορούν θανόντες για τους οποίους παρέχεται post mortem προστασία με το δίκαιο της προσωπικότητας.⁷⁵ Προαιρετικά τα κράτη μέλη μπορούν, βάσει της αιτιολογικής σκέψης 27 του Κανονισμού, να προβλέψουν κανόνες και για την επεξεργασία δεδομένων θανόντων. Όσον αφορά τα νομικά πρόσωπα, αυτά εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού. Η μόνη σχετική νομοθεσία που τα αφορά είναι η οδηγία 2002/58 (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες) με ελληνικό εφαρμοστικό νόμο τον ν.3471/2006, η προστασία της οποίας επεκτείνεται και στα νομικά πρόσωπα. Πάντως, «αποτελούν προσωπικά δεδομένα οι πληροφορίες που αφορούν μέλη μιας εταιρίας και οι οποίες αφορούν τη συμμετοχή τους στην εταιρία. Ομοίως, είναι προσωπικά δεδομένα και οι πληροφορίες που αφορούν έναν έμπορο που διατηρεί ατομική επιχείρηση, καθώς τα δεδομένα της επιχείρησης συνδέονται με ένα φυσικό πρόσωπο.»⁷⁶

Ως δεδομένα νοούνται μόνο οι οντολογικές κρίσεις και όχι οι αξιολογικές κρίσεις, οι οποίες λόγω της γενικότητάς τους και της μη δυνατότητας πρόσβασης εκ μέρους του υποκειμένου στο οποίο αφορούν, προστατεύονται αυτόνομα, κατά το γενικό δίκαιο της προσωπικότητας, ήτοι το άρθρο 57 ΑΚ⁷⁷, και τις διατάξεις του ποινικού νόμου. Παρόλα αυτά αξιολογικές κρίσεις που, λόγω της θέσης ή της εξουσίας του αξιολογούντος-υπευθύνου της επεξεργασίας, χαρακτηρίζουν πλέον αντικειμενικά το άτομο, μπορούν να θεωρηθούν δεδομένα, ανεξαρτήτως της ακριβείας τους.⁷⁸ Έτσι θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι μια υπηρεσιακή αξιολόγηση διευθυντή προς υπάλληλο, περιεχόμενη σε δημόσιο έγγραφο, αποτελεί προσωπικό δεδομένο αυτού στον οποίο αφορά.

Επίσης, η θεώρηση πληροφοριών ως δεδομένων δεν εξαρτάται από την ακρίβειά ή την αλήθειά τους. Έτσι, δεδομένα μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν και οι ανακριβείς πληροφορίες που

⁷⁴ Αρμαμέντος Παναγιώτης, Σωτηρόπουλος Βασίλειος, Προσωπικά Δεδομένα-Ερμηνεία ν.2472/1997, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σελ.21.

⁷⁵ Ιγγλεζάκης Ιωάννης, Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (Κανονισμός 2016/679), εκδ. Interactive Learning 2018, σελ.47, βλ. και ΑΠΔΠΧ 19/2007.

⁷⁶ Ιγγλεζάκης, ο.π., σελ.49.

⁷⁷ Για τη σχέση του δικαίου της προσωπικότητας και του δικαίου προσωπικών δεδομένων Αυγουστιανάκη Μιχαήλ, Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων: Προβλήματα και αντιμετώπιση από το δίκαιο, ΔτΑ 2001, σελ. 710 όπου «Με το ν. 2472/1997 συγκεκριμενοποιείται και εξειδικεύεται η (υφιστάμενη) προστασία έναντι της παράνομης προσβολής της προσωπικότητας. Αναδεικνύεται το δικαίωμα πληροφοριακού αυτοκαθορισμού ως στοιχείο της προσωπικότητας, [...] αλλά και συγκεκριμενοποιείται η έννοια της προσβολής και της παρανομίας σε περίπτωση επεξεργασίας».

⁷⁸ Χριστοδούλου Κωνσταντίνος, Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2013, σελ. 15.

περιέχονται σε έγγραφο, λόγω εσφαλμένου χειρισμού του υπαλλήλου που το συνέταξε. Πάντως, τα ελαττώματα ενός τέτοιου εγγράφου μπορούν τυπικά να διορθωθούν, μέσω της άσκησης από το υποκείμενο του δικαιώματος διόρθωσης ή του δικαιώματος διαγραφής, κατά περίπτωση.

Πάντως δεν θεωρούνται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, οι πληροφορίες που είναι ανώνυμες. Έτσι, και όπως θα αναλυθεί και παρακάτω (βλ. υποσημ. 105 και κεφ. 4.1.) δίνεται η δυνατότητα στις δημόσιες υπηρεσίες, πριν την χορήγηση ενός εγγράφου, να προβούν σε ανωνυμοποίηση των δεδομένων που περιέχονται σε αυτά, στις περιπτώσεις που ο αιτών ενδιαφέρεται για το έγγραφο αυτό καθαυτό και όχι για τα δεδομένα που περιέχει.

3.2. Η διάκριση σε απλά δεδομένα και ειδικές κατηγορίες (ευαίσθητα δεδομένα)

Σημαντικός άξονας κατανόησης του δικαίου των προσωπικών δεδομένων αποτελεί η διάκριση αυτών σε απλά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 6 Κανονισμού και άρθρο 5 ν.2472/1997) και σε ειδικές κατηγορίες (άρθρο 9 Κανονισμού και άρθρο 7 ν.2472/1997, όπου χρησιμοποιούταν ο όρος «ευαίσθητα»).

Ένα δημόσιο έγγραφο, μπορεί να περιέχει τόσο απλά, όσο και ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων. Ως παραδείγματα απλών δεδομένων ενδεικτικά αναφέρονται το όνομα, η διεύθυνση, η υπηκοότητα, ο τηλεφωνικός αριθμός, ο αριθμός φορολογικού μητρώου (ΑΦΜ), τα έσοδα, οι μισθοί, τα επιδόματα, τα δεδομένα ασφάλισης, ο αριθμός μητρώου κοινωνικής ασφάλισης (ΑΜΚΑ)⁷⁹, οι τραπεζικοί λογαριασμοί, τα φορολογικά στοιχεία, η οικογενειακή κατάσταση, τα δεδομένα ακαδημαϊκής δραστηριότητας φοιτητών ή διδασκόντων, τα πιστοποιητικά σπουδών, τα πτυχία και οι πράξεις αναγνώρισης ισοτιμίας και αντιστοιχίας πτυχίων αλλοδαπών ΑΕΙ⁸⁰, η εργασία, η αξιολόγηση εργασίας, τα δεδομένα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και τα στοιχεία του προσωπικού μητρώου των δημοσίων υπαλλήλων και των υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ.⁸¹, τα δεδομένα μηνυτήριας αναφοράς⁸²

⁷⁹ Ο οποίος κρίθηκε ότι αποτελεί απλό προσωπικό δεδομένο, διότι από την επεξεργασία του μπορεί να προσδιορισθεί αμέσως ή εμμέσως η ταυτότητα των στοιχείων του προσώπου, στο οποίο αφορά, χωρίς να αποκαλύπτει από μόνο του το παραμικρό ευαίσθητο δεδομένο προσωπικού χαρακτήρα βλ. αναλυτικά ΑΠΔΠΧ 56/2010 για την αναγραφή του ΑΜΚΑ των ιατρών στα συνταγολόγια.

⁸⁰ ΝΣΚ 139/2009.

⁸¹ ΑΠΔΠΧ 75/2011.

⁸² Βλ. ΝΣΚ 17/2018 όπου «η μηνυτήρια αναφορά, αποτελεί μεν έγγραφο που ενδέχεται να περιέχει δεδομένα, όχι όμως ευαίσθητα, αφού από αυτήν δεν προκύπτει ούτε η ύπαρξη ποινικής δίωξης, ούτε η παραπομπή κάποιων στο ακροατήριο [...]».

Οι «ειδικές κατηγορίες» του άρθρου 9 αφορούν τις πληροφορίες εκείνες, που φανερώνουν την φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές⁸³ ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις ή τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, καθώς και δεδομένα που αφορούν την υγεία και την ερωτική-σεξουαλική ζωή. Καινοτομία του Κανονισμού αποτελεί η προσθήκη στις ειδικές κατηγορίες των γενετικών και βιομετρικών δεδομένων.⁸⁴ Παραδείγματα από την πράξη ειδικών κατηγοριών δεδομένων που περιέχονται σε δημόσια έγγραφα είναι ο αριθμός αναρρωτικών αδειών υπαλλήλου⁸⁵, τα ιατρικά πιστοποιητικά και οι αποφάσεις υγειονομικών επιτροπών⁸⁶, η κάρτα ανεργίας του ΟΑΕΔ⁸⁷, η συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης ανέργων.⁸⁸

Αντίθετα κρίθηκε⁸⁹, ότι οι πειθαρχικές και ποινικές διώξεις δεν αποτελούν ευαίσθητα δεδομένα, καθότι δεν περιλαμβάνονται στην περιοριστική απαρίθμηση του ν.2472/1997, ενώ δεν περιλαμβάνονται ούτε στον Κανονισμό.

Υπό το καθεστώς του νόμου, για τα απλά δεδομένα καθιερωνόταν ο κανόνας της σύννομης επεξεργασίας τους, εάν ίσχυε μία από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 5, ενώ η

⁸³ Το στοιχείο του θρησκευματος, εμπίπτει στα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, κατ' άρθρο 2 εδαφ. β' του ν. 2472/1997 και λόγω της καθιέρωσης, με το άρθρο 13 του Συντάγματος, της θρησκευτικής ελευθερίας, που περιλαμβάνει την ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως (§1) και την ελευθερία εκδηλώσεως των θρησκευτικών πεποιθήσεων (§ 2), ένεκα των οποίων ουδείς μπορεί να εξαναγκασθεί να αποκαλύψει αμέσως ή εμμέσως το θρήσκευμα ή τις θρησκευτικές, εν γένει, πεποιθήσεις του. και ως τέτοιο πρέπει να προστατεύεται, ακόμη και στην περίπτωση που μπορεί τούτο να αποκαλυφθεί εμμέσως από άλλα στοιχεία ή πληροφορίες. Στοιχείο από το οποίο μπορεί να προκύψει έμμεσα το θρήσκευμα είναι επίσης η βάφτιση, βλ. ΑΠΔΠΧ 19/2007 όπου «Οι βαφτίσεις σε κάθε περίπτωση αποτελούν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα γιατί εμπίπτουν στην έννοια «θρησκευτική πεποίθηση» του άρθρου 2 εδ. β' του ν. 2472/1997. Ο λόγος είναι ότι το ιερό μυστήριο της βάφτισης υπάρχει ως τελετουργία μόνο στη χριστιανική εκκλησία, επομένως η δημοσίευση των βαφτίσεων αποκαλύπτει εκ των πραγμάτων το θρήσκευμα του βαπτισθέντος και του αναδόχου και ενδεχομένως και των γονέων του βαπτισθέντος»

⁸⁴ Ο ορισμός των οποίων δίνεται στο άρθρο 4§13 και 14 του Κανονισμού. Βλ. ανάλυση σε Ιγγλεζάκη ο.π. σελ. 49, Βασιλοπούλου Ευγενία, Βιομετρικά και Γενετικά Δεδομένα, σε Κοτσαλή και Μενουδάκο ο.π. σελ.95-140 και άρθρο 23 του νέου νόμου 4624/2019.

⁸⁵ ΑΠΔΠΧ 75/2011.

⁸⁶ ΑΠΔΠΧ 103/2016.

⁸⁷ ΑΠΔΠΧ 02/2010.

⁸⁸ ΑΠΔΠΧ 20/2010, σύμφωνα με την οποία τα στοιχεία σχετικά με την κατάσταση ανεργίας προσώπου συνιστούν ευαίσθητα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του υποκειμένου τους καθόσον τα στοιχεία αυτά αφορούν την ιδιότητά του ως άνεργου ή / και δικαιούχου επιδόματος κοινωνικής πρόνοιας από τον ΟΑΕΔ και είναι, συνεπώς, σχετικά με την κοινωνική πρόνοια.

⁸⁹ ΑΠΔΠΧ 19/2010, 150/2014, ΝΣΚ 310/2016.

έλλειψη μίας εξ αυτών, επί παραδείγματι της συγκατάθεσης, (7§2 περ. α) καθιστούσε την επεξεργασία παράνομη. (σύστημα opt-out) Αντίθετα, για τα ευαίσθητα δεδομένα ίσχυε ο κανόνας της καταρχήν παρανομίας της επεξεργασίας τους, εκτός, αν προέκυπτε κάποιος από τους λόγους άρσης της παρανομίας, που προβλέπονταν στο άρθρο 7 (σύστημα opt-in). Με τον Κανονισμό, ισχύει το σύστημα opt-in και για τις δύο περιπτώσεις δεδομένων («είναι σύννομη μόνο εάν...» στο άρθρο 6 και «απαγορεύεται...» στο άρθρο 9). Ουσιαστική διαφοροποίηση από το σύστημα του νόμου (άρθρο 7§2) αποτελεί και η κατάργηση της προηγούμενης άδειας της Αρχής που απαιτούνταν προκειμένου περί επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων.

3.3.Η έννοια της επεξεργασίας

Ο Κανονισμός, όπως και το προϊσχύον δίκαιο, εφαρμόζεται στην «εν όλω ή εν μέρει, αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και στη μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία τέτοιων δεδομένων που περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε αρχείο». (άρθρο 2§1 Κανονισμού) Ως επεξεργασία νοείται «κάθε πράξη ή σειρά πράξεων που πραγματοποιείται με ή χωρίς τη χρήση αυτοματοποιημένων μέσων, σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή σε σύνολα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η διάρθρωση, η αποθήκευση, η προσαρμογή ή η μεταβολή, η ανάκτηση, η αναζήτηση πληροφοριών, η χρήση, η κοινολόγηση με διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλη μορφή διάθεσης [...]». (άρθρο 4§2 Κανονισμού) Γίνεται φανερό έτσι, ότι η έννοια της «χορήγησης αντιγράφου» εκτός από τη φύση της ως πράξεως της διοίκησης, αποτελεί και επεξεργασία κατά την έννοια του δικαίου προσωπικών δεδομένων (κατά βάσει θα θεωρηθεί «διαβίβαση» ή «διάδοση»), στην περίπτωση που το έγγραφο περιέχει προσωπικά δεδομένα, όπως επιβεβαιώνεται και από το σύνολο των γνωμοδοτήσεων του ΝΣΚ και της Αρχής, που θεωρούν τη «χορήγηση» ως «επεξεργασία».

Όπως γίνεται φανερό από την ανάγνωση των εν λόγω άρθρων, η επεξεργασία μπορεί, για να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής τους, να είναι εν όλω ή εν μέρει αυτοματοποιημένη, ή μη αυτοματοποιημένη, εφόσον τα προσωπικά δεδομένα προορίζονται να περιληφθούν σε «σύστημα αρχειοθέτησης». Συνήθως τα δημόσια όργανα δεν προβαίνουν σε αυτοματοποιημένες πράξεις, – πράγμα που καθίσταται φανερό και από τον όγκο της γραφειοκρατίας που επικρατεί στη χώρα μας, και δη όσον αφορά τη χορήγηση εγγράφων που περιέχουν προσωπικά δεδομένα, οπότε η πρώτη περίπτωση εκφεύγει της παρούσας θεματικής.⁹⁰

⁹⁰ Για την έννοια της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας βλ. Ιγγλεζάκη, ο.π., σελ. 29-30.

Όσον αφορά την έννοια της μη αυτοματοποιημένης επεξεργασίας, κρίσιμη είναι για αυτήν η έννοια του «συστήματος αρχειοθέτησης». Ως τέτοιο ορίζεται «κάθε διαρθρωμένο σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τα οποία είναι προσβάσιμα με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια,⁹¹ είτε το σύνολο αυτό είναι συγκεντρωμένο είτε αποκεντρωμένο είτε κατανεμημένο σε λειτουργική ή γεωγραφική βάση» (άρθρο 4§6 Κανονισμού). Άλλωστε, «τα αρχεία ή τα σύνολα των αρχείων, καθώς και τα εξώφυλλά τους, τα οποία δεν είναι διαρθρωμένα σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια δεν θα πρέπει να υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος Κανονισμού» (αιτ. σκέψη 15 Κανονισμού). Δεδομένου ότι η Διοίκηση αποθηκεύει και συντηρεί το σύνολο των εγγράφων που συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια και για το σκοπό των αρμοδιοτήτων της, σε αρχεία, ταξινομημένα με συγκεκριμένα και πολλαπλά κριτήρια, είναι αυτονόητο ότι αυτά θεωρούνται διαρθρωμένα σύνολα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατά την έννοια του παραπάνω άρθρου.

3.4.Ο υπεύθυνος επεξεργασίας, ο εκτελών την επεξεργασία, ο τρίτος και ο υπεύθυνος προστασίας δεδομένων

Ως υπεύθυνος επεξεργασίας ορίζεται «το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή ή υπηρεσία ή άλλος φορέας που, μόνα ή από κοινού με άλλα, καθορίζουν τους σκοπούς και τον τρόπο της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα [...]». Έτσι, υπεύθυνος επεξεργασίας μπορεί να είναι και το Δημόσιο, και τα Ν.Π.Δ.Δ. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας καθορίζει το σκοπό και τον τρόπο της επεξεργασίας, και εξουσιάζει το αρχείο, με την έννοια της «εξουσίας γνωστικής πρόσβασης σε αυτό».⁹² Οφείλει να ανταποκρίνεται σε ορισμένες νόμιμες υποχρεώσεις, όπως η τήρηση των αρχών επεξεργασίας, η υποχρέωση λήψης της συγκατάθεσης του υποκειμένου, πλην εξαιρέσεων, η υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου για την επεξεργασία των δεδομένων που τον αφορούν, η υποχρέωση να ανταποκρίνεται στην άσκηση

⁹¹ Βλ. Χριστοδούλου, ο.π., σελ. 31, όπου «όταν τα δεδομένα δεν είναι αραδιασμένα χύδην, εικη και ως έτυχεν στο αρχείο, δηλαδή όταν δεν συγκεντρώθηκαν τυχαία εκεί, ήτοι η συμπαράθεσή τους δεν ήταν προϊόν τυχειότητας, αλλά έλλογης ανθρώπινης επιλογής, τούτο σημαίνει ότι το αρχείο οργανώθηκε συνειδητά από το συντάκτη του, οπότε εξ ορισμού υφίστανται κριτήρια οργάνωσής του. Θα πρόκειται λοιπόν τότε ούτως ή άλλως για κριτήρια συγκεκριμένα, είτε συμφωνεί κανείς ή όχι με την επιλογή από τη σκοπιά λ.χ. της εξασφάλισης ομοιομορφίας ή της ενότητας του κειμένου. Διαφορετικά θα ετίθετο εκτός του πεδίου εφαρμογής του ν. 2472/1997, δηλ. θα επιβραβευόταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας που έχει οργανώσει το αρχείο ανορθολογικά, ήτοι έτσι ώστε να μην είναι ευχερής η πρόσβαση και ο έλεγχος σ' αυτό, ενώ αντιθέτως θα ετύγχανε αυστηρότερης μεταχειρίσεως αυτός που το έχει διαρθρώσει έλλογα ώστε να εξασφαλίζει τον έλεγχο σε αυτό.» και εκεί παραπομπές σε αντίστοιχες αποφάσεις της Αρχής.

⁹² Χριστοδούλου, ο.π. σελ. 35.

των δικαιωμάτων πρόσβασης και αντίρρησης του υποκειμένου, η υποχρέωση να λαμβάνει μέτρα ασφαλείας για τα υπό επεξεργασία δεδομένα, κτλ.⁹³

Ως εκτελών την επεξεργασία νοείται «το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, ή άλλος φορέας, που επεξεργάζεται προσωπικά δεδομένα για λογαριασμό του υπευθύνου επεξεργασίας. (άρθρο 4§8 Κανονισμού). Η συμβατική σχέση του εκτελούντα με τον υπεύθυνο ποικίλλει (σύμβαση έργου, μεσιτείας κτλ.) Η επεξεργασία μπορεί να ανατίθεται από τον υπεύθυνο επεξεργασίας σε περισσότερους εκτελούντες την επεξεργασία, οι οποίοι μπορεί είτε να έχουν άμεση σχέση με τον υπεύθυνο είτε να είναι υπεργολάβοι άλλων εκτελούντων την επεξεργασία (υπο-εκτελούντες την επεξεργασία).⁹⁴ Έτσι εκτελών την επεξεργασία σε σχέση με το Δημόσιο γενικά, μπορεί να είναι για παράδειγμα οποιοσδήποτε φορέας (δημόσιος ή ιδιωτικός) στον οποίο έχει ανατεθεί με οποιοδήποτε τρόπο (π.χ. διαγωνισμό) η άσκηση μίας κυριαρχικής εξουσίας της διοίκησης.

Τρίτος, κατά την έννοια του άρθρου 4§10 του Κανονισμού, είναι οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή, υπηρεσία ή φορέας, με εξαίρεση το υποκείμενο των δεδομένων, τον υπεύθυνο επεξεργασίας, τον εκτελούντα την επεξεργασία και τα πρόσωπα τα οποία, υπό την άμεση εποπτεία του υπευθύνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την επεξεργασία, είναι εξουσιοδοτημένα να επεξεργάζονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Έτσι τρίτο αποτελεί στην υπό εξέταση θεματική, το πρόσωπο το οποίο αιτείται πρόσβαση σε έγγραφα αρχείου περιέχοντα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του υποκειμένου.

Σημαντικότερη είναι, αναφορικά με την αναλυόμενη θεματική, η έννοια του υπευθύνου προστασίας δεδομένων (στο εξής: ΥΠΔ), ο οποίος αποτελεί θεσμό που αποσκοπεί στην επίτευξη της αρχής της λογοδοσίας. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 37§1 περ. α' του Κανονισμού, και του άρθρου 6§1 ν. 4624/2019 ο ορισμός ΥΠΔ είναι υποχρεωτικός όταν πρόκειται για επεξεργασία που γίνεται από δημόσια αρχή ή φορέα. Ο ρόλος του συνοψίζεται στην ενημέρωση και συμβουλευτική του υπευθύνου επεξεργασίας και των υπαλλήλων σχετικά με τις υποχρεώσεις τους, στην παρακολούθηση της συμμόρφωσης με τον Κανονισμό, ειδικότερα μέσω της ανάθεσης αρμοδιοτήτων, ευαισθητοποίησης και της κατάρτισης των υπαλλήλων που συμμετέχουν στις πράξεις επεξεργασίας και των σχετικών ελέγχων, στη συνεργασία με την εποπτική αρχή και στην παροχή συμβουλών όσον αφορά την εκτίμηση αντικτύπου. (άρθρο 39§1 περ. α,β,δ Κανονισμού, άρθρο 8§1 περ. α-δ ν. 4624/2019) Ο ΥΠΔ επίσης αποτελεί, τρόπον τινά,

⁹³ Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ευγενία, Προσωπικά δεδομένα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2016, σελ. 61.

⁹⁴ Ιγγλεζάκης, οπ.π. σελ. 57.

σημείο επαφής των υποκειμένων των δεδομένων με τη Διοίκηση, αφού τα υποκείμενα των δεδομένων μπορούν να επικοινωνήσουν με αυτόν για κάθε ζήτημα σχετικό με την επεξεργασία των δεδομένων ενώ αυτός υποχρεούται σε τήρηση εμπιστευτικότητας (άρθρα 38§4, 39§1 περ. ε' Κανονισμού και, 7§5, 8§1 περ.δ' ν. 4624/2019). Η θέση του ως ΥΠΔ δεν επηρεάζεται από την ήδη κατοχή του άλλης θέσης στα πλαίσια του οργάνου, αφού «μπορεί να επιτελεί και άλλα καθήκοντα και άλλες υποχρεώσεις», αρκεί να «διασφαλίζει ότι τα εν λόγω καθήκοντα και υποχρεώσεις δεν συνεπάγονται σύγκρουση συμφερόντων» (άρθρο 38§6 Κανονισμού). Ιδίως, κατά το άρθρο 6§4 του ν. 4624/2019, στους δημόσιους φορείς «μπορεί να είναι υπάλληλος αυτών με οποιαδήποτε σχέση εργασίας ή να εκπληρώνει τα καθήκοντά του βάσει σύμβασης παροχής υπηρεσιών.» Τέλος «δεν απολύεται ούτε υφίσταται κυρώσεις από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ή τον εκτελούντα την επεξεργασία επειδή επιτέλεσε τα καθήκοντά του» (άρθρο 38§4 Κανονισμού) Λαμβανομένης υπόψη της οργανωτικής δομής και του μεγέθους του δημοσίου φορέα μπορεί να ορίζεται ένας ΥΠΔ για περισσότερους δημόσιους φορείς (άρθρο 6§2 ν. 4624/2019), ο οποίος επιλέγεται βάσει επαγγελματικών προσόντων και εξειδικευμένων γνώσεων στο δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων. (§3)

3.5.Οι αρχές της επεξεργασίας

Η επεξεργασία, για να είναι θεμιτή, πρέπει να στηρίζεται σε κάποιες θεμελιώδεις αρχές, οι οποίες προβλέπονται αναλυτικά στο άρθρο 5 του Κανονισμού. Οι αρχές αυτές, ενσωματωμένες στο ελληνικό δίκαιο προσωπικών δεδομένων, αποτελούν νομοθετικές εξειδικεύσεις της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της αναλογικότητας, σε συνδυασμό με το συνταγματικό δικαίωμα προστασίας από την συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών δεδομένων (άρθρο 9Α), αποτελούν αναγκαστικό δίκαιο (*ius cogens*) και άρα δεν είναι απλώς κατευθυντήριες γραμμές, αλλά έχουν απόλυτη δεσμευτικότητα, πράγμα που καθιστά τη μη τήρησή τους κατά την διαδικασία της επεξεργασίας, παράνομη.⁹⁵ Ο Κανονισμός στο άρθρο 5 διατηρεί την ισχύ των αρχών που υπήρχαν και στην Οδηγία 95/46/EK, ήτοι αυτών της νομιμότητας, του περιορισμού του σκοπού, της ελαχιστοποίησης και της ακρίβειας των δεδομένων και του περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης, προσθέτοντας την αρχή της ασφάλειας (ακεραιότητας και εμπιστευτικότητας) και της λογοδοσίας.

⁹⁵ Αρμαμέντος και Σωτηρόπουλος, ο.π. σελ.114.

3.5.1. Οι αρχές της νομιμότητας, του περιορισμού του σκοπού, και της ακρίβειας των δεδομένων.

Σύμφωνα με το άρθρο 5§1 περ. α' του Κανονισμού, τα δεδομένα «υποβάλλονται σε σύννομη και θεμιτή επεξεργασία με διαφανή τρόπο σε σχέση με το υποκείμενο». Η μέθοδος της επεξεργασίας πρέπει να είναι νόμιμη, να διενεργείται δηλαδή κατά τρόπο που δεν παραβιάζει τις ελευθερίες και τα δικαιώματα του υποκειμένου.⁹⁶ Στα πλαίσια της διοικητικής δράσης, η αρχή της νομιμότητας σημαίνει ότι η ενέργεια ενός οργάνου πρέπει να είναι σύμφωνη προς τον κανόνα που διέπει την δράση της διοίκησης.

Όμως νόμιμη πρέπει να είναι όχι μόνο η μέθοδος, αλλά και ο σκοπός της επεξεργασίας. Στην περ. β' της §1 του άρθρου 4 του Κανονισμού, προβλέπεται ότι τα δεδομένα πρέπει να συλλέγονται για καθορισμένους, ρητούς και νόμιμους σκοπούς, και να μην υποβάλλονται σε περαιτέρω επεξεργασία κατά τρόπο ασύμβατο προς τους σκοπούς αυτούς. Η ουσία της αρχής του σκοπού έγκειται ακριβώς στο δικαιολογημένο ενδιαφέρον του υποκειμένου των δεδομένων να χρησιμοποιούνται τα δεδομένα του για προκαθορισμένους σκοπούς και να «μην διακυβεύονται και καταστρατηγούνται τα δικαιώματά του μέσω χρήσεων που δεν έχει εγκρίνει είτε το ίδιο είτε ο νομοθέτης δια της ρύθμισης».⁹⁷ Η αρχή του σκοπού, αποτελεί εξειδίκευση της αρχής της αναλογικότητας (25§3 Σ), σύμφωνα με την οποία ο περιορισμός που επιβάλλεται σε ένα ατομικό δικαίωμα, πρέπει να αποτελεί μέτρο πρόσφορο, αναγκαίο και εν στενή έννοια αναλογικό ως προς την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού.

Η αρχή της ακρίβειας, κατά το άρθρο 5§1 περ. δ, επιβάλλει τα δεδομένα να είναι ακριβή, όποτε είναι αναγκαίο, να επικαιροποιούνται, και να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα «για την άμεση διαγραφή ή διόρθωση δεδομένων τα οποία είναι ανακριβή». Στα πλαίσια της αρχής αυτής πρέπει, κατά την επεξεργασία, να λαμβάνονται όλα εκείνα τα μέτρα προσοχής και συνέπειας ώστε να αποφεύγονται οι παραδρομές, αλλά και η πιθανή σύγχυση λόγω ελλিপών καταχωρημένων στοιχείων.⁹⁸ Η αρχή της ακρίβειας επιτυγχάνεται πρακτικά μέσω των μέσων που διαθέτει το υποκείμενο των δεδομένων για τον έλεγχο των δεδομένων του, τα οποία περιλαμβάνουν τα δικαιώματα αντίρρησης, διόρθωσης και διαγραφής.

⁹⁶ Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου, ο.π. σελ.72.

⁹⁷ Μήτρου Λίλιαν, Ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων-νέο δίκαιο-νέες υποχρεώσεις-νέα δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2017, σελ.60.

⁹⁸ Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου, ο.π. σελ.79.

3.5.2. Η αρχή της λογοδοσίας

Θεμελιώδη αρχή εντασσόμενη στο νέο σύστημα που προβλέπει ο Κανονισμός, αποτελεί η αρχή της λογοδοσίας του υπευθύνου της επεξεργασίας. Σύμφωνα με το άρθρο 5§2, «Ο υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει την ευθύνη και είναι σε θέση να αποδείξει τη συμμόρφωση με την §1 (που καθιερώνει τις αρχές της επεξεργασίας)». Η αρχή αυτή θεσπίστηκε με σκοπό τον περιορισμό της διοικητικής επιβάρυνσης και των διατυπώσεων, και ως αντιστάθμισμα της κατάργησης πολλών εξ αυτών. Διαβάζεται παράλληλα με τη ρύθμιση του άρθρου 24, που αναφέρεται στην υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας να «εφαρμόζει κατάλληλα τεχνικά και οργανωτικά μέτρα προκειμένου να διασφαλίζει και να μπορεί να αποδεικνύει ότι η επεξεργασία διενεργείται σύμφωνα με τον Κανονισμό». Σημαίνει, ουσιαστικά, την υποχρέωση να αιτιολογεί κανείς τη συμπεριφορά και τις ενέργειές του.⁹⁹ Η καθιέρωση της αρχής ρητά σηματοδοτείται με τον Κανονισμό, η φιλοσοφία της πάντως υπήρχε ήδη από το 1980, οπότε και αναφερόταν στις Κατευθυντήριες Γραμμές του ΟΟΣΑ (παράγραφος 8), επαναλαμβανόμενη και στην αναθεώρηση αυτών το 2013. Επίσης η ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 (Ευρωπαϊός Επόπτης Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων) ήδη από το 2010, με τη Γνωμοδότηση 3/2010, είχε προτείνει μία γενική πρόβλεψη για την λογοδοσία, γνωμοδοτώντας ότι, βάσει αυτής, ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να εισάγει κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για να βεβαιώσει ότι υπάρχει συμμόρφωση με τις αρχές και τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από την Οδηγία 95/46, και να αποδεικνύει τη συμμόρφωση αυτή στην εποπτική αρχή κατόπιν αιτήσεως. Η εισαγωγή του θεσμού της λογοδοσίας «δεν είναι ένας δούρειος ίππος που κρύβει περισσότερη γραφειοκρατία [...] Η λογοδοσία δεν αφορά μόνο τη συμμόρφωση με τους κανόνες, αλλά επιδιώκει την αλλαγή κουλτούρας, που πρέπει να εμπεδωθεί στα πλαίσια ενός οργανισμού. Οι ευρωπαϊκές οντότητες τηρούν την αρχή της λογοδοσίας όταν είναι ικανές να κάνουν τα εξής πράγματα: Να καθιερώσουν διαφανείς πολιτικές προστασίας προσωπικών δεδομένων και πολιτικές απορρήτων [...] Να εφαρμόσουν επαρκείς και αποτελεσματικές εσωτερικές διαδικασίες και εργαλεία για να ενσωματώσουν αυτές τις πολιτικές [...] να ενημερώσουν και να εκπαιδεύσουν όλους τους ανθρώπους εντός της οντότητας ως προς το πώς θα ενσωματώσουν στην καθημερινότητά τους αυτές τις πολιτικές.»¹⁰⁰ «Αν το προγενέστερο σύστημα προστασίας

⁹⁹ Γιαννόπουλος Ν. Γεώργιος, Μήτρου Λίλιαν, Τσόλιας Γρηγόριος, Υποχρεώσεις του υπευθύνου επεξεργασίας, σε Κοτσαλή και Μενουδάκο ο.π. σελ.170.

¹⁰⁰ Ελεύθερη μετάφραση από απόσπασμα της ομιλίας του Giovanni Buttarelli, προσφάτως αποβιώσαντος Ευρωπαίου Επόπτη Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, «The accountability principle in the new GDPR Speech at the European Court of Justice, Luxembourg, 30 September 2016», διαθέσιμης στο <https://edps.europa.eu/>

εδράζονταν στους πυλώνες των ουσιαστικών ρυθμίσεων, του ατομικού ελέγχου μέσω της άσκησης δικαιωμάτων και του θεσμικού ελέγχου μέσω των ανεξάρτητων αρχών (βλ. άδεια Αρχής για ευαίσθητα δεδομένα, που πλέον καταργήθηκε), η φιλοσοφία των νέων ρυθμίσεων χαρακτηρίζεται εντονότερα από την επιδίωξη της πρόληψης και της εσωτερικής οργάνωσης της συμμόρφωσης.»¹⁰¹

Η αρχή της λογοδοσίας πρέπει να αντιμετωπίζεται όχι ως «καλή πρακτική», αλλά ως «νομική υποχρέωση». Η τήρησή της όμως δεν συνεπάγεται περιορισμό ή απαλλαγή από την ευθύνη, αλλά συνεκτιμάται σχετικά με την επιβολή διοικητικού προστίμου από την αρχή, και μπορεί να οδηγήσει σε μία γενικότερα καλύτερη διαχείριση των προσωπικών δεδομένων από τους φορείς. Εγγενή στοιχεία ενός ανταποκρινόμενου στο σύστημα της λογοδοσίας προγράμματος διαχείρισης των δεδομένων είναι η ένταξή του στη δομή διαχείρισης του οργανισμού, η πρόβλεψη εσωτερικών μηχανισμών ελέγχου, η οργάνωση διαδικασιών ανταπόκρισης σε αιτήματα και περιστατικά.¹⁰²

Τα στοιχεία αυτά, καθώς και η τήρηση όλου αυτού του αναλυθέντος πλέγματος υποχρεώσεων που προβλέπονται, θα βοηθήσουν, κατά τη γνώμη του γράφοντα, στο μέλλον, τη Διοίκηση να μπορεί να ανταποκρίνεται ευκολότερα, αποδοτικότερα, και πιο «προετοιμασμένα» σε αιτήματα χορήγησης εγγράφων που περιέχουν προσωπικά δεδομένα, πεδίο που πριν τον Κανονισμό, περιβάλλονταν από ένα κλίμα τυπολατρίας, και εξάρτησης από τις αποφάσεις της Αρχής.

Αν και ο Κανονισμός δεν εξειδικεύει συγκεκριμένα τον τρόπο συμμόρφωσης με την αρχή της λογοδοσίας, από το συνδυασμό των διατάξεών του προκύπτει ότι συμπεριλαμβάνουν: α) την εκτίμηση αντίκτυπου (άρθρο 35) β) την προηγούμενη διαβούλευση (άρθρο 36) γ) την εφαρμογή μέτρων ασφαλείας (άρθρο 32) δ) την υιοθέτηση κανόνων δεοντολογίας και μηχανισμών πιστοποίησης (άρθρα 40-43) ε) τον ορισμό υπεύθυνου προστασίας δεδομένων (άρθρα 37-39) στ) την τήρηση αρχείων επεξεργασίας (άρθρο 30) ζ) την τήρηση των υποχρεώσεων κοινοποίησης της παράβασης δεδομένων (άρθρα 33-34)¹⁰³

3.6.Οι βάσεις της επεξεργασίας

Η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι σύννομη, μόνο εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις μίας από τις βάσεις επεξεργασίας που περιλαμβάνονται στο άρθρο 6 του

¹⁰¹Μήτρου, ο.π. σελ. 91.

¹⁰²Γιαννόπουλος-Μήτρου-Τσόλιας, ο.π. σε Κοτσαλή και Μενουδάκο ο.π. σελ. 174-176.

¹⁰³ Μήτρου, ο.π. σελ. 94.

Κανονισμού, όσον αφορά τα απλά δεδομένα, και στο άρθρο 9 του Κανονισμού, όσον αφορά τις ειδικές κατηγορίες (όπως αυτό συμπληρώνεται με το άρθρο 22 του ν. 4624/2019). Ειδικά για την περίπτωση επεξεργασίας με τη μορφή διαβίβασης, από δημόσιους φορείς σε ιδιωτικούς, που αφορά την αναλυόμενη θεματική, ο ν. 4624/2019 εξειδικεύει τις βάσεις επεξεργασίας στο άρθρο 26 παρ. 2. Γενικότερα, η συνηθέστερη βάση επεξεργασίας είναι αυτή της συγκατάθεσης (5§1 περ. α' και 9§2 περ. α'), η οποία αποτελεί, κατά το άρθρο 4§11 του Κανονισμού «κάθε ένδειξη βουλήσεως, ελεύθερη, συγκεκριμένη, ρητή και εν πλήρει επίγνωση, με την οποία το υποκείμενο των δεδομένων εκδηλώνει ότι συμφωνεί, με δήλωση ή σαφή θετική ενέργεια, να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν»¹⁰⁴

Περισσότερη σημασία για την εξεταζόμενη θεματική, έχει, καταρχάς όσον αφορά τα απλά προσωπικά δεδομένα, η διάταξη της περ. γ' της §1 του άρθρου 5, η οποία καθιερώνει το επιτρεπτό της επεξεργασίας όταν «η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τη συμμόρφωση με έννομη υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας». Η βάση αυτή, που προϋπήρχε και στο αντίστοιχο άρθρο 5§2 περ. β' του ν. 2472/1997, αποτέλεσε το συχνότερο επιχείρημα της Αρχής για την παράλληλη εφαρμογή της νομοθεσίας για την πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα και της νομοθεσίας για τα προσωπικά δεδομένα. Συγκεκριμένα, όπως θα αναλυθεί και παρακάτω (βλ. Κεφ. 4.2.1.) «έννομη υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας» κατά την έννοια των διατάξεων, θεωρείται από την Αρχή ακριβώς η διάταξη του άρθρου 5 ΚΔΔιαδ.

Όσον αφορά τις ειδικές κατηγορίες δεδομένων, χρήσιμη είναι αρχικά η βάση επεξεργασίας που προβλέπεται από το άρθρο 9§2 περ. ι' του Κανονισμού, σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων για σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή συλλογής και τήρησης στατιστικών στοιχείων, η οποία βάσει του άρθρου 89 πρέπει να υπόκειται από τα κράτη μέλη σε συγκεκριμένες εγγυήσεις. Βάσει αυτής της «ρήτρας ανοίγματος», το άρθρο 29 του ν. 4624/2019 αναλύει τις ειδικότερες εκφάνσεις της βάσης αυτής, περιλαμβάνοντας μεταξύ άλλων και πρόβλεψη για ανωνυμοποίηση των δεδομένων σε τέτοιες περιπτώσεις. Η βάση αυτή χρησιμοποιούταν για την διευκόλυνση της πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα, και υπό την ισχύ του ν. 2472/1997.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Βλ. αναλυτικά για τη συγκατάθεση στον Κανονισμό: Καλλέργη Αναστάσιο, Η συγκατάθεση στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων υπό τον Γενικό Κανονισμό Προστασίας Δεδομένων, ΔιΜΕΕ 1/2019, σελ 37. Βλ. επίσης αιτιολογική σκέψη 32 Κανονισμού.

¹⁰⁵ Η Αρχή είχε εκδώσει πλήθος αποφάσεων επάνω στο ζήτημα προσώπων, τα οποία ζητούσαν πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα, προκειμένου να στηρίξουν μεταπτυχιακή ή διδακτορική τους εργασία. Στην συντριπτική πλειονότητα αυτών η γνωμοδότηση ήταν θετική για τον ερευνητή. Σε αυτές τονίζονταν, ειδικότερα ότι η διενέργεια

Περισσότερο συναντώμενη στην πράξη, όσον αφορά τις ειδικές κατηγορίες δεδομένων είναι η βάση επεξεργασίας της περίπτωσης στ' της §2 του άρθρου 9 του Κανονισμού: «η επεξεργασία είναι απαραίτητη για την θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων...», που αντιστοιχεί στην περ. γ' της §2 του άρθρου 7 του ν. 2472/1997. Δηλαδή εν προκειμένω και βάσει αυτών των διατάξεων έχει γνωμοδοτηθεί (βλ. Κεφ. 4.2.1., 4.2.2.) ότι επιτρέπεται η πρόσβαση στα έγγραφα, ακριβώς επειδή ο αιτών αποσκοπεί με τη χρήση τους στην υποστήριξη νομικών του αξιώσεων κατά βάσει ενώπιον δικαστηρίου.

Πρέπει να σημειωθεί ότι έχει κριθεί πως η ίδια διάταξη πρέπει, εκ του μείζονος στο έλασσον, να εφαρμόζεται και στα απλά δεδομένα. Άλλωστε έρεισμα για αυτήν υπάρχει και στη διάταξη του άρθρου 6§1 περ. στ' του Κανονισμού (περ. ε' της §2 του άρθρου 5 του ν. 2472/1997) όπου προβλέπεται η άρση του παρανόμου της επεξεργασίας όταν «η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τους σκοπούς των έννομων συμφερόντων που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή τρίτος...». Συνήθως τέτοιο υπερτερούν έννομο συμφέρον θα είναι αυτό της δικαστικής προστασίας του αιτούντα το έγγραφο. Εύστοχη η παρατήρηση εν προκειμένω, ότι, δεδομένου του ότι κατά το δεύτερο εδάφιο της §1 του άρθρου 6 το στοιχείο στ' δεν εφαρμόζεται στην επεξεργασία που πραγματοποιείται από δημόσια αρχή κατά την άσκηση των καθηκόντων της, η Διοίκηση δεν μπορεί να προβάλλει δικό της έννομο συμφέρον ως υπερέχον, αλλά μόνο έννομο συμφέρον τρίτου.¹⁰⁶ Η βάση πάντως εξειδικεύεται, ειδικά για την διαβίβαση δεδομένων από δημόσιο φορέα σε ιδιώτη, από το άρθρο 26§2 ν. 4624/2019, το οποίο ορίζει ότι οι δημόσιοι φορείς επιτρέπεται να διαβιβάζουν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σε ιδιωτικούς φορείς

επιστημονικής έρευνας, και ειδικά η περίπτωση της σύνταξης μεταπτυχιακής ή διδακτορικής διατριβής, συνιστούσε νόμιμο σκοπό επεξεργασίας, κατά την έννοια του άρθρου 4 του ν. 2472/1997, μεταξύ άλλων λόγω του ότι, σύμφωνα με το άρθρο 16§1 του Συντάγματος, η ανάπτυξη και προαγωγή της έρευνας αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Οι αιτούντες την πρόσβαση έπρεπε να εξάγουν από το αρχείο μόνο όσα στοιχεία τους ήταν κατά την επιστημονική κρίση τους απαραίτητα για την ολοκλήρωση του συγκεκριμένου ερευνητικού έργου,. Η έρευνα έπρεπε να γίνεται υπό τον όρο ότι τηρούνταν η ανωνυμία και λαμβάνονταν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων στα οποία αναφέρονταν, ιδίως μάλιστα σε περιπτώσεις όπου η έρευνα αποσκοπούσε ακριβώς στη δημιουργία στατιστικής φύσεως στοιχείων, οπότε ούτως ή άλλως η αναφορά ονομάτων ήταν μη κρίσιμη για το σκοπό της επεξεργασίας. Σε κάποιες αποφάσεις μάλιστα τονιζόταν ότι δε πρέπει τα έγγραφα να εγκαταλείπουν τον χώρο του υπεύθυνου επεξεργασίας προτού ανωνυμοποιηθούν. Επίσης τονιζόταν ότι ο ερευνητής θα έπρεπε να τηρήσει την ανωνυμοποίηση σε κάθε μεταγενέστερη χρήση των δεδομένων αυτών. Βλ. ενδεικτικά ΑΠΔΠΧ 47/2004, 16/2005, 32/2006, 10/2011, 67/2011, 167/2011, 86/2012, 34/2012, 164/2012, 178/2012, 28/2013.

¹⁰⁶ Βενέρης, Η πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα υπό το πρίσμα της νομοθεσίας περί προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ο.π. σελ. 372-373.

εφόσον «ο τρίτος στον οποίο διαβιβάζονται έχει έννομο συμφέρον να είναι σε γνώση της διαβίβασης και το υποκείμενο των δεδομένων δεν έχει έννομο συμφέρον να μην διαβιβασθούν τα δεδομένα που το αφορούν» (περ.β) και «η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τη θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων και ο τρίτος δεσμεύθηκε έναντι του δημόσιου φορέα που του διαβίβασε τα δεδομένα ότι θα τα επεξεργαστεί μόνο για τον σκοπό για τον οποίο διαβιβάστηκαν» (περ.γ)

3.7. Τα δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων

Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 11 του Κανονισμού, «η αποτελεσματική προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε ολόκληρη την Ευρώπη απαιτεί την ενίσχυση και τον λεπτομερή καθορισμό των δικαιωμάτων των υποκειμένων.» Στο τρίτο κεφάλαιο αυτού περιλαμβάνεται λεπτομερής ανάλυση των δικαιωμάτων αυτών, από τα οποία περισσότερο ενδιαφέροντα για την παρούσα θεματική είναι το δικαίωμα ενημέρωσης (άρθρο 12) και το δικαίωμα πρόσβασης (άρθρο 15) ενώ ο Κανονισμός προβλέπει επίσης τα δικαιώματα διόρθωσης (άρθρο 16) και διαγραφής (άρθρο 17) το δικαίωμα περιορισμού της επεξεργασίας (άρθρο 18) το δικαίωμα στη φορητότητα των δεδομένων (άρθρο 20) και το δικαίωμα εναντίωσης (άρθρο 21).¹⁰⁷

3.7.1. Το δικαίωμα πρόσβασης

Το δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου σε έγγραφα, τα οποία διατηρούνται σε αρχείο δημόσιου φορέα και περιέχουν αποκλειστικά δικά του δεδομένα, είναι ένα κομμάτι της αναλυθείσας θεματικής, που δε δημιουργεί ιδιαίτερη προβληματική. Το δικαίωμα αυτό του υποκειμένου προκύπτει από τη θεώρησή του ως «ενδιαφερόμενου». Τεκμαίρεται, δηλαδή, αδιαμφισβήτητα, ότι συντρέχει στο πρόσωπό του το «εύλογο ενδιαφέρον» που απαιτεί το άρθρο

¹⁰⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 35 ν. 4624/2019, «το δικαίωμα εναντίωσης σύμφωνα με το άρθρο 21 παράγραφος 1 του ΓΚΠΔ δεν εφαρμόζεται έναντι δημόσιου φορέα, εάν υπάρχει επιτακτικό δημόσιο συμφέρον για την επεξεργασία, το οποίο υπερτερεί των συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων ή διάταξη νόμου υποχρεώνει τη διενέργεια της επεξεργασίας.» Είναι επομένως αμφίβολη και δύσκολη πρακτικά, κατά τη γνώμη του γράφοντα, με δεδομένο το ότι για τη χορήγηση εγγράφων οι δημόσιες υπηρεσίες υποχρεούνται από διάταξη νόμου (άρθρο 5 ΚΔΔιαδ) και υπό τις επ'αυτού θεσπιζόμενες προϋποθέσεις, να χορηγούν δημόσια έγγραφα, η κρίση ως προς το αν μπορεί να αντιπαραταχθεί από το υποκείμενο των δεδομένων το δικαίωμα αντίρρησης στην επεξεργασία τους.

5 του ΚΔΔιαδ. Όμως, το δικαίωμα αυτό αποκτά «διπλή προστασία»¹⁰⁸, μέσω της πρόβλεψής του και από την οπτική του Κανονισμού και συγκεκριμένα από το άρθρο 15 αυτού.

Συγκεκριμένα στο άρθρο αυτό προβλέπεται ότι το υποκείμενο των δεδομένων έχει το δικαίωμα να λαμβάνει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας επιβεβαίωση για «το κατά πόσον ή όχι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν υφίστανται επεξεργασία και εάν συμβαίνει τούτο, το δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» καθώς και μεταξύ άλλων σε πληροφορίες που αφορούν τον σκοπό της επεξεργασίας, τις κατηγορίες δεδομένων που υφίστανται επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών στους οποίους κοινολογήθηκαν ή πρόκειται να κοινολογηθούν τα δεδομένα, το χρονικό διάστημα διατήρησης των δεδομένων, την ύπαρξη δικαιώματος υποβολής αιτήματος στον υπεύθυνο επεξεργασίας για διόρθωση ή διαγραφή των δεδομένων, το δικαίωμα υποβολής καταγγελίας στην εποπτική αρχή. Το υποκείμενο μπορεί επίσης, κατά την παράγραφο 3, να ζητήσει αντίγραφο των δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία.

Το δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου μπορεί να αποκλειστεί μόνο για συγκεκριμένους λόγους, οι οποίοι προβλέπονται στον εφαρμοστικό νόμο του Κανονισμού, ν. 4624/2019. Συγκεκριμένα, το δικαίωμα πρόσβασης μπορεί να αποκλειστεί στην περίπτωση του άρθρου 29§ 2, εφόσον μπορεί να καταστήσει αδύνατη ή να παρακωλύσει σοβαρά την επίτευξη των σκοπών αρχειοθέτησης των δεδομένων προς το δημόσιο συμφέρον, που προβλέπει η παράγραφος 1 του ίδιου άρθρου, στην περίπτωση του άρθρου 30§2, εφόσον μπορεί να παρακωλύσει την εκπλήρωση των σκοπών που προβλέπει η παράγραφος 1 του ίδιου άρθρου, ήτοι της επεξεργασίας δεδομένων για σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή συλλογής και τήρησης στατιστικών στοιχείων, καθώς και στις περιοριστικά αναφερόμενες περιπτώσεις του άρθρου 33§1.

Πρέπει να σημειωθεί, ότι αντίστοιχο δικαίωμα προβλεπόταν και υπό την ισχύ του ν. 2472/1997, στο άρθρο 12. Βάσει αυτού γνωμοδοτήθηκε¹⁰⁹ από την ΑΠΔΠΧ, ότι «κάθε σχετικό αίτημα θα πρέπει να ικανοποιείται από τη Διοίκηση με βάση αυτή τη διάταξη και όχι τη διάταξη του άρθρου 5 του ν. 2690/1999. Η Διοίκηση, μάλιστα, θα πρέπει να λαμβάνει αυτεπαγγέλτως υπόψη το δικαίωμα του αιτούντος για πρόσβαση στα προσωπικά του δεδομένα σύμφωνα με το άρθρο 12 του ν. 2472/1997, ακόμη και όταν το ίδιο το υποκείμενο υποβάλει την αίτησή του με βάση το

¹⁰⁸ Βενέρης, Η πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα υπό το πρίσμα της νομοθεσίας περί προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ο.π. σελ 374.

¹⁰⁹ ΑΠΔΠΧ 149/2014.

άρθρο 5 του ν. 2690/1999, καθώς μπορεί να μη γνωρίζει το ειδικότερο δικαίωμα πρόσβασης που του παρέχει ο ν. 2472/1997.» Το δικαίωμα πρόσβασης είναι ευρύτερο, εδώ, από αυτό του 902 ΑΚ, αφού θεωρείται δεδομένο το έννομο συμφέρον, «έστω και ηθικό»¹¹⁰, του υποκειμένου να λάβει γνώση των πληροφοριών που το αφορούν.

Το δικαίωμα πρόσβασης έχει γίνει δεκτό¹¹¹, ότι θεμελιώνεται και στο πρόσωπο γονέα που ασκεί την επιμέλεια τέκνου, κατά τη συνδυαστική εφαρμογή των διατάξεων 1510 ΑΚ, 14§8 ν. 3418/2005 (Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας) και 12 του ν. 2472/1997.

Όσον αφορά τη περίπτωση καταγγελίας η οποία έχει απευθυνθεί σε δημόσια υπηρεσία, δημιουργείται προβληματισμός ως προς το δικαίωμα πρόσβασης του καταγγελλόμενου σε αυτήν, δεδομένου ότι ναι μεν η καταγγελία περιέχει δεδομένα του, παράλληλα όμως περιέχει δεδομένα και του καταγγέλλοντος (ονοματεπώνυμο, διεύθυνση κτλ.). Η γνώση αυτών είναι θεμιτή, αφού η αποκάλυψη της ταυτότητας του πληροφοριοδότη/ καταγγέλλοντα είναι πολλές φορές καθοριστική για τον έλεγχο της βασιμότητας της πληροφορίας. «Ένα κράτος που κινείται από «αόρατα» πρόσωπα και κίνητρα, είναι απλούστατα ένα αδιαφανές κράτος»¹¹² Παράλληλα, η περίπτωση εμπίπτει τόσο στις διατάξεις του άρθρου 33 του ν. 4624/2019 (άρθρο 15 Κανονισμού και άρθρο 12 του ν. 2472/1997) όσο και στις διατάξεις του άρθρου 5 ΚΔΔιαδ, αφού η καταγγελία αποτελεί δημόσιο έγγραφο. Κρίθηκε¹¹³ ότι εφαρμόζονται οι περιορισμοί και των δύο διατάξεων (5§3 ΚΔΔιαδ και διατάξεις αποκλεισμού πρόσβασης κατά το παλαιό 12§5 ν. 2472/1997) ενώ παράλληλα καθίσταται σαφές ότι το δικαίωμα του καταγγελλόμενου να έχει πρόσβαση στα δεδομένα του που περιέχονται σε καταγγελία δεν αποκλείεται για λόγους άλλων από αυτούς που καθιερώνουν οι συγκεκριμένες εξαιρέσεις. Ωστόσο, κρίνεται σκόπιμο να πραγματοποιείται σχετική ενημέρωση στον καταγγέλλοντα τη χρονική στιγμή κατά την οποία ο τελευταίος υποβάλει την καταγγελία του.

3.7.2. Το δικαίωμα ενημέρωσης

Το δικαίωμα ενημέρωσης προβλέπεται στο άρθρο 12 του Κανονισμού-ενώ προβλεπόταν ήδη και υπό την ισχύ του ν. 2472/1997 στο άρθρο 11-., και αφορά την ενημέρωση του υποκειμένου, τόσο κατά το στάδιο της συλλογής των δεδομένων, όσο και σε κάθε περίπτωση περαιτέρω επεξεργασίας. Συγκεκριμένα σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 12, «όταν ο υπεύθυνος

¹¹⁰ ΑΠΔΠΧ 1/2006.

¹¹¹ ΑΠΔΠΧ 53/2010, για την πρόσβαση γονέα στον ιατρικό φάκελο του τέκνου του.

¹¹² Βλαχόπουλος, Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων, ο.π. σελ. 191.

¹¹³ ΑΠΔΠΧ 73/2010.

επεξεργασίας προτίθεται να επεξεργαστεί περαιτέρω τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για άλλο σκοπό από εκείνο για τον οποίο τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα συλλέχθηκαν, ο υπεύθυνος επεξεργασίας παρέχει στο υποκείμενο των δεδομένων, πριν από την εν λόγω περαιτέρω επεξεργασία, πληροφορίες για τον σκοπό αυτόν και άλλες τυχόν αναγκαίες πληροφορίες, όπως αναφέρεται στην παράγραφο 2». Έτσι, σε κάθε περίπτωση χορήγησης εγγράφου σε τρίτο πρόσωπο, πρέπει το υποκείμενο των δεδομένων να ενημερώνεται, για τα στοιχεία που αναφέρει αναλυτικά η παράγραφος 2 του άρθρου 12-τα οποία περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων, το δικαίωμα καταγγελίας σε εποπτική αρχή, και το χρονικό διάστημα αποθήκευσης των δεδομένων- πράγμα το οποίο τονίζουν και όλες οι σχετικές γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις του ΝΣΚ και της ΑΠΔΠΧ, στηριζόμενες σε αυτή τη διάταξη.

Σκοπός του δικαιώματος ενημέρωσης είναι να εξασφαλιστεί η καθαρότητα της συγκατάθεσης του υποκειμένου, και η άσκηση των υπολοίπων δικαιωμάτων του.¹¹⁴ Η ενημέρωση στο υποκείμενο δίνεται ακόμη και αν βάση επεξεργασίας δεν αποτέλεσε η συγκατάθεση, αλλά κάποια άλλη από τις προβλεπόμενες, λόγω του ότι δίνεται έτσι η δυνατότητα στο υποκείμενο να ασκήσει το δικαίωμα αντιρρήσεώς του.¹¹⁵

Έχει κριθεί όμως από την ΑΠΔΠΧ¹¹⁶, σε περίπτωση πρόσβασης επιλαχόντων υποψηφίων της Ελληνικής Αστυνομίας στα στοιχεία συνυποψήφιων τους, ότι δεν ήταν απαραίτητο να ενημερωθούν αυτοί, καθότι «τόσο η σχετική επεξεργασία των στοιχείων των υποψηφίων όσο και οι ενδεχόμενοι αποδέκτες, που είναι οι άλλοι συνυποψήφιοι, αποτελούν γνώση του επιμελούς πολίτη και συνεπώς πρέπει να αρθεί η σχετική υποχρέωση ενημέρωσης». Η Αρχή όμως τοποθετήθηκε στην ίδια απόφαση, ως προς το ότι «πρέπει να γίνεται μνεία σε κάθε προκήρυξη δημόσιου διαγωνισμού της δυνατότητας πρόσβασης των υποψηφίων σε στοιχεία που αφορούν τους λοιπούς υποψήφιους, προκειμένου να ασκήσουν τα δικαιώματα προσβολής των σχετικών αποφάσεων ή πινάκων, σύμφωνα με τη νόμιμη διαδικασία.»

4. Η επίλυση της σύγκρουσης

Καθίσταται σαφές μετά τα παραπάνω, η πολυπλοκότητα του υπό διερεύνηση ζητήματος. Τόσο το δικαίωμα πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα, όσο και το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα συντίθεται από ένα πλέγμα εννοιών,

¹¹⁴ Χρήστου Βασιλική, Το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, Θεμελίωση-Ερμηνεία-Προοπτικές, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2017 σελ. 132.

¹¹⁵ Ενδεικτικά ΑΠΔΠΧ 144/2017.

¹¹⁶ ΑΠΔΠΧ 17/2002.

δικαιωμάτων, και υποχρεώσεων, που ομοιάζουν μεν, αφορούν διαφορετικά πράγματα δε. Ωστόσο, παρά τη διαφορετικότητά τους, σε πολλές περιπτώσεις συγκρούονται, και δεν είναι σαφές το ποια διάταξη υπερισχύει της άλλης και σε υπό ποιες προϋποθέσεις. Σαφές πρέπει να γίνει πάντως εξαρχής, ότι ενόψει της ισότητας των συνταγματικών δικαιωμάτων, κανένα δικαίωμα δεν υπερτερεί σε σχέση με το άλλο in abstracto.¹¹⁷

4.1. Η αρχή της αναλογικότητας και η πρακτική εναρμόνιση των αντιθέτων δικαιωμάτων ως πυξίδες για την επίλυση της σύγκρουσης

Όλα τα συνταγματικώς κατοχυρωμένα ατομικά δικαιώματα έχουν την ίδια τυπική ισχύ. Η σύγκρουσή τους δε μπορεί να επιλυθεί με την αναφορά σε «ιεραρχική κλίμακα ισχύος», αλλά ούτε και σε αφηρημένη (εκ των προτέρων) στάθμισή τους. Η λύση πρέπει να αναζητηθεί στο Σύνταγμα και στις συνταγματικά θεμελιωμένες αρχές. «Ενώ η αφηρημένη στάθμιση δεν είναι θεμιτή, είναι δυνατή και επιδιωκτέα η προσπάθεια πρακτικής εναρμονίσεως των ατομικών δικαιωμάτων στη συγκεκριμένη εφαρμογή τους.»¹¹⁸

Το δίκαιο πρόσβασης σε δημόσια έγγραφα και το δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων, δε συγκρούονται μεταξύ τους αποκλείοντας το ένα το άλλο, αλλά μπορούν να συνδυαστούν και να συνεφαρμοστούν, πετυχαίνοντας μια δίκαιη λύση, στην προβληματική της χορήγησης δημοσίων εγγράφων, εξισορροπώντας τα αντιτιθέμενα συμφέροντα. Βασική αρχή στην επίλυση της σύγκρουσης, που δέχονται τόσο η Αρχή όσο και το ΝΣΚ, αποτελεί αυτή της πρακτικής εναρμόνισης των αντικρουόμενων συμφερόντων, που συνδέεται άμεσα με την αρχή της αναλογικότητας και με τα κριτήρια συγκεκριμενοποίησης αυτής, όπως έχουν διαμορφωθεί από τη συνταγματική θεωρία.

¹¹⁷ Η μη απολυτότητα του δικαιώματος στην προστασία των προσωπικών δεδομένων σε σχέση με το ευρύτερο δικαίωμα στην πληροφόρηση, τονίζεται στη σκέψη 4 του Προοιμίου του Κανονισμού: «το δικαίωμα στην προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα[...] πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με τη λειτουργία του στην κοινωνία και να σταθμίζεται με άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας. Ο παρών κανονισμός σέβεται όλα τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις ελευθερίες και αρχές που αναγνωρίζονται στο Χάρτη όπως κατοχυρώνονται στις Συνθήκες, ιδίως [...] την ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης.» Άλλωστε πρέπει να υπενθυμιστεί ότι βασικός σκοπός του Κανονισμού, όπως και της προγενέστερης οδηγίας, δεν είναι η κυριαρχία του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής έναντι των άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων, αλλά τουναντίον, η απελευθέρωση της κυκλοφορίας δεδομένων εντός της Κοινότητας.

¹¹⁸ Δαγτόγλου Πρόδρομος, Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά Δικαιώματα, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2012, σελ. 114.

Η αρχή της αναλογικότητας καθιερώνεται στο άρθρο 25§1 εδ. δ' του Συντάγματος: «Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα του ανθρώπου πρέπει να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.» Οι περιορισμοί, δηλαδή, των ατομικών δικαιωμάτων που επιβάλλονται με νόμο πρέπει να αποβλέπουν σε σκοπό για τον οποίο υπάρχει συνταγματική πρόβλεψη. Αρχή της αναλογικότητας σημαίνει ότι πρέπει οι περιορισμοί να είναι κατάλληλοι, αναγκαίοι, και εν στενή έννοια αναλογικοί με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Κατάλληλοι (ή πρόσφοροι ή ικανοί) είναι οι περιορισμοί που μπορούν να δώσουν το σκοπούμενο αποτέλεσμα- Ακατάλληλος είναι ένας περιορισμός, που δεν φέρνει αποτέλεσμα.¹¹⁹ Αναγκαίοι είναι οι περιορισμοί όταν δεν είναι δυνατή η επιλογή άλλων, εξίσου δραστικών περιορισμών, οι οποίοι να περιορίζουν σε λιγότερο βαθμό ή και καθόλου την ατομική ελευθερία. Αναζητείται το ηπιότερο μέσο μεταξύ ισοδύναμου σε αποτελεσματικότητα. Τέλος πρέπει οι περιορισμοί να μην είναι δυσανάλογοι σε σχέση με το όφελος από την επίτευξη του σκοπού. Με την στενή έννοια αναλογικότητα σημαίνει ότι «ο σκοπός που προωθείται δεν πρέπει να βρίσκεται σε δυσαναλογία με την έκταση της προσβολής των ατομικών δικαιωμάτων, δηλαδή δεν πρέπει η προσβολή να είναι δυσανάλογη σε σχέση με τους λόγους που την προκάλεσαν, π.χ. απαγόρευση εξόδου από τη χώρα οφειλέτη μικρού ποσού προς το δημόσιο.¹²⁰

Η αρχή της πρακτικής εναρμόνισης σημαίνει ότι σε περίπτωση σύγκρουσης θεμελιωδών δικαιωμάτων, αυτή θα πρέπει να επιλυθεί *ad hoc* από τον εφαρμοστή του δικαίου, ο οποίος θα πρέπει να επιδιώξει την μη υποχώρηση του ενός δικαιώματος υπέρ του άλλου, αλλά την συνδυασμένη και εναρμονισμένη εφαρμογή τους. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, «δε θα πρέπει μέσω μιας βεβιασμένης στάθμισης να αναγνωρίζεται η προστασία και να επιτρέπεται η άσκηση ενός μόνο θεμελιώδους δικαιώματος εις βάρος ενός άλλου, αλλά, η αρχή της ενότητας του Συντάγματος επιβάλλει να εφαρμόζεται καθένα από τα συγκρουόμενα δικαιώματα στο μέτρο του δυνατού ταυτοχρόνως με το άλλο. Πρέπει να τηρηθεί, με άλλα λόγια, ένα καθήκον «ταυτόχρονης μεγιστοποίησης» με την έννοια ότι πρέπει να τεθούν όρια και στα δύο δικαιώματα, ώστε αυτά να επιτύχουν την μέγιστη αποτελεσματικότητα».¹²¹ Μέσω αμοιβαίων

¹¹⁹ Παντελής Αντώνιος, Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου, εκδ. Λιβάνη 2016, σελ. 476.

¹²⁰ Μαρκαντωνάτου-Σκαλτσά Ανδρομάχη, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Εισαγωγή-Θεμελιώδεις έννοιες, εκδ.Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2016, σελ. 192.

¹²¹ Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζούλια, Γενική Θεωρία θεμελιωδών δικαιωμάτων –Όψεις της πολυεπίπεδης προστασίας στον ευρωπαϊκό χώρο, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2018, σελ. 95-96. Βλ. υποσημ. 241 στην ίδια, που παραπέμπει στο έργο του συνταγματολόγου Konrad Hesse σχετικά με το θέμα.

υποχωρήσεων, τα δύο δικαιώματα θα πρέπει να αναπτύσσουν τη μεγαλύτερη δυνατή κανονιστική εμβέλεια με βάση τις συγκεκριμένες συνθήκες.¹²²

Η αρχή της αναλογικότητας και της πρακτικής εναρμόνισης μπορούν να φανούν εξαιρετικά χρήσιμες για τον ερμηνευτή του δικαίου (εν προκειμένω τη Διοίκηση), στο υπό εξέταση ζήτημα, για τη διερεύνηση, πριν καν φτάσει στη διαδικασία της στάθμισης, των δυνατοτήτων που υπάρχουν να ικανοποιηθούν παράλληλα και το δικαίωμα του αιτούντα για πρόσβαση στο έγγραφο, και το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων στην προστασία αυτή. Τέτοιες δυνατότητες είναι, ενδεικτικά, η ανωνυμοποίηση¹²³ των δεδομένων, ώστε να μην είναι δυνατός ο εντοπισμός της ταυτότητας του υποκειμένου αυτών, η απάλειψη των δεδομένων και η χορήγηση μερικής πρόσβασης σε ορισμένα από τα αιτούμενα έγγραφα ή σε αποσπάσματα του ενός αιτούμενου εγγράφου.¹²⁴ Παρότι όμως τέτοιες μέθοδοι αναμφίβολα συμβάλλουν στην αμοιβαία ικανοποίηση των δύο δικαιωμάτων, πρακτικά είναι αμφίβολο το κατά πόσο μπορούν να ικανοποιήσουν απόλυτα το αίτημα του διοικούμενου για πληροφόρηση, δεδομένου του ότι τις περισσότερες φορές η γνώση ακριβώς των δεδομένων είναι που μπορεί να φέρει το επιδιωκόμενο από αυτόν με την αίτηση αποτέλεσμα.

Στο σύστημα της στάθμισης μπορούν να συμβάλλουν και κριτήρια που έχουν να κάνουν, για παράδειγμα, με το κατά πόσο ένα πρόσωπο συμμετάσχει στον πολιτειακό ή πολιτικό βίο της χώρας. Εδώ η αρχή της διαφάνειας της κρατικής δράσης εισέρχεται με «αυξημένο βάρος στη διαδικασία της στάθμισης».¹²⁵ Έτσι, διαφορετικό βάρος έχει στη στάθμιση υπέρ της αποκάλυψης των προσωπικών δεδομένων, η αποκάλυψη δεδομένων που αφορούν π.χ. τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, από ότι έναν απλό πολίτη. Λόγοι που ενισχύουν το βάρος σε αυτή τη «ζυγαριά», είναι κυρίως τέτοιοι που έχουν να κάνουν με την διαφάνεια στα πλαίσια της κρατικής δράσης σε πεδία όπως η δημοσιονομική πολιτική, η διαχείριση δημοσίου χρήματος κτλ. Βέβαια και σε αυτή την περίπτωση η στάθμιση πρέπει να γίνεται ορθά και με βάση την αρχή της αναλογικότητας, συνεκτιμωμένων και άλλων κριτηρίων, όπως η συνάφεια των δεδομένων με την άσκηση δημόσιας εξουσίας.

¹²² Βλαχόπουλος Σπυρίδων, Θεμελιώδη Δικαιώματα-Ατομικά Κοινωνικά και Πολιτικά Δικαιώματα, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018, σελ. 24.

¹²³ Βλ. ενδεικτικά ΑΠΔΠΧ 77/2015. Η ανωνυμοποίηση είναι έννοια παρεμφερής με την έννοια της «ψευδωνυμοποίησης» κατά την πρόβλεψη του άρθρου 4 παρ. 5 του Κανονισμού. Κρίνεται εξαιρετικά σημαντική στις περιπτώσεις επεξεργασίας με σκοπό την έρευνα. Βλ. σχετικά και υποσημ. 105.

¹²⁴ Βλαχόπουλος, Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων, ο.π. σελ. 157-158.

¹²⁵ Βλαχόπουλος, Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων, ο.π. σελ. 178.

Γενικότερα, πάντως, οι δύο αρχές αποτελούν πυξίδα σε κάθε προσπάθεια εξεύρεσης λύσης για το υπό εξέταση ζήτημα. Η εφαρμογή τους προτείνεται τόσο από τη θεωρία, όσο και από τις γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ και της Αρχής.

4.2.Προσεγγίσεις

4.2.1. Η οπτική της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

Η στάση της Αρχής ως προς το ζήτημα ξεκαθαρίστηκε, και η μετέπειτα αντιμετώπιση του ζητήματος από αυτήν σηματοδοτήθηκε, με την 6/2013 Γνωμοδότησή της. Σε αυτήν η Αρχή αναγνώρισε την πρόκληση της σύγκρουσης μεταξύ των δύο δικαιωμάτων, παρατηρώντας ότι ένα μεγάλο ποσοστό των αιτήσεων για γνωμοδοτήσεις προς αυτήν, αφορούν ακριβώς αυτό το ζήτημα. Όσον αφορά τα απλά προσωπικά δεδομένα που περιέχονται σε δημόσιο έγγραφο, γνωμοδότησε ότι σημαίνουσα βάση επεξεργασίας αποτελεί η διάταξη του άρθρου 5§2 περ. β' ν. 2472/1997, η οποία όριζε η επεξεργασία είναι επιτρεπτή όταν «είναι αναγκαία για την εκπλήρωση υποχρεώσεως του υπεύθυνου επεξεργασίας, η οποία επιβάλλεται από το νόμο», επισημαίνοντας ότι τέτοια υποχρέωση του υπευθύνου προβλέπεται από τη διάταξη του άρθρου 5 ΚΔΔιαδ. Επομένως έκρινε ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας θα έπρεπε να κρίνει βάσει της διαμορφωμένης νομολογίας που αφορά το άρθρο 5 ΚΔΔιαδ, για τη χορήγηση ή μη του εγγράφου, ήτοι αυτής που αφορά τη θεωρία του ευλόγου ενδιαφέροντος, ενώ η παρέμβαση της Αρχής για τα απλά δεδομένα καθίστατο περιττή.

Αντίθετα, η Αρχή με την ίδια γνωμοδότηση της είχε περιγράψει, με αφετηρία την τότε αρμοδιότητά της, ως υπεύθυνη να χορηγεί άδειες όσον αφορά τα ευαίσθητα δεδομένα, τη διαδικασία με την οποία η επεξεργασία αυτών στην ειδική περίπτωση της χορήγησης δημοσίων εγγράφων ήταν επιτρεπτή. Βάρος δόθηκε ειδικότερα στην περίπτωση γ' της §2 του άρθρου 7 ν.2472/1997, που προέβλεπε το επιτρεπτό της επεξεργασίας αν είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου.¹²⁶ Σε όλες τις γνωμοδοτήσεις της Αρχής που ακολούθησαν το παραπάνω σύστημα

¹²⁶ Βλ. ΑΠΔΠΧ 81/2009 κατά την οποία πατέρας έχει δικαίωμα πρόσβασης στον ιατρικό φάκελο της κόρης του που τηρείται σε ψυχιατρική κλινική, με σκοπό να προχωρήσει σε έλεγχο δια της δικαστικής οδού, της ορθής διάγνωσης της ασθένειας αυτής, και τυχόν ποινικής ευθύνης του ιατρού, ΑΠΔΠΧ 37/2010, 132/2016 όπου κρίθηκε ότι πρώην σύζυγος σε αντιδικία για τους όρους επιμέλειας ή επικοινωνίας με ανήλικα τέκνα έχει δικαίωμα πρόσβασης στον ιατρικό φάκελο του αντιδίκου, ΑΠΔΠΧ 75/2011 κατά την οποία η χορήγηση θεωρείται επίσης απαραίτητη, όταν τα ευαίσθητα δεδομένα ελήφθησαν υπόψη κατά τη διαδικασία επιλογής σε διαγωνισμό και ως εκ τούτου είναι απολύτως αναγκαία και πρόσφορα για την άσκηση των νόμιμων δικαιωμάτων των αιτούντων-μη επιλεγέντων

στάθμισης, επισημαίνονταν ότι έπρεπε πάντοτε να τηρείται η αρχή της αναλογικότητας και οι ειδικότερες εκφάνσεις της. Έτσι δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου παρότι αναγνωρίστηκε το υπέρτερο έννομο συμφέρον του αιτούντα να αποκτήσει το έγγραφο λόγω ανάγκης δικαστικής χρήσεώς του, η αίτηση είτε απορρίφθηκε, είτε επισημάνθηκαν περιορισμοί που πρέπει να επιβληθούν στο αίτημα, δυνάμει της αρχής της αναλογικότητας, που έπρεπε και πρέπει πάντα να συνεκτιμάται.¹²⁷

Η ρύθμιση επαναλαμβάνεται από την περ. στ' του άρθρου 9§2 του Κανονισμού που προβλέπει άρση του άδικου χαρακτήρα της επεξεργασίας όταν «η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τη θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων ή όταν τα δικαστήρια ενεργούν υπό την δικαιοδοτική τους ιδιότητα». Ωστόσο, με τον Κανονισμό εκλείπει πλέον η αδειοδοτική αρμοδιότητα της Αρχής για τις ειδικές κατηγορίες δεδομένων, με αποτέλεσμα να εκλείπει και η αρμοδιότητα της Αρχής να αποφασίζει γενικότερα για ζητήματα που αφορούν ευαίσθητα δεδομένα, αλλά και ειδικότερα για ζητήματα που αφορούν τη χορήγηση δημοσίων εγγράφων τα

υποψηφίων, ΑΠΔΠΧ 141/2011 σχετικά με αίτημα πρόσβασης σε πορίσματα πενταμελούς υγειονομικής επιτροπής συνυποψηφίου για μεταγραφή σε Πανεπιστήμιο, όπου κρίθηκε ότι είναι δυνατή η χορήγηση τους με έρεισμα την ενάσκηση των εκ του νόμου δικαιωμάτων της αιτούσας για τη δικαστική προσβολή της σχετικής απόφασης επιλογής, αφού βέβαια προηγουμένως ενημερώσει προσηκόντως το υποκείμενο των δεδομένων.

¹²⁷Βλ. ΑΠΔΠΧ 166/2011, που έκρινε ότι η ανακοίνωση στοιχείων συνυποψηφίων πρέπει να περιορίζεται μόνο σε εκείνα που αποτέλεσαν βάση αξιολόγησης για την επιλογή, ενώ πρόσθετα προσόντα που τυχόν προέβαλλαν οι υποψήφιοι μπορούν να χορηγούνται μόνο εάν υπήρξε σύγκριση των υποψηφίων και επί των πρόσθετων αυτών προσόντων. Βλ. ΑΠΔΠΧ 73/2016, όπου σε περίπτωση αίτησης χορήγησης από δημόσιο Νοσοκομείο ολόκληρου του ιατρικού φακέλου ασθενούς, για τη δικαστική χρήση του σε επιδίκαση ηθικής βλάβης λόγω υπαίτιας και παράνομης πράξης του αιτούντα τα έγγραφα κρίθηκε ότι η χορήγηση των αιτούμενων στοιχείων παραβιάζει την αρχή της αναλογικότητας των δεδομένων, διότι ο προβαλλόμενος σκοπός επεξεργασίας μπορεί να ικανοποιηθεί και μόνο με τη χορήγηση αναλυτικού πιστοποιητικού από το Νοσοκομείο, από το οποίο να προκύπτει η κατάσταση της υγείας της παθούσας, η διαγνωσθείσα πάθηση, η ιατρική θεραπεία που ακολουθήθηκε καθώς και η ιατρική και φαρμακευτική αγωγή που συνεστήθη, ΑΠΔΠΧ 103/2016, για περίπτωση τροχαίου ατυχήματος, όπου η ασφαλιστική εταιρεία ζητούσε πρόσβαση σε αποφάσεις υγειονομικής επιτροπής για τη στήριξη των θέσεών της στην αντίστοιχη δικαστική διαμάχη, όπου κρίθηκε ότι η χορήγηση αντιγράφων των αποφάσεων της υγειονομικής επιτροπής υπερβαίνει το μέτρο της αναγκαιότητας, καθώς σε αυτές ενδέχεται να διαλαμβάνονται προσωπικά δεδομένα που δεν είναι απαραίτητα για την αντίκρουση της κατ' αυτής αγωγής και ότι αρκεί η χορήγηση ιατρικού πιστοποιητικού στο οποίο θα διαλαμβάνονται στοιχεία που αναφέρονται στο ιατρικό ιστορικό του παθόντα και ειδικότερα την έκταση της βλάβης που προκλήθηκε στην υγεία του και στον βαθμό αναπηρίας που του προκάλεσε, τα οποία θα αξιολογηθούν από το δικαστήριο που θα αποφανθεί για το εάν συντρέχει λόγος αποζημιώσεως του παθόντα από την ασφαλιστική εταιρεία και ποιο θα είναι ύψος αυτής.

οποία περιέχουν ευαίσθητα δεδομένα.¹²⁸ Η μέχρι σήμερα πρακτική της πάντως, όπως αναλύθηκε, αποκτά ιδιαίτερη θεωρητική σημασία για την κατανόηση και την εξεύρεση ενός ικανού συστήματος στάθμισης ανάμεσα στο δικαίωμα πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα και στο δίκαιο προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Άλλωστε η Αρχή μπορεί να «χάνει» την αρμοδιότητά της να αδειοδοτεί, διατηρεί όμως τη φύση της ως «θεματοφύλακα» της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

4.2.2. Η οπτική των Γνωμοδοτήσεων του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους

Για καθαρά ιστορικούς λόγους πρέπει να αναφερθεί ότι παλιότερα η επίλυση του ζητήματος επιχειρήθηκε αρχικά να βρεθεί από το ΝΣΚ, μέσω της θεώρησης ότι οι δύο νομοθεσίες είχαν διαφορετικό σκοπό, και σε κάθε περίπτωση ο αιτών ένα δημόσιο έγγραφο ενδιαφέρεται για το έγγραφο αυτό καθαυτό, προκειμένου να προασπίσει τα νόμιμα συμφέροντά του, και για όχι για τα προσωπικά δεδομένα που περιέχονται σε αυτό. Προβάλλονταν επίσης το επιχείρημα ότι τα δύο νομοθετήματα, το άρθρο 5 ΚΔΔιαδ και ο ν. 2472/1997, είχαν μεταξύ τους σχέση γενικού προς ειδικό, και άρα, επιλύεται η σύγκρουση τους με τους γενικούς κανόνες ερμηνείας. Σχετικά υποστηριζόταν επίσης ότι το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα δε θεμελιωνόταν στις διατάξεις του ν. 2472/1997, γιατί αυτός αποτελεί νομοθέτημα προγενέστερο, την ύπαρξη του οποίου γνώριζε ο νομοθέτης. Η επίλυση του θέματος επίσης στηριζόταν στην θεώρηση της σχέσεων των διατάξεων του άρθρου 5 ΚΔΔιαδ και του ν.2472/1997 ως εχόντων σχέση γενικού προς ειδικό.¹²⁹ Η «μονόπλευρη» αυτή επίλυση της σύγκρουσης έχει, πλέον εγκαταλειφθεί.

¹²⁸ Βλ. ΑΠΔΠΧ 46/2018 (γνμδ.) και ΑΠΔΠΧ 4/2019.

¹²⁹ Βλ. αναλυτικά αντίκρουση των απόψεων αυτών σε Βλαχόπουλο, Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων, ο π. σελ. 106-111 όπου σχετικά με τον πρώτο ισχυρισμό «σε πολλές περιπτώσεις ο αιτών τη χορήγηση του εγγράφου ενδιαφέρεται ακριβώς για τα προσωπικά δεδομένα, τα οποία περιέχονται στο διοικητικό έγγραφο και τα οποία μάλιστα μπορεί να είναι απαραίτητα για την προάσπιση των συμφερόντων του. Περαιτέρω, η εφαρμογή ή μη των διατάξεων του ν. 2472/1997 δεν εξαρτάται από την υποκειμενική πρόθεση του αιτούντος τα διοικητικά έγγραφα, αλλά από το αντικειμενικό γεγονός εάν λαμβάνει χώρα ή όχι επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.» [...] Για τη σχέση ειδικού προς γενικό κανόνα δικαίου «[...]γίνεται λόγος όταν τα ρυθμιστικά αντικείμενα των δύο κανόνων δικαίου αποτελούν ομόκεντρους κύκλους, όπου ο ένας κύκλος (ειδική διάταξη) είναι μικρότερος του άλλου (γενική διάταξη), επειδή ο μικρότερος κύκλος ρυθμίζει ορισμένες περιπτώσεις μόνο από αυτές που καταλαμβάνει ο μεγαλύτερος κύκλος, το πεδίο εφαρμογής του οποίου επεκτείνεται και σε άλλες περιπτώσεις[...] Εάν αντιθέτως οι δύο κανόνες δικαίου δε μπορούν να παρασταθούν ως ομόκεντροι αλλά ως δύο αλληλοτεμνόμενοι κύκλοι, επειδή ο καθένας ρυθμίζει και περιπτώσεις που δεν υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής του άλλου κανόνα δικαίου, τότε δε μπορεί να γίνει λόγος για σχέση γενικού προς ειδικό» [...] Για τη σχέση προγενέστερου-μεταγενέστερου κανόνα δικαίου «Μπορεί ο ΚΔΔιαδ να είναι μεταγενέστερος του ν. 2472/1997, από κανένα σημείο του όμως δεν συνάγεται η πρόθεση του νομοθέτη να καταργήσει τις διατάξεις του, [...] Εάν ο

Σε μεταγενέστερο στάδιο¹³⁰ έτσι, γινόταν συντριπτικά δεκτό, ότι οι δύο ρυθμίσεις σε ορισμένα σημεία τους επικαλύπτονταν, χωρίς όμως η μία να εξοστρακίζει την άλλη, παρά μόνο αν δεν υπήρχε δυνατότητα σύγκλισης. Ότι αφορούσαν καταρχήν διαφορετικά πεδία και απέβλεπαν σε διαφορετικούς στόχους, πράγμα που σήμαινε ότι σε πρώτο χρόνο έλκονταν σε εφαρμογή οι απαγορευτικές διατάξεις του άρθρου 5 του ΚΔΔιαδ. Εάν η εκάστοτε εξεταζόμενη περίπτωση ενέπιπτε σε αυτές, δηλαδή στους περιορισμούς και τις απαγορεύσεις του άρθρου 5§3 ή αποκλειόταν από άλλες διατάξεις, παρείλκε η προσφυγή στις διατάξεις του ν. 2472/1997. Εφόσον όμως η περίπτωση δεν ενέπιπτε στις απαγορεύσεις του παραπάνω άρθρου, εξεταζόταν περαιτέρω εάν έχουν πεδίο εφαρμογής οι διατάξεις του ν. 2472/1997, προς διευκρίνιση της δυνατότητας ή μη χορήγησης εγγράφου που περιέχει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, υπό την έννοια της άρσης της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, λόγω υπέρτερου έννομου συμφέροντος. Κατά βάσει, το «υπέρτερο έννομο συμφέρον», αφορούσε δικαστική χρήση του εγγράφου. Περαιτέρω η Διοίκηση υποχρεούταν, εξετάζοντας το σχετικό αίτημα χορήγησης σε τρίτο πρόσωπο αντιγράφου εγγράφου, στο οποίο περιέχονταν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή και ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, να εφαρμόσει την αρχή της αναλογικότητας και να εξετάσει, καταρχάς, εάν το ζητούμενο αντίγραφο του εγγράφου, ως μέτρο περιορισμού ατομικού δικαιώματος είναι πρόσφορο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος. Εφόσον κρινόταν πρόσφορο και αναγκαίο, η Διοίκηση έκρινε εάν το μέτρο αυτό ήταν δυσανάλογο ή μη σε σχέση με τους λόγους που το προκάλεσαν ή με το αντικειμενικά επιτεύξιμο αποτέλεσμα και αν υπερείχε προφανώς του δικαιώματος του προσώπου στο οποίο αφορούσε.¹³¹ Στις παραπάνω σταθμίσεις όφειλε να προχωρήσει η Διοίκηση με βάση το περιεχόμενο της αίτησης του τρίτου και το έννομο συμφέρον το οποίο αυτός επικαλούταν. Για τα ευαίσθητα δεδομένα απαιτούνταν, φυσικά, επιπρόσθετα, άδεια της Αρχής. Στην περίπτωση δε που η Διοίκηση αποφάσιζε να ανακοινώσει προσωπικά δεδομένα σε τρίτους, όφειλε σύμφωνα με το άρθρο 13 του ν. 2472/1997, να ενημερώσει προηγουμένως το υποκείμενο των δεδομένων. Με το παραπάνω σύστημα το ΝΣΚ αντιμετώπιζε την πλειονότητα των περιπτώσεων εγγράφων που περιείχαν προσωπικά δεδομένα τρίτου προσώπου, ενώ με τον ίδιο τρόπο αντιμετωπίστηκε και η

νομοθέτης επιθυμούσε πράγματι μία τόσο ριζική αλλαγή .. θα το όριζε στις καταργούμενες διατάξεις.» Βλ. σχετικά ΝΣΚ 94/2001, 16/2003, 94/2004.

¹³⁰ Με γνωμοδοτήσεις-αναφορές τις ΝΣΚ 209/2005, 63/2008.

¹³¹ Βλ. ΝΣΚ 159/2014, όπου γνωμοδοτήθηκε ότι το έννομο συμφέρον γονέα που επιθυμεί πρόσβαση στα στοιχεία συμμαθητών του γιού του, ώστε να αξιοποιήσει τις συναναστροφές αυτού στα πλαίσια δίκης για την επιμέλεια του παιδιού, δεν υπερέχει προφανώς του εννόμου συμφέροντος των παιδιών-φορέων των προσωπικών δεδομένων, δεδομένου μάλιστα ότι τα ζητούμενα στοιχεία δεν κρίθηκαν αναγκαία και πρόσφορα για το σκοπό της επεξεργασίας τους –εν όψει και του ότι ο ΚΠολΔ ορίζει και άλλα ηπιότερα αποδεικτικά μέσα, στις οικογενειακές διαφορές.

συχνότατη περίπτωση πρόσβασης σε έγγραφα συνυποψήφιων σε δημόσιο διαγωνισμό¹³², αλλά και άλλες προβληματικές περιπτώσεις, όπως η πρόσβαση σε στοιχεία ληξιαρχικών βιβλίων που περιέχουν προσωπικά δεδομένα τρίτων προσώπων.¹³³

Μετά την έναρξη ισχύος του Κανονισμού, με δεδομένη την κατάργηση της αδειοδότησης της Αρχής, τη καθιέρωση της αρχής της λογοδοσίας, και τη θέσπιση σειράς ασφαλιστικών δικλείδων όπως η υποχρέωση ορισμού ΥΠΔ, η εκτίμηση αντικτύπου και η προηγούμενη διαβούλευση, το σύστημα στάθμισης των δύο δικαιωμάτων, κατά την άποψη του ΝΣΚ, αλλάζει αισθητά. Επαναλαμβάνεται βέβαια ο κανόνας ότι καταρχήν ο υπεύθυνος επεξεργασίας προσφεύγει στις διατάξεις του άρθρου 5 ΚΔΔιαδ, και στις απαγορεύσεις που η παράγραφος 3 αυτού θεσπίζει. Αν η περίπτωση εμπίπτει σε μία από αυτές τις απαγορεύσεις, αρνείται την χορήγηση του εγγράφου. Αν δεν εμπίπτει, τότε καταφεύγει στις διατάξεις του Κανονισμού (και του ν. 4624/2019), ήτοι ελέγχει τις βάσεις επεξεργασίας των άρθρων 6 και 9, με παράλληλη εφαρμογή των γενικών αρχών της επεξεργασίας και ειδικότερα της αρχής της αναλογικότητας, ενώ παράλληλα ενημερώνει το υποκείμενο των δεδομένων για την επεξεργασία (άρθρα 12, 13§3 και 14 Κανονισμού) όπως ακριβώς συνέβαινε και υπό το σύστημα του ν. 2472/1997. Η διαφορά είναι ότι πλέον η επεξεργασία στηρίζεται, τρόπον τινά, σε ένα εσωτερικό σύστημα συμμόρφωσης με

¹³² Ενδεικτικά ΝΣΚ 252/2010, που γνωμοδότησε ότι υποψήφιος για διαγωνισμό άμισθων υποθηκοφυλάκων έχει δικαίωμα πρόσβασης στα γραπτά των υπολοίπων υποψηφίων, ΝΣΚ 152/2012, για αντίστοιχη περίπτωση αφορούσα προκήρυξη πρόσληψης Ιατροδικαστών. Εδώ το έννομο συμφέρον συνίσταται στη χρησιμοποίηση των γραπτών ως συγκριτικών στοιχείων του τρόπου βαθμολογήσεως, προκειμένου να αποδειχθούν τυχόν πλημμέλειες ή διαφοροποιήσεις που εμφιλοχώρησαν κατά τη διόρθωση του γραπτού του αιτούντα κατά βάσει ενώπιον δικαστηρίου· το έννομο συμφέρον έτσι είναι ουσιαστικά θεμελιωμένο στο δικαίωμα δικαστικής προστασίας του άρθρου 20 Σ, υπό την ειδικότερη έννοια ότι η χορήγηση των εγγράφων κρίνεται αναγκαία, για την αναγνώριση και ενάσκηση των δικαιωμάτων του αιτούντα, ενώπιον του Δικαστηρίου έχει κριθεί ότι υπερτερεί του δικαιώματος των συνυποψηφίων σε προστασία των προσωπικών δεδομένων τους, (τα οποία κατά βάσει σε γραπτά δοκίμια θα είναι απλά και όχι ευαίσθητα).

¹³³ Βλ. ΝΣΚ 13/2016, όπου αναλύεται, όσον αφορά τα ληξιαρχικά βιβλία, για τα οποία ειδικός νόμος (άρθρο 8§2 ν. 344/1976) θεσπίζει τη δημοσιότητά τους και επομένως την πρόσβαση σε αυτά του καθενός χωρίς μάλιστα επίκληση εννόμου συμφέροντος ότι παρόλα αυτά η αρχή της αναλογικότητας επιβάλλει χορήγηση της πράξεως σε κάθε αιτούντα χωρίς την επίκληση εννόμου συμφέροντος «μόνο κατά το μέρος που αυτά δεν αναγράφουν εν γένει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα εν ζωή προσώπων, στα οποία αφορούν, και τα οποία αν αναγράφονται, θα πρέπει να απαλείφονται, εφόσον θα μπορούσαν να οδηγήσουν, έστω και εμμέσως, στην αποκάλυψη των δεδομένων αυτών. Σε περίπτωση αναφοράς, στις ανωτέρω πράξεις απλών δεδομένων προσώπων εν ζωή, όπως ο ΑΜΚΑ, κατά τις § 1 περ. β' άρθρου 4 και 1,2 άρθρου 5 του ν. 2472/1997, κατόπιν συναινέσεως του υποκειμένου, ή αν δεν υπάρχει συναίνεση, κατόπιν επικλήσεως εννόμου συμφέροντος και εφαρμογής των αρχών της συνάφειας, προσφορότητας, αναγκαιότητας και αναλογικότητας.» (παρόμοια και η στάση της Αρχής, βλ. ΑΠΔΠΧ 19/2007, 77/2015).

τον Κανονισμό, που επιτυγχάνεται μέσω των νέων εγγυήσεων και ασφαλιστικών δικλείδων την τήρηση των οποίων οφείλουν πλέον και δημόσιοι φορείς να εξασφαλίζουν. Κομβικό ρόλο σε αυτό το νέο σύστημα συμμόρφωσης, αποκτά ο ΥΠΔ.¹³⁴

Τα παραπάνω δεν βρίσκουν εφαρμογή σε περίπτωση που επιδιώκεται η πρόσβαση σε στοιχεία της ποινικής διαδικασίας, καθόσον σε αυτά εφαρμόζονται οι διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, οι οποίες, ως ειδικές, κατισχύουν των διατάξεων της νομοθεσίας για τα προσωπικά δεδομένα, και των διατάξεων για την πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα. Ως εκ τούτου η πρόσβαση, π.χ. του μηνυόμενου ή τρίτων στην μηνυτήρια αναφορά, ασκείται σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚΠΔ και δεν ανήκει στην αρμοδιότητα της δημόσιας αρχής.¹³⁵

4.3. Ο εφαρμοστικός του Κανονισμού νόμος 4624/2019

Ο νέος εφαρμοστικός του Κανονισμού νόμος 4624/2019, δεν αλλοιώνει τις βάσεις επεξεργασίας και τις αρχές που προβλέπονται από αυτόν, απλώς τον εξειδικεύει σε συγκεκριμένα σημεία, για τα οποία του έχει παραχωρηθεί η «αρμοδιότητα» αυτή, μέσω των ρητρών ανοίγματος που περιέχει. Έτσι, οι βάσεις επεξεργασίας του άρθρου 6 του Κανονισμού για τα απλά δεδομένα συμπληρώνονται από το άρθρο 5 του νέου νόμου, ενώ οι βάσεις επεξεργασίας του άρθρου 9 του Κανονισμού συμπληρώνονται από το άρθρο 22 νέου νόμου, ενώ ειδικά για τη διαβίβαση από δημόσιο φορέα σε ιδιωτικό φορέα χρήσιμες είναι και οι διατάξεις των §2 και §3 του άρθρου 26. Έτσι, γίνεται φανερό ότι οι βάσεις επεξεργασίας ειδικά της περ. γ' της §1 του άρθρου 6 και των περ. ι,στ της §2 του άρθρου 9 του Κανονισμού, που έχουν, όπως προαναφέρθηκε, περισσότερη ερμηνευτική αξία στο αναλυόμενο ζήτημα, διατηρούν την αξία τους και υπό την ισχύ του νέου νόμου. Το ίδιο ισχύει και για το δικαίωμα ενημέρωσης, το δικαίωμα πρόσβασης, και τις γενικές αρχές της επεξεργασίας.

Έτσι, και παρότι, δεδομένου του «φρέσκου» της δημοσίευσης του νέου νόμου, δεν υπάρχει θεωρητική ή νομολογιακή προσέγγιση του ζητήματος υπό το φως αυτού, κατά τη γνώμη του γραφόντος το σύστημα στάθμισης παραμένει ίδιο με αυτό που αποτέλεσε πρακτική και υπό την ισχύ του ν. 2472/1997, υπό την καθοδήγηση των γνωμοδοτήσεων της ΑΠΔΠΧ και του ΝΣΚ, με μόνη διαφορά ότι καταργείται η αδειοδότηση της Αρχής για τις ειδικές κατηγορίες δεδομένων, και ότι εισάγεται το σύστημα της λογοδοσίας και του ΥΠΔ. Το συμπέρασμα αυτό φαίνεται να

¹³⁴ Βλ. ΝΣΚ 7/2019.

¹³⁵ ΝΣΚ 96/2008, 312/2013.

επιβεβαιώνει η διάταξη του άρθρου 42 του νέου νόμου, που προβλέπει ότι «η εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 5 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας που αφορούν στη χορήγηση εγγράφων από φορείς του δημόσιου τομέα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 του ανωτέρω Κώδικα, καθώς και των λοιπών διατάξεων που αφορούν στη χορήγηση εγγράφων από τον εκάστοτε φορέα ή αρχή ή υπηρεσία παραμένει ανεπηρέαστη, όταν περιεχόμενο των εγγράφων αυτών αποτελούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.» Η έννοια της φράσης «παραμένει ανεπηρέαστη», δε μπορεί άλλωστε να έχει την έννοια ότι η διάταξη του 5 ΚΔΔιαδ εφαρμόζεται αποκλειστικά, αλλά την έννοια ότι εφαρμόζεται συνδυαστικά, με τις διατάξεις της νομοθεσίας για τα προσωπικά δεδομένα, και υπό τον τρόπο που αναλύθηκε προηγούμενως. (βλ. κεφ. 4.2.1. και 4.2.2.)

5. Διοικητικά και δικαστικά μέσα έννομης προστασίας

5.1. Η εισαγγελική παραγγελία χορήγησης εγγράφων του άρθρου 25 του ν. 1756/1988

Η άρνηση της διοίκησης να επιτρέψει την πρόσβαση στο έγγραφο, καθώς και η τεκμαιρόμενη άρνησή της (παρέλευση 20 ημερών από την υποβολή της αίτησης, άρθρο 5§6 ΚΔΔιαδ) είναι εκτελεστή διοικητική πράξη και επομένως υπόκειται σε αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του ΣτΕ. (βλ. αναλυτικά κεφ. 5.2.) Διαφορετική οδό από τη χρονοβόρα και κοστοβόρα διαδικασία της άσκησης αίτησης ακυρώσεως, αποτελεί αυτή της απεύθυνσης στον Εισαγγελέα Πρωτοδικών, για να εκδώσει εισαγγελική παραγγελία παράδοσης του εγγράφου. Η αρμοδιότητα αυτή του Εισαγγελέα στηρίζεται στην παράγραφο 4 περ. β' του άρθρου 25 του ν. 1756/1988, το οποίο ορίζει ότι ο εισαγγελέας πρωτοδικών «δικαιούται να παραγγέλλει στις υπηρεσίες του δημοσίου, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, των οργανισμών κοινής ωφέλειας και όλων γενικά των επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα, να παραδώσουν έγγραφα ή να χορηγήσουν αντίγραφά τους, όταν το ζητήσουν νομικά ή φυσικά πρόσωπα που έχουν δικαίωμα ή έννομο συμφέρον, εκτός αν πρόκειται για έγγραφα από αυτά που αναφέρονται στο άρθρο 261 του Κ.Π.Δ»¹³⁶ Ο

¹³⁶ Σύμφωνα με τη γνμδ. 1/2017 [διαθέσιμη στο www.lawspot.gr] της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών, ο πολίτης δικαιούται να προσφύγει στον αρμόδιο Εισαγγελέα Πρωτοδικών για την άσκηση της αρμοδιότητάς του, μόνο μετά την εκφρασθείσα άρνηση της Διοίκησης να χορηγήσει το έγγραφο. Δηλαδή προκειμένου να ζητήσει κάποιος εισαγγελική παραγγελία για τη χορήγηση εγγράφου, θα πρέπει πρώτα να απευθυνθεί με αίτηση στο διοικητικό όργανο, επικαλούμενος εύλογο ενδιαφέρον (ή ειδικό έννομο συμφέρον, για ιδιωτικά έγγραφα) να λάβει απορριπτική απόφαση, και στη συνέχεια να υποβάλλει έγγραφη αίτηση προς την Εισαγγελία πλήρως ορισμένη, στην οποία μάλιστα θα επισυνάπτονται η αίτηση χορήγησης εγγράφου προς την υπηρεσία και η έγγραφη απορριπτική απόφαση της τελευταίας, «προς θεμελίωση της αρμοδιότητας του Εισαγγελικού λειτουργού και

Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, άλλωστε, έχει και αυτός αρμοδιότητα, για ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος. Η αρμοδιότητα αυτή των Εισαγγελέων, τελεί υπό την προϋπόθεση ότι δεν έχουν επιληφθεί επί του ζητήματος τα αρμόδια δικαστικά όργανα.

Για τη νομική φύση των εισαγγελικών παραγγελιών, οι εισαγγελίες δέχονται ότι δεν αποτελεί ούτε δικαστική απόφαση, ούτε διοικητική πράξη, αλλά δικαστική διάταξη. Ο χαρακτηρισμός της εισαγγελικής παραγγελίας ως δικαστικής διάταξης και όχι δικαστικής πράξης υιοθετείται διότι δικαστικές πράξεις εκδίδονται μόνο από τακτικό δικαστή και όχι από εισαγγελέα.¹³⁷ Όσον αφορά τη δεσμευτικότητά τους, έχει κριθεί από τις εισαγγελίες, ότι για να είναι δεσμευτική για τη Διοίκηση η παραγγελία από τον Εισαγγελέα, πρέπει να αυτή να είναι αιτιολογημένη και να μην αποτελεί απλώς διαβιβαστικό της σχετικής αίτησης, χωρίς τη ρητή έκφραση της γνώμης του συντάκτη της. Αλλιώς, αν δηλαδή η Εισαγγελική Παραγγελία δεν φέρει αυτά τα χαρακτηριστικά, η Δημόσια Διοίκηση δεν υποχρεώνεται να συμμορφωθεί. Παρόμοια θέση έχει εκφραστεί και από τις γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ, αν και περισσότερο σχετικοποιημένη,¹³⁸ όμως αντίθετη είναι η άποψη της Αρχής.¹³⁹

Όσον αφορά τις περιπτώσεις που τα έγγραφα καλύπτονται από απόρρητα του άρθρου 5§3 ΚΔΔιαδ, αυτές φυσικά εκφεύγουν της αρμοδιότητάς τους. Όμως οι εισαγγελίες προβάλλουν την θέση ότι η αρμοδιότητά τους δεν περιορίζεται σε περιπτώσεις που τα έγγραφα περιέχουν προσωπικά δεδομένου τρίτου αφού «η προστασία των ελευθεριών και των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου, μεταξύ των οποίων και τα προσωπικά, αλλά και ευαίσθητα,

πληροφόρησης του για τις επί του θέματος θέσεις της Διοίκησης προς σχηματισμό της κρίσης του» Η αίτηση είναι παραδεκτή εάν επισυνάπτονται σε αυτήν αυτά τα έγγραφα και αν επιπλέον αναγράφεται ο σκοπός χρήσης του εγγράφου, «προς διακρίβωση του έννομου συμφέροντος για την εκφορά της σχετικής Εισαγγελικής κρίσης».

¹³⁷ Λασκαρίδης Εμμανουήλ, Το κλειδί της πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα: Εισαγγελική Παραγγελία ή Άδεια Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα;, ΔιΜΜΕ 3/2012, σελ. 319.

¹³⁸ Βλ. ΝΣΚ 877/1988, 710/1993, 96/1995, 94/2001, 430/2007, 308/2007 94/2001, 441/2013, όπου γίνεται δεκτή η θέση ότι αν η εισαγγελική παραγγελία είναι αιτιολογημένη και όχι απλώς διαβίβαση είναι δεσμευτική. Όμως η άποψη του ΝΣΚ διαφοροποιείται ως προς τη φύση της εισαγγελικής παραγγελίας ως δικαστικής διάταξης, με επιχείρημα εκ των άρθρων 94§1 και 95§1 περ. α' του Συντάγματος, όπου προβλέπεται ότι η σχετική κατηγορία διοικητικών διαφορών ανήκουν στην ακυρωτική αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας.

¹³⁹ Βλ. ΑΠΔΠΧ (γνμδ.) 3/2009, που θεωρεί μεν δεσμευτική την εισαγγελική παραγγελία όταν ο Εισαγγελέας ζητεί την παροχή στοιχείων λόγω άσκησης δίωξης ή όταν αυτό ορίζεται και επιτάσσεται από το νόμο, στις υπόλοιπες δε περιπτώσεις τη θεωρεί δεσμευτική μόνο με την έννοια ότι αποτελεί «επιτακτική εντολή προς διερεύνηση του αιτήματος χορήγησης του δημοσίου εγγράφου», ήτοι υποχρεώνει τη Διοίκηση σε έρευνα του ζητήματος και σε απάντηση (αρνητική ή θετική).

δεδομένα του, πρωτίστως και κυρίως προστατεύονται από τις δικαστικές αρχές με τις δικαιοδοτικές κρίσεις τους εν ευρεία έννοια, όπως αυτές που εκδίδονται από τους αρμόδιους κατά περίπτωση εισαγγελικούς λειτουργούς, οι οποίοι κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους, λαμβάνουν υπόψη την αναγκαιότητα προστασίας των περί των οποίων ο λόγος δικαιωμάτων, προερχόμενοι, ενόψει και της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της αναλογικότητας, και σε αξιολογική στάθμιση των προστατευόμενων από το Σύνταγμα και το νόμο δικαιωμάτων και εννόμων αγαθών, με προέχουσα την απαίτηση για αναζήτηση της αλήθειας και την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, μέσω της οποίας πραγματώνεται και η αξιωμένη κατά τα άνω προστασία των δικαιωμάτων αυτών.»¹⁴⁰

5.2. Δικαστική προστασία του αιτούντα το έγγραφο και του υποκειμένου των δεδομένων

Η ελληνική έννομη τάξη παρέχει πληθώρα μέσων έννομης προστασίας στις περιπτώσεις που αφορούν λανθασμένους χειρισμούς της Διοίκησης όσον αφορά τη χορήγηση δημοσίων εγγράφων.

Η άρνηση χορήγησης εγγράφου στον αιτούντα, αυτόματα περιορίζει και τη δυνατότητά του να εντοπίσει και τυχόν ελαττώματα της διοικητικής πράξης που τον αφορά, αφού μεγάλο μέρος των προβλεπόμενων λόγων ακυρώσεως των διοικητικών πράξεων αναφέρεται σε στοιχεία της διοικητικής διαδικασίας που μπορούν να εντοπισθούν όχι από το σώμα της προσβαλλόμενης πράξης, αλλά από το φάκελο της υπόθεσης ή και από άλλα διοικητικά αρχεία. Η στάση αυτή της Διοίκησης αποτελεί έκφραση κακοδιοίκησης, με δυσμενείς επιπτώσεις για τον πολίτη.¹⁴¹ Έτσι, η Διοίκηση υποχρεούται να επιλαμβάνεται των αιτημάτων των διοικουμένων, με ρητή διοικητική πράξη, θετική ή αρνητική. Η ρητή άρνηση του αιτήματος του διοικουμένου, συνιστά εκτελεστή διοικητική πράξη υποκείμενη στην ακυρωτική δικαστική κρίση,¹⁴² η οποία πάντως, ως αρνητική πράξη, δεν είναι δεκτική αναστολής εκτέλεσης. Εκτελεστή είναι όμως, ακόμα, η σιωπηρή άρνηση της Διοίκησης, η οποία στοιχειοθετείται όταν παρέλθει η κατά το άρθρο 5§6 του ΚΔΔιαδ προθεσμία των 20 ημερών για απάντηση στο αίτημα του διοικουμένου.¹⁴³ Σε αυτή την

¹⁴⁰ ΓνμδΕισΑΠ 4/2014 δημ. σε ΕλλΔνη 2014, σελ. 1526, βλ. και ΓνμδΕισΑΠ 1/2005, Εγκύκλιο ΕισΑΠ 6/2006.

¹⁴¹ Γεραπετρίτης, ο.π. σελ. 37.

¹⁴² ΣτΕ 1400/1992, 1807/2007 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

¹⁴³ Πάντως, αξίζει να αναφερθεί ότι με τις §1, 5 και 6, του άρθρου 25 του ν.4210/2013, καταργήθηκε η ειδική χρηματική ικανοποίηση που προβλεπόταν από το ν.2690/1999 κατόπιν εφαρμογής της συνταγματικής διάταξης του άρθρου 10§3. Βλ. και Πόρισμα του ΣτΠ (Ιούλιος 2017) με τίτλο «Επαναφορά της δυνατότητας αποζημίωσης πολιτών λόγω μη τήρησης των προθεσμιών του Ν.2690/1999 εκ μέρους της Διοίκησης, κατ' επιταγή του

περίπτωση η Διοίκηση προβαίνει σε παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας.¹⁴⁴ Αν διαγνωστεί δικαστικά κατά τα ανωτέρω διοικητική παρανομία, η Διοίκηση υποχρεούται, στην περίπτωση ρητής άρνησης, να χορηγήσει τα αιτούμενα έγγραφα, και σε περίπτωση σιωπηρής απόρριψης, να αντιμετωπίσει το ζήτημα κατά τρόπο νομίμως και επαρκώς αιτιολογημένο.¹⁴⁵

Προϋπόθεση πάντως για την παραπομπή της υπόθεσης στη δικαστική κρίση είναι το αντικείμενο ή η σχέση στην οποία αφορά το έγγραφο να ρυθμίζεται από διατάξεις δημοσίου δικαίου. Επομένως όταν το χορηγούμενο έγγραφο είναι, για παράδειγμα, αντίγραφο πιστοποιητικού μεταβίβασης κυριότητας αυτοκινήτου λόγω απώλειας του αρχικού, η άρνηση της Διοίκησης δεν συνιστά εκτελεστή διοικητική πράξη, αλλά διατηρείται η αρμοδιότητα του πολιτικού δικαστή, να κρίνει σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 902 ΑΚ. Περαιτέρω έχει νομολογηθεί (βλ. και υποσημ. 43) ότι η σχετική αίτηση πρέπει να υποβάλλεται εντός του χρόνου κατά τον οποίο δεν έχουν διαφύγει τον ακυρωτικό έλεγχο οι εγγραφές.¹⁴⁶

Όσον αφορά το υποκείμενο των δεδομένων, κατά την ισχύ του ν. 2472/1997, οπότε και απαιτούνταν, ειδικά για τα έγγραφα που περιείχαν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα αυτού, άδεια της Αρχής, η δικαστική του προστασία συμπεριλάμβανε την δυνατότητα δικαστικής προσβολής της απόφασης της Αρχής που χορηγούσε την άδεια, η οποία, αφού δεν είχε αρνητικό χαρακτήρα, μπορούσε να αντιμετωπισθεί και με αίτηση αναστολής εκτέλεσής της.¹⁴⁷ Πλέον, το οπλοστάσιο του υποκειμένου των δεδομένων «περιορίζεται» στις αξιώσεις του άρθρου 82 του Κανονισμού που προβλέπει την ευθύνη του υπεύθυνου επεξεργασίας για κάθε παράβαση διάταξης αυτού. Παράλληλα προβλέπει την παράλληλη ευθύνη των εκτελούντων την επεξεργασία στο μέτρο της μη ανταπόκρισης στις υποχρεώσεις τους, (§2), την απαλλαγή του υπεύθυνου ή του εκτελούντα υπό προϋποθέσεις (§3) και την εις ολόκληρον ευθύνη τους (§4,5). Ο ν. 4624/2019 προβλέπει στο άρθρο 40§1 την αρμοδιότητα των πολιτικών δικαστηρίων σε αγωγές που αφορούν τέτοιες περιπτώσεις, εξαιρώντας στην §2 τις αγωγές κατά δημοσίων αρχών όταν αυτές ασκούν κυριαρχική εξουσία που τους έχει ανατεθεί.

συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος». [Τα πορίσματα του ΣτΠ είναι διαθέσιμα στο δικτυακό τόπο www.synigoros.gr]

¹⁴⁴ Βλαχόπουλος, ο.π. σε Κοτσαλή και Μενουδάκο, ο.π. σελ. 57-58.

¹⁴⁵ Ντουχάνης, ο.π., σε Συνήγορος του Πολίτη (επιμέλεια Καλλιόπη Σπανού), ο.π. σελ. 201.

¹⁴⁶ Συμεωνίδης, ο.π., σελ. 99-101.

¹⁴⁷ Βλαχόπουλος, ο.π., σε Κοτσαλή και Μενουδάκο, ο.π., σελ. 57.

5.3.Διοικητικές κυρώσεις της Αρχής

Όσον αφορά τις κυρώσεις που μπορεί να επιβάλλει η Αρχή, αυτή καταρχήν μπορεί να ασκήσει τις διορθωτικές εξουσίες που τις απονέμει αναλυτικά το άρθρο 58§1 του Κανονισμού. Σύμφωνα με την περίπτωση θ' αυτού, μπορεί να επιβάλλει επιπλέον ή αντί αυτών, διοικητικά πρόστιμα. Αυτά προβλέπονται αναλυτικά στο άρθρο 83§2 του Κανονισμού, ενώ ειδικά για τους δημόσιους φορείς προβλέπεται στην παράγραφο 7 του ίδιου άρθρου ότι οι κανόνες για το εάν και για το σε ποιο βαθμό επιβάλλονται διοικητικά πρόστιμα σε αυτούς, θεσπίζονται από το εκάστοτε κράτος μέλος. Έτσι ο εθνικός εφαρμοστικός ν. 4624/2019 στο άρθρο 39, προβλέπει αναλυτικά το πλαίσιο επιβολής διοικητικών προστίμων σε δημόσιο φορέα. Ειδικότερα, από το συνδυασμό των περιπτώσεων β' και γ' της παραγράφου 1 του άρθρου 39 προκύπτει ότι, ειδικά στις περιπτώσεις παραβάσεων υποχρεώσεων των άρθρων 6 και 9, που αφορούν την παρούσα θεματική, επιβάλλονται πρόστιμα έως 10.000.000 ευρώ.

Οι ατομικές διοικητικές πράξεις της Αρχής, συμπεριλαμβανομένων των αποφάσεων με τις οποίες επιβάλλονται κυρώσεις, προσβάλλονται με αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. (άρθρο 20§1 ν. 4624/2019)

6. Συμπεράσματα

Απαραίτητο στοιχείο μίας δημοκρατικής κοινωνίας, αποτελεί η διαφάνεια στα πλαίσια της κρατικής δράσης, έκφανση της οποίας αποτελεί το δικαίωμα των πολιτών να έχουν πρόσβαση στα έγγραφα που τηρούνται από δημόσιες αρχές και τα οποία τους αφορούν, στοιχείο το οποίο ικανοποιείται κατά βάση μέσω του άρθρου 5 του ΚΔΔιαδ, το οποίο προβλέπει την πρόσβαση σε αυτά κατόπιν υποστήριξης «εύλογου ενδιαφέροντος» για τη γνώση τους. Η γνώση όμως αυτή συγκρούεται με τα δικαιώματα τρίτων στον πληροφοριακό αυτοκαθορισμό και ειδικότερα την προστασία τους από την επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων, όπως αυτή κατοχυρώνεται συνταγματικά από το άρθρο 9Α του Συντάγματος, και εξειδικεύεται από τις πρόσφατες διατάξεις του Κανονισμού 679/2016 και του εφαρμοστικού του ν. 4624/2019. Έγινε φανερός ο τρόπος με τον οποίο τα συνταγματικώς κατοχυρωμένα αυτά δικαιώματα συγκρούονται μεταξύ τους, ενώ παράλληλα προκρίθηκε ως λύση εναρμόνισής τους, η στάθμιση *in concreto*, με τη λήψη υπόψη προκριματικά μεθόδων εναρμόνισης όπως η ανωνυμοποίηση των δεδομένων, αλλά και εκ των υστέρων, μέσω της αξιοποίησης των απαγορευτικών καταρχάς περιπτώσεων που προβλέπονται στο άρθρο 5 παρ. 3 του ΚΔΔιαδ, και σε περίπτωση μη εφαρμογής τους, της προσφυγής στην νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα και της εφαρμογής των σωστών κάθε φορά βάσεων επεξεργασίας, της αξιοποίησης των δικαιωμάτων πρόσβασης και ενημέρωσης και της αρχής της αναλογικότητας. Άξονα για την ορθή εφαρμογή του συστήματος αυτού στάθμισης αποτελεί ο νεοσύστατος θεσμός του ΥΠΔ, ο οποίος θα αποτελεί τρόπον τινά θεματοφύλακα της προστασίας της διαφάνειας στα πλαίσια ενός δημόσιου φορέα, αναλαμβάνοντας αυτός ο ίδιος να προχωρήσει στην στάθμιση, κατόπιν της απαίτησης της αρχής της λογοδοσίας. Καθότι προκρίνεται ουσιαστικά μία *in concreto* στάθμιση, είναι αδύνατο να προταθούν και να αξιολογηθούν εκ των προτέρων τρόποι και κριτήρια πραγμάτωσής της. Οι λανθασμένοι χειρισμοί διορθώνονται μέσω της ακυρωτικής δικαστικής διαδικασίας, αλλά και με θεσμούς προβλεπόμενους από τον Κανονισμό και εξειδικευόμενους από το νόμο, όπως οι αστικές και διοικητικές κυρώσεις εις βάρος του δημόσιου φορέα.

I. Βιβλιογραφία

- Ακριβοπούλου Χριστίνα, *Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή-Από τη γένεση, στη σύγχρονη διαμόρφωση και προστασία του*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2012
- Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ευγενία, *Προσωπικά Δεδομένα*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016.
- Αρμαμέντος Παναγιώτης – Σωτηρόπουλος Βασίλης, *Προσωπικά δεδομένα-Ερμηνεία ν. 2472/1997*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005
- Βλαχόπουλος Σπυρίδων, *«Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων»*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα-Κομοτηνή, 2007.
- Βλαχόπουλος Σπυρίδων, *Θεμελιώδη Δικαιώματα-Ατομικά Κοινωνικά και Πολιτικά Δικαιώματα*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018
- Γέροντας Απόστολος, Λύτρας Σωτήρης, Παυλόπουλος Προκόπης, Σιούτη Γλυκερία, Φλογαΐτης Σπυρίδων, *Διοικητικό Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018
- Γεωργιάδης Απόστολος, *Σύντομη Ερμηνεία Αστικού Κώδικα, τόμος I*, εκδ. Π.Ν. Σάκκουλας Δίκαιο και Οικονομία, 2010
- Δαγτόγλου Πρόδρομος, *Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά Δικαιώματα*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2012.
- Δετσαρίδης Π. Χρήστος, *Το δικαίωμα γνώσης των Διοικητικών εγγράφων*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006
- Ηλιοπούλου-Στράγγα Τζούλια, *Γενική θεωρία θεμελιωδών δικαιωμάτων-Όψεις της πολυεπίπεδης προστασίας στον ευρωπαϊκό χώρο*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2018
- Ιγγλεζάκης Ιωάννης, *Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (Κανονισμός 2016/679)*, εκδ. Interactive Learning, 2018
- Καλαβρός Γρηγόριος-Ευάγγελος και Γεωργόπουλος Θεόδωρος, *Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τόμος I-Θεσμικό πλαίσιο*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2010
- Καρακώστας Ιωάννης, *Αστικός Κώδικας: Ερμηνεία-Σχόλια-Νομολογία, Τόμος 6*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2009
- Κοτσαλής Λεωνίδας και Μενουδάκος Κωνσταντίνος, *Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (GDPR)-Νομική Διάσταση και πρακτική εφαρμογή*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018
- Λαζαράκος Γρηγόριος, *Το δικαίωμα πρόσβασης στη δημόσια πληροφορία, Ανοιχτή Διοίκηση και Κοινωνία της Πληροφορίας*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2006

- Μαρκαντωνάτου-Σκαλτσά Ανδρομάχη, *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, Εισαγωγή-Θεμελιώδεις έννοιες*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2016
- Μήτρου Λίλιαν, *Ο γενικός κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων-νέο δίκαιο-νέες υποχρεώσεις-νέα δικαιώματα*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2017
- Παντελής Αντώνιος, *Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου*, εκδ. Λιβάνη 2016
- Ράϊκος Δημήτριος, *Δημόσια Διοίκηση και Διαφθορά από τη σκοπιά του διοικητικού δικαίου*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006
- Σπηλιωτόπουλος Επαμεινώνδας, *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου-Τόμος Πρώτος*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη 2012
- Συνήγορος του Πολίτη, *Πρόσβαση στα έγγραφα και διαφάνεια της κρατικής δράσης* (επιμέλεια Σπανού Καλλιόπη), εκδ. Αντώνη Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2010
- Συμεωνίδης Α. Ιωάννης, *Η πρόσβαση στα έγγραφα και λοιπά στοιχεία της Διοίκησης*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2018
- Τάχος Αναστάσιος, *Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008.
- Τάχος Αναστάσιος, *Ερμηνεία Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009.
- Χρήστου Βασιλική, *Το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, Θεμελίωση-Ερμηνεία-Προοπτικές*, εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2017.
- Χριστοδούλου Ν. Κωνσταντίνος, *Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2013
- Χρυσόγονος Κώστας και Βλαχόπουλος Σπυρίδων, *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2016

II. Αρθρογραφία

- Αργυρός Αντώνης, *Πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα-Χορήγηση αντιγράφων εγγράφων-Εύλογο ενδιαφέρον-Διαδικασία-Αρχή Διαφάνειας*, ΝοΒ τόμ. 64, 2016, σελ. 796 επ.
- Αυγουστιανάκης Μιχαήλ, *Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων: Προβλήματα και αντιμετώπιση από το δίκαιο*, ΔτΑ 2001, σελ. 673 επ.

- Βενέρης Αντώνιος, *Η διαφάνεια στη Δημόσια Διοίκηση ως λόγος δημοσίου συμφέροντος και η προστασία των προσωπικών δεδομένων: «ηλεκτρονικό» δικαίωμα πρόσβασης και «document tracing*, ΕφημΔΔ 3/2015 σελ. 377 επ.
- Βενέρης Αντώνης. *Η πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα υπό το πρίσμα της νομοθεσίας περί προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα*, ΔιΜΕΕ 3/2017, σελ.369 επ.
- Γεραπετρίτης Γιώργος, *Το δικαίωμα του πολίτη για πρόσβαση στα διοικητικά στοιχεία: Τάσεις και προτάσεις*, σε Πειραϊκή Νομολογία, τόμ. 19, 1997, σελ. 369 επ.
- Καλλέργης Αναστάσιος, *Η συγκατάθεση υπό τον ΓΚΠΔ*, ΔιΜΕΕ 1/2019, 37 επ.
- Λεβεντοπούλου Μ., *Η σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα και η πρόσβαση στα έγγραφα και τις πληροφορίες του δημοσίου τομέα στην ελληνική έννομη τάξη*, ΘΠΔΔ 1/2012, σελ. 77 επ.
- Λασκαρίδης Εμμανουήλ, *Το κλειδί της πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα: Εισαγγελική παραγγελία ή Άδεια της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού χαρακτήρα;*, ΔιΜΕΕ 3/2012, σελ. 314 επ.
- Παναγοπούλου-Κουτνατζή Φερενίκη, *Τα νέα δικαιώματα για τους Πολίτες βάσει του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων: μια πρώτη αποτίμηση και συνταγματική αξιολόγηση*, ΕφημΔΔ 1/2017, σελ. 81 επ.
- Σκουρής Παναγιώτης, *Το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα*, σε ΝοΒ, τόμ. 45, 2006, 620.
- Φουφόπουλος Γεώργιος, *Το δικαίωμα πρόσβασης του φορολογουμένου στα στοιχεία του φακέλου*, Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας, τόμ. 59, 2005, 1814.

III. Δικτυακοί τόποι

- www.dpa.gr (Ιστοσελίδα της ΑΠΔΠΧ)
- edps.europa.eu/ (Ιστοσελίδα Ευρωπαϊού Επόπτη Προσωπικών Δεδομένων)
- www.lawspot.gr (Ιστοσελίδα νομικής αρθογραφίας)
- www.nsk.gr (Ιστοσελίδα του ΝΣΚ)
- www.synigoros.gr (Ιστοσελίδα του ΣτΠ)